

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА
ТА ІННОВАЦІЙНОЇ ОСВІТИ
КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОПРАВОВИХ ДИСЦИПЛІН**

**ПУБЛІЧНЕ ПРАВО:
ПРАКТИКА ТЛУМАЧЕННЯ І ЗАСТОСУВАННЯ**

*Методичні рекомендації
для підготовки до семінарських занять
(для здобувачів вищої освіти 1 курсу магістратури
денної форми навчання)*

*За загальною редакцією
доктора юридичних наук, професора,
Заслуженого юриста України
Л. Р. Наливайко*

Дніпро – 2023

УДК 340.1
П 88

*Схвалено Навчально-методичною радою
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
(протокол № 8 від 18.04.2023 р.)*

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Світлана БОБРОВНИК, завідувач кафедри теорії та історії права та держави Інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, академік Національної академії наук вищої освіти України, доктор юридичних наук, професор;

Андрій КОРЕНЕВ, голова Дніпропетровського окружного адміністративного суду, кандидат юридичних наук.

УКЛАДАЧІ:

Лариса НАЛИВАЙКО, проректор Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України;

Ольга ЧЕШК-ТРЕГУБЕНКО, доцент кафедри загальноправових дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук;

Ольга КУЛІНІЧ, доцент кафедри загальноправових дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук;

Євгенія МІНАКОВА, доцент кафедри загальноправових дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук;

Юлія ЛЕБЕДЄВА, викладач кафедри загальноправових дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.

П 88 Публічне право: практика тлумачення і застосування: метод. рек. для підг. до семінар. занять (для здоб. вищ. освіти 1 курсу магістр. ден. форми навч. / за заг. ред. д.ю.н., проф., Заслуженого юриста України Л. Р. Наливайко. Дніпро: ДДУВС, 2023. 104 с.

Викладено методичні рекомендації для підготовки до семінарських занять з дисципліни «Публічне право: практика тлумачення і застосування».

Для здобувачів вищої освіти та науково-педагогічних працівників юридичних закладів вищої освіти.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
ЗАГАЛЬНИЙ СПИСОК ДЖЕРЕЛ	6
ТЕМА 1. ПУБЛІЧНЕ ПРАВО: ПРАКТИКА ТЛУМАЧЕННЯ І ЗАСТОСУВАННЯ ЯК НАУКА ТА НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА.....	11
ТЕМА 2. ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ: ПОНЯТТЯ, ФОРМИ, ПІДСТАВИ, СТАДІЇ.....	18
ТЕМА 3. ПРАВОЗАСТОСОВНИЙ АКТ ЯК АКТ ІНДИВІДУАЛЬНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН	28
ТЕМА 4. ТЛУМАЧЕННЯ НОРМ ПРАВА В СИСТЕМІ ЮРИДИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	38
ТЕМА 5. СПОСОБИ ТЛУМАЧЕННЯ НОРМ ПРАВА: ПОНЯТТЯ, ВИДИ ТА ЇХ ХАРАКТЕРИСТИКА	49
ТЕМА 6. ПРАКТИКА ТЛУМАЧЕННЯ НОРМ ПРАВА	60
ТЕМА 7. АКТ ТЛУМАЧЕННЯ НОРМ ПРАВА.....	71
ТЕМА 8. КОЛІЗІЇ ТА ПРОГАЛИНИ НОРМ ПРАВА В УМОВАХ ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ	81
ТЕМА 9. ТЕОРІЯ ЮРИДИЧНОЇ АРГУМЕНТАЦІЇ.....	90
ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ	100

ВСТУП

Мета навчальної дисципліни: надати студентам систематизований матеріал у сфері застосування права. Метою дисципліни є надати студентам систематизований матеріал щодо поняття та вимог до застосування публічного права; правова та фактична кваліфікація справи в процесі застосування норм публічного права; дія норми права в часі, просторі та колі осіб; поняття та способи тлумачення норм права; правові презумпції та фікції; подолання колізій між нормами публічного права; поняття прогалин у законодавстві та шляхів їх подолання тощо.

Загальні компетенції:

ЗК1 – здатність підвищувати та розвивати свій інтелектуальний та загальнокультурний рівень.

ЗК2 – здатність самостійно опановувати нові методи дослідження, змінювати науковий та науково-виробничий профіль професійної діяльності.

ЗК4 – здатність проявляти ініціативу, у тому числі в складних непередбачених умовах та/або ситуаціях ризику, приймати обгрунтовані рішення та нести за них відповідальність.

Спеціальні (спеціальні) компетенції:

ПК1 – здатний продемонструвати знання сучасної наукової парадигми в галузі права та динаміки її розвитку, системи методологічних принципів і методологічних прийомів правового дослідження.

ПК2 – здатний продемонструвати глибокі знання в обраній конкретній галузі права.

ПК3 – здатний до самостійного поповнення, критичного аналізу та застосування теоретичних і практичних знань у галузі права у професійній діяльності та для власних наукових досліджень.

ПК6 – вміє проводити навчальні заняття з правових дисциплін, готувати методичні матеріали до навчальних дисциплін та організовувати профорієнтаційну роботу.

РС8 – здатний приймати зважені рішення на основі достовірних і перевірених фактів відповідно до норм чинного законодавства.

РС9 – здатний сумлінно виконувати професійні обов'язки.

РС10 – здатний сприймати, аналізувати та впроваджувати управлінські інновації у професійній діяльності.

ПК15 – здатний брати участь у проведенні правової експертизи проектів нормативно-правових актів, у тому числі з метою виявлення в них положень, що сприяють проявам корупції; надавати кваліфіковані правові висновки та консультації в державно-правовій сфері.

Результати навчання за програмою:

ПР 1 – виявити особливості реалізації норм права як специфічної форми її реалізації.

ПР 2 – використовувати різні способи тлумачення правових норм та творчо поєднувати акти офіційного тлумачення з власним усвідомленням змісту правових норм.

ПР 3 – сформувати свою точку зору щодо успішного вдосконалення чинного законодавства.

ПР 4 – оцінювати сутність і зміст конкретних конституційно-правових явищ (ситуацій), орієнтуватися в чинному конституційному законодавстві, у тому числі на рівні актів Конституційного Суду України та відповідних підзаконних актів, застосовувати необхідні конституційно-правові акти.

ПР 15 – сформувати свою точку зору щодо успішного вдосконалення законодавства та правозастосовчої практики у сфері регулювання службової дисципліни, внесення пропозицій щодо вдосконалення законодавства та правозастосовчої практики у сфері дисциплінарної відповідальності державних службовців в Україні.

ПР17 – вдосконалення практичних навичок самостійної організації типових форм правової роботи; аналіз та тлумачення положень нормативно-правових актів, договорів, індивідуальних правових актів; складання стандарту з правової роботи Основи стажування ділової, офіційної, процесуальної, процесуальної та інших правових документів; формулювання обґрунтованих правових позицій, роз'яснення законодавства з питань, характерних для юридичної роботи на основі стажування.

ПР18 – отримання навичок командної роботи в організації нетипових або складних форм правової роботи на основі стажування.

ЗАГАЛЬНИЙ СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Balanaeva O. V. Lexical-semantic, word-forming and syntactic structure of the modern legal terminology system (based on Russian, Ukrainian, German terminologies): author's abstract. thesis ... candidate philol. of science Donetsk, 2013. 20 p.
2. Baranova Yu. O. Methodological rules of comparative legal studies: autoref. thesis ... candidate law of science Odesa, 2015. 24 p.
3. Belous A. The concept of civil society in the history of European philosophical thought (Part II). East. 2012. № 1 (115). Pp. 146-149.
4. Belous O. V. Principles, canons, ways of interpreting the rules of law: analysis of the ratio of categories. Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: Right. 2020. № 61 (1). Pp. 7-11.
5. Berchenko G. V. Restoration of the text of the constitution in the aspect of the concept of constituent power. Law Forum. 2016. № 4. pp. 25-34.
6. Bonyak V. O. Law enforcement bodies of Ukraine in the modern dimension: constitutional and legal aspect: monograph. D., 2015. P. 144.
7. Butenko V. O. Phenomenological, methodological and practical bases of legal examination of legal documents: author's abstract. thesis ... candidate law of science Kyiv, 2011. 19 p.
8. Bysaga Yu. M., Falovska I. M., Bysaga Yu. Yu., Kotskulych V. V. The constitutional principle of equality: law enforcement aspects: monograph. Kherson: Helvetica, 2018. 204 p.
9. Educational and methodological manual for practical classes and independent work in the elementary discipline «Normal design technique and state registration of normative and legal acts» (Master's degree, specialty 081 «Law») / S. G. Seryogina, M. O. Petryshina, A. S. Chirkin, I. I. Bodrova, O. Yu. Lyaluk, and others. - H.: Nat. law University named after Yaroslav the Wise, 2020. 70 p.
10. Ensuring the rights of disabled people in Ukraine: theoretical and practical principles of administrative and legal regulation: monograph / O.V. Steamer Kharkiv, 2016.
11. Fedorenko V. Renewing the authority of the Constitutional Court as a guarantee of the effective functioning of the state. Law of Ukraine. 2015. No. 5. P. 97-110.
12. Galus OO Implementation of the principle of gender equality in the budget process and in the formation of public authorities within the anticorruption. Bulletin of Luhansk State University of Internal Affairs named after EA Didorenko. 2021. № 3. P. 141-153.
13. Gogol BM The right to information in civil law of Ukraine: auto-ref. dis. ... cand. jurid. Science. Kyiv, 2010. 16 p.
14. Human rights in the activities of the police: A manual of active training methods. Second edition, add. Qty. author Kharkiv: Kharkiv Institute of Social Research. 2008. 141 p.

15. Kopotun I. M. Public order as an object of criminal protection: autoref. Dis... Cand. of Sciences: by spec.: 12.00.08. – criminal law and criminology; criminal executive law. URL: <http://disser.com.ua/content/345317.html>.
16. Kolodiy A.M. Principles of Ukrainian law: monograph. K., 1998. P. 124.
17. Kravchenko V. V. Constitutional law of Ukraine: textbook. allowance. 3rd ed. Kyiv: Atika, 2004. 512 p.
18. Kravchenko V. V., Pittsik M. V. Municipal law of Ukraine: textbook. allowance. Kyiv: Atika, 20
19. Kuchynska O. P., Fuley T. I., Barannik R. V. Principles of criminal proceedings in the light of the practice of the European Court of Human Rights: monograph by O. P. Kuchynska, T. I. Fuley, R. V. Barannik. Nizhin: LLC «Aspect-Polygraph Publishing House», 2013. 228 p.
20. Law enforcement: education. manual / O. A. Nazarenko and others. / In general ed. S. D. Husareva. Kyiv: NAVS, FOP Maslakov, 2020. 160 p.
21. Nesterovych V. F. Constitutional law of Ukraine: teaching. manual Luhansk: RVV LDUVS named after E. O. Didorenko, 2013. 207 p.
22. Nesterovych V. F. Workshop on Constitutional Law of Ukraine: practice. manual Kyiv: Lira-K, 2018. 640 p.
23. Orlenko V. I. and others. Constitutional law of Ukraine: education. manual Kyiv: Kyiv. national trade and economy University, 2012. 527 p.
24. Ortynskyi V. L. Management in the bodies of the executive power of Ukraine: training. manual Kyiv: Center for Educational Literature, 2008. 296 p.
25. Orzih M. P. Problems of modern constitutional studies: teaching. manual Kyiv: Yurinkom Inter, 2012. Issue 2: Constitutional transformations in Ukraine. 430 p.
26. Orzih M. V., Afanasyeva M. V., Barskyi V. R. and others. Problems of modern constitutional studies: teaching. manual Kyiv: Yurinkom Inter, 2011. 272 p.
27. Oslavskyi M. I. Executive power in Ukraine: organizational and legal foundations: education. manual Kyiv: Knowledge Publishing House, 2008. 216 p.
28. Paliyuk V. P. Decisions of the Constitutional Court of Ukraine: teaching. manual Mykolaiv: ViD, 2002. 178 p.
29. Paliyuk V. P. International judicial institutions and the protection of human rights and fundamental freedoms: academic and practical. manual Mykolaiv: Atol, 2006. 178 p.
30. Perepelyuk V. G. Constitutional procedures: state procedural law: academic. manual Chernivtsi: Ruta, 2004. 349 c.
31. Pohorilka V. F., Stavniychuk M. I. Electoral law of Ukraine: teaching. manual Kyiv, 2003. 383 p.
32. Pohorilko V. F., Fedorenko V. L. Referendum law of Ukraine: academic. manual Kyiv: Lira-K, 2006. 366 p.
33. Rabinovych P. M., Havronyuk M. I. Human and citizen rights: academic. manual Kyiv: Atika, 2004. 464 p.
34. Rudych F. M. The political system of modern Ukraine: features of formation, development trends: education. manual Kyiv: Parliamentary Publishing House, 2002. 327 p.

35. Sambor M. A. Interest in law: monograph. Prylyuky, KP «Prylyutsk City Printing House», 2016. P. 132.
36. Sambor M. A. The right to peaceful assembly: a monograph. Prylyuky: KP «Prylyutsk City Printing House», 2018. P. 140-141.
37. Seryogin V. O. The right to inviolability of private life in constitutional theory and practice: monograph. Kharkiv, 2010. P. 541-542.
38. Shevchenko A.E. Implementation of the constitutional right to peaceful assembly in Ukraine: monograph / A. E. Shevchenko, M. M. Denisova, O. S. Denisova. Donetsk, 2011. P. 48.
39. Vedernikov Yu. A. Law enforcement activity in Ukraine: theoretical and legal aspect: monograph. / Yu.A. Vedernikov, A.M. Kuchuk K., 2009. P. 56.
40. Авер'янов В. Б. Державне управління в Україні: навч. надбавка. К. : СОМІ, 1999. 265 с.
41. Адміністративно-територіальний устрій країн Європейського Союзу : навч. надбавка. / Авт.-упоряд.: М. О. Баймуратов та ін.; під загальною ред. Ю. В. Ковбасюк, М. К. Орлатий. Київ: НАДУ, 2015. 625 с.
42. Аніщук Н. В., Афанасьєва М. В., Бакаянова Н. М. Проблеми сучасного конституційного дослідження : навч. надбавка. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 524 с.
43. Антошкіна В. К. Інтерпретаційна діяльність Конституційного Суду України: проблеми теорії та практики : навч. надбавка. Донецьк: Юго-Восток, 2009. 252 с.
44. Балакірева Р. С. Конституційне право України : навч. надбавка. К.: Центр учбової літератури, 2003. 209 с.
45. Баранник Р. В. Судові, правоохоронні та правозахисні органи України : навч. надбавка. Київ: КНТ, 2011. 352 с.
46. Беляков К. І. Правова реальність і теорія систем. Вісник Національного університету внутрішніх справ. 2004. Вип. 28. С. 112-118.
47. Біленчук П. Д., Кравченко В. В., Підмогильний М. В. Місцеве самоврядування в Україні (муніципальне право) : навч. надбавка. Київ: Атіка, 2000. 304 с.
48. Білецька А. М. Реалізація принципу спеціалізації в організації роботи суду: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2019. 24 с.
49. Бісага Ю. М., Белов Д. М. та ін. Конституційне право України : навч. надбавка. Ужгород: Ліра, 2007. 370 с.
50. Богомол Ю. Особливості реалізації функцій держави. Підприємництво, господарство і право. 2018. №12. С. 249-252.
51. Бондаренко О. В. Конституційна модернізація: поняття та співвідношення з суміжними категоріями. Наше право. 2015. № 3. С. 31-37.
52. Боняк В. А. Конституційне право України : навч. надбавка. Дніпропетровськ: Дніпро. держ.ун-т міжн. справ, 2013. 295 с.
53. Брайченко Є. Д., Манжул К. В. Конституція незалежної України : навч. надбавка. Кіровоград, 1997. 109 с.

54. Валеев Р. Г. Освітнє право України : навч. надбавка. Луганськ: Елтон-2, 2011. 287 с.
55. Васильченко Г. Планування розвитку територіальних громад : навч. надбавка. Київ: ВІ ЕН ЕЙ, 2015. 256 с.
56. Венедіктова І. В. Основи правознавства : навч. надбавка. Харків: Харків. нац. ун-т. іх. В. Н. Каразіна, 2007. 349 с.
57. Веніславський Ф. В. Конституційне право України в схемах і таблицях : навч. надбавка. Харків : Право, 2014. 376 с.
58. Волянська Г. М. Народний суверенітет та форми його реалізації в Україні: конституційно-правові аспекти: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 1995. 229 с.
59. Гайдаєнко Н. В. Система стримувань та противаг в сучасних демократіях: автореф. дис. ... канд. політ. наук. Одеса, 2010. 18 с.
60. Гапоненко Л. В., Осадча Л. В. Конституційне право України у визначеннях і схемах : навч. надбавка. Ірпінь: НУГПСУ, 2012. 130 с.
61. Гелей С. Д., Рутар С. М. Політико-правові системи світу: навч. надбавка. Київ: Знання, 2006. 668 с.
62. Гнилорібов В. В., Тихонов В. М. Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні : навч. надбавка. Луганськ: ВНУ ім. В. Даля, 2004. 376 с.
63. Гончаренко О. М. Права людини в Україні : навч. надбавка. Київ: Знання, 2008. 207 с.
64. Григоренко Є. І., Передерій А. С. Конституція та основи конституційного ладу України на питання і відповіді : навч. надбавка. Харків: ХУПС, 2010. 171 с.
65. Гринюк Р. Ф. Конституційне право України: навч. надбавка. Донецьк: ДонНУ, 2014. 281 с.
66. Губань Р. В. Основи правового регулювання адміністративно-територіального устрою України: навч. надбавка. К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2013. 278 с.
67. Данілян О. Г., Дзьобань О. П., Панов М. І. Національна безпека України: структура та напрями реалізації. посібник за підручник. Харків: Фоліо, 2002. 285 с.
68. Єловських В. А. Конституційне право України: навч. посібник. надбавка. Луганськ: ЛНУ ім. Тараса Шевченка, 2013. 182 с.
69. Застосування норм міжнародного гуманітарного права в державній суовій практиці. Методичний посібник до проведення одноденних тренінгів / Упоряд.: М. Елігулашвілі, Д. Свірідова, А. Семенюк, Т. Фулей. Київ, УГШР, 2020. 48 с.
70. Іванов Ю. Ф. Судова влада та правоохоронні органи України: навч. надбавка. Київ: [АМУ ВПЦ], 2010. 172 с.
71. Івашова Л. М. Контролінг в органах державної влади та місцевого самоврядування : навч. надбавка. Миколаїв: НАДУ, 2015. 175 с.

72. Карий О. І. Місцеві ініціативи та залучення громадськості до реалізації місцевого самоврядування: навч. надбавка. Київ: ВІ ЕН ЕЙ, 2015. 176 с.
73. Каркач П. М. Основні конституційні функції прокуратури України : навч. надбавка. Харків : Право, 2014. 246 с.
74. Каркач П. М. Функції прокуратури України : навч. надбавка. Харків : Право, 2015. 247 с.
75. Кириленко Є. В. Новітня концепція реформування судової системи України : навч. надбавка. / За матеріалами наук. вид. А. А. Кириченко. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. П. Могили, 2010. 59 с.
76. Конституційне право України : прагматичний курс : навч. надбавка. / М. В. Афанасьєва, Ю.В. ю. Бальцій, Ю. Д. Батан [та ін.]; під загальною ред. М. В. Афанасьєва, А. А. Езерова. Одеса: Юридична література, 2017. 256 с.
77. Конституційні основи сучасного державотворення : навч. надбавка. у питаннях і відповідях / Т. Е. Кагановська та ін.; вид. Т. Є. Кагановського. Харків : Право, 2017. 303 с.
78. Корміч Б. А. Інформаційна безпека: організаційно-правові основи : навч. надбавка. Київ: Кондор, 2004. 384 с.
79. Кормонець В. Ф., Головін А. С. Конституційне право України : навч. надбавка. Київ: МАУП, 2005. 360 с.
80. Михайліна Т. В. Правосвідомість як інтегративний елемент правової системи: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Київ, 2018. 40 с.
81. Очколяс Д. В. Теоретична юридична наука як доктринальна основа правової ідеології: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2021. 20 с.
82. Станько І. Я. Співвідношення принципів та норм права у правових системах України та Європейського Союзу: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2020. 20 с.
83. Сунегін С. О. Правова система в умовах глобалізації: протиріччя ціннісного розвитку. Бюлетень Мін'юсту України. 2019. № 5. С. 45-50.

ТЕМА 1. ПУБЛІЧНЕ ПРАВО: ПРАКТИКА ТЛУМАЧЕННЯ І ЗАСТОСУВАННЯ ЯК НАУКИ ТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

План:

1. Публічне право: практика тлумачення та застосування як наука: поняття та зміст.
2. Предметом є метод публічного права як науки та його специфіка.
3. Система публічного права як наука: поняття та структура.
4. Принципи публічного права як науки: поняття, класифікація.
5. Функції публічного права як науки.
6. Джерела публічного права.
7. Зв'язок публічного права з іншими публічно-галузевими юридичними науками. Публічне право: практика тлумачення та застосування як навчальна дисципліна: поняття, система, функції.

Одним із актуальних напрямків як теоретико-правових наук, так і галузевих юридичних наук є дослідження реалізації правових норм.

Реалізація норм права – це визначена нормами права правомірна поведінка суб'єктів права з метою досягнення суспільно корисного результату, передбаченого законодавцем, і виявлення соціальної цінності цієї норми. Реалізація права може бути пов'язана як із вчиненням правомірних дій, так і з правомірною бездіяльністю. Результатом реалізації права є досягнення відповідності фактичних дій (бездіяльності) вимогам норм права щодо цієї поведінки суб'єктів права.

Видами реалізації норм права є: безпосередня реалізація – суб'єкти права самостійно, без стороннього втручання та допомоги втілюють у своїй поведінці правові норми, здійснюють свої права та виконують обов'язки; правоохоронна реалізація – має місце, коли права та обов'язки не можуть бути реалізовані їх носієм без залучення спеціальних осіб (суб'єктів правозастосування).

Розрізняють три форми безпосередньої реалізації права – дотримання, виконання та використання.

Комплаєнс – форма реалізації заборонних або охоронних правових норм, яка полягає в утриманні від дій, заборонених цими нормами, суворому дотриманні встановлених заборон. Для реалізації заборонних норм необхідно утримуватися від заборонених дій, тобто пасивної поведінки.

Дотримання встановлених заборон відбувається, як правило, непомітно: у процесі правомірної бездіяльності або вчинення дозволених дій. Наприклад, студент, перебуваючи на лекції і не вчиняючи заборонених дій, виконує всі заборонні та охоронні норми.

Дотриманням норм права є така форма реалізації, яка полягає в обов'язковому вчиненні дій, передбачених нормами права та (або)

укладеними на їх основі договорами. Виконання обов'язків шляхом вчинення певних дій в окремих випадках прирівнюється до утримання від певних дій. Виконання, незалежно від того, яким способом воно досягається – в результаті активних дій чи утримання від них (бездіяльність), завжди пов'язане з виконанням обов'язкових приписів.

Використання правових норм є формою реалізації суб'єктивного права, в якій здійснюється реалізація статутних норм. Останні дають суб'єктам право здійснювати передбачені ними позитивні дії.

Користування правом відрізняється від двох попередніх форм реалізації правових норм тим, що має місце реалізація суб'єктивних прав, а не реалізація юридичних обов'язків і заборон. Особі надається право вирішувати, користуватися наданим правом чи ні. Але в будь-якому разі, якщо є бажання особи, ця норма буде реалізована.

Використання зазвичай передбачає активну поведінку. Водночас слід зазначити, що є випадки, коли реалізація права у формі користування можлива і при пасивній поведінці.

Особливою формою реалізації права є правозастосування (застосування норм права). В юридичній літературі поняття «застосування норм права» розглядається як: особлива форма реалізації норми права, що здійснюється державними і громадськими організаціями в межах їх компетенції у формі владно-організаційної діяльності з конкретизувати норму права; форма реалізації норм права, що включає юридично організаційну діяльність держави щодо реалізації правових норм стосовно конкретних суб'єктів; владна діяльність державних органів або інших органів, повноваження яких делеговані державою, що видають індивідуальні акти на основі верховенства права.

Необхідність правозастосування зумовлена тим, що воно продовжує правове регулювання, розпочате нормотворчістю, на рівні конкретних життєвих ситуацій.

Ключові слова: колективна реалізація норм права, загальноприйняті (звичайні) форми реалізації норм права, форми реалізації норм права, стадії застосування правових норм, структура акта кримінального переслідування, документальний файл, файл позовів, файл наказу, захисний файл, поняття помилок правозастосування, логічна структура файлу, головна посилка, підпорядкована посилка, вимога обґрунтованості, вимога законності, вимога доцільності, юридична лазівка, правова аналогія, правова аналогія, субсидіарне застосування (міжгалузева аналогія), поступове застосування правових норм, процедури кримінального переслідування, застосування закону, проста процедура застосування правових норм, складна процедура застосування правових норм, стадії застосування правових норм, визначення фактичних обставин справи, вибір і аналіз правової норми, дії щодо пошуку правової норми, прийняття уповноваженим суб'єктом розгляду справи, головна передумова, допоміжна передумова, правовий силогізм,

правова кваліфікація, тягар доказування, вимоги до правильного застосування норм права, законність правозастосовчої діяльності, доцільність правозастосовчої діяльності, обґрунтованість правозастосовчої діяльності, вимога справедливості, правозастосовчі помилки, омана

Рекомендовані джерела:

1. Bolokan I. V. Implementation of law and other related legal categories. Scientific works of the National University «Odesa Law Academy». 2016. Т. 18. S. 36–46.
2. Bolotina N. B. Social legislation of Ukraine. Gender expertise. К. : Logos, 2001. 82 p.
3. Boychuk D. S. Legal awareness and legal culture as a prerequisite for expanding the modern scope of the human right to bear arms in Ukraine. Bulletin of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine. 2019. Vip. 26, No. 2. pp. 13-23.
4. Volosheniuk O. V. The essence and scope of the concept of «legal conflicts». Bulletin of Kharkiv National University of Internal Affairs. 2006. No 35. S. 15-20
5. Vozniuk E. V. Comparative dimension of gender policy of transitional states (on the example of Ukraine and Russia): dis. ... cand. flight. Science. Kyiv, 2011. 181 p.
6. Альберта Т. Г. Механізм як загальнонауково-правова категорія («правовий механізм»). молодий вчений. 2013. No 2 (02). С. 64-68.
7. Аналогія права та аналогія права як способи усунення прогалин кримінально-процесуального права. Актуальні проблеми вітчизняного правознавства. 2016. № 5. С. 106-110.
8. Аналогія права та аналогія права: динаміка наукових досліджень (сучасний період). Науковий вісник УжНУ. 2016. Вип. Сімнадцятий С. 9-14.
9. Астахова Н. І. Науково-практичні основи формування та реалізації нормативно-контрольної діяльності органів місцевого самоврядування в регіональному розвитку: дис. ... канд. Економічні науки: 08.00.05 / Астахова Наталя Ігорівна. Черкаси, 2014. 296 с.
10. Берназюк Я. А. Конституційні основи законодавства Президента України: теорія і практика: дис. ... д-р юридичних наук. Київ, 2014. 590 с.
11. Беррет Л. І. Свобода преси та неупередженість суду. Журналіст. 1996. No 2. С. 57-60.
12. Билінін Я. В. Правове регулювання фінансового контролю у сфері міждержавних відносин: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. юридичних наук. К., 2007. 18 с.
13. Бойко В. Загальнотеоретичний аналіз співвідношення понять «колізія правових норм» і «конкуренція правових норм». Соціологія права. 2011. №1. С. 27-30.
14. Бориславська О. Верховенство конституції чи верховенство права: деякі питання відновлення дії окремих положень Конституції. Вісник Конституційного Суду України. 2015. № 6. С. 48-57.

15. Водяников А. Ю. Прогалина в праві як предмет конституційної скарги. Закон України. 2018. № 12. С. 128-147.
16. Гринюк Р., Багрій А. До питання про доцільність визнання презумпції конституційності нормативно-правових актів у контексті забезпечення верховенства Конституції України. Вісник Конституційного Суду України. 2015. № 4. С. 92-102.
17. Дембіцька С. Л. Державний та адміністративний примус: загальнотеоретичні поняття та ознаки. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Правові науки. 2016. № 845. С. 250-256
18. Дудник О. «ЛІГА: ПРАВО» як універсальна інформаційно-правова система для відображення співпраці України в міжнародних організаціях. Наукові праці Національної бібліотеки імені В. І. Вернадського. 2020. Вип. 58-а С. 144-158.
19. Дупай Я. Доступність законодавства є необхідною умовою правосвідомості суспільства. Держава і право. Юридичні та політичні науки. 2013. Вип. 62. С. 38-44.
20. Єременко В. В. Колізії між законами України про працю. юридичні труднощі. 2010. № 108. С. 74-83.
21. Єрмоменко В. Колізії Конституції та інших актів трудового права. Вісник Академії правових наук України. 2009. № 4. С. 144-153.
22. Іванченко Є. М. Норми національного та міжнародного права: колізії та взаємодія. Актуальні проблеми держави і права. 2009. № 5. С. 425-433.
23. Калашник О. Аналогія як спосіб подолання прогалин у цивільному судочинстві. Юридичний вісник. 2014. № 6. С. 334-341.
24. Калашник О. М. Прогалини в праві: правова природа, їх ознаки та види. український юрист. 2013. № 1 (22). С. 36-42.
25. Калюжний Р. А., Колпаков В. К. Юридичні факти в судовому адміністративному судочинстві. Юридичний бюлетень. Повітряне і космічне право. 2013. № 2. С. 166-168.
26. Кіц А. Закон і права – конфлікт інтересів. Юрист. 2006. № 6. С. 58-64.
27. Коваль В. М. Колізії між нормами господарського права та нормами цивільного права. Вісник господарського судочинства. 2010. № 1. С. 103-111.
28. Коголовський І. Презумпція в приватному праві: монографія. Абакан: Бригантіна, 2011. 108 с.
29. Колліна О. В. Колізії норм кримінально-процесуального права та шляхи їх подолання. Університетські наукові записки Хмельницького університету управління та права. 2007. № 1. С. 200-207.
30. Колотова О. Прогалини в праві та шляхи їх подолання. Держава і право. Юридичні та політичні науки. 2012. Вип. Сорок другий С. 13-14.
31. Колотова О.В. Відокремлення прогалин у праві від суміжних правових явищ. Часопис Київського університету права. 2009. №3. С. 55-59.
32. Кондратьєв Р. Локальні норми та прогалини в праві. Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. 2013. № 5. С. 17-21.

33. Корнієнко В. А. Правові основи громадянського суспільства в сучасній Україні (інституційний аспект): автореф. дис. ... канд. юридичних наук: 12.00.01. Одеса, 2007. 19 с.

34. Корнієнко М. В., Тертишник В. М. Принципи права у вирішенні проблем конкуренції правових норм, юридичних фікцій та колізій. Актуальні проблеми вітчизняного правознавства. 2017. № 1. С. 7-11.

35. Корнієнко М., Тертишник В. Принципи права при вирішенні правових конфліктів. Верховенство права. 2017. № 2. (27). С. 95-101.

36. Коструба А. Аналогія права та аналогія права як фактична фікція та спосіб вдосконалення механізму припинення. Підприємництво, господарство і право. 2012. № 11. С. 6-9.

37. Коцан Ю. Я. Правові конфлікти та механізм їх вирішення: теоретико-правові аспекти: автореф. дис. ... канд. юридичний. науковий Львів, 2011. 16 с.

38. Коцан Ю. Я. Правові конфлікти та механізм їх вирішення: теоретико-правові аспекти : моногр. Львів: ЛГУВД, 2011. 247 с.

39. Busol A. Yu. Legal conflicts of the Law of Ukraine «On the State Bureau of Investigation». Journal of Eastern European Law. 2016. No 28. S. 4-12.

40. Concepts and signs of legal facts that can be established in a separate proceeding. Current issues of improving the current legislation of Ukraine. 2013. Vip. Thirty-first pp. 147-159.

41. Vavilova NV Implementation of gender policy in the Armed Forces of Ukraine. Center for Military and Strategic Studies of the National University of Defense of Ukraine. Ivan Chernyakhovsky. 2016. No 1. S. 140-143.

42. Volkova I. Legal facts-states in the dynamics of constitutional legal-son. Entrepreneurship, economics and law. 2018. No 11. S. 140-145.

43. Кресіна І. А., Скрипнюк О. В., Коваленко А. А., Перегуда Є. В., Стойко А. М. та ін. Держава і громадянське суспільство в Україні: проблеми взаємодії: монографія. Київ: Логос, 2007. 314 с.

44. Кройтор В., Матат Ю. Шляхи усунення та подолання прогалін у законодавстві. Закон і безпека. 2010. №2. С. 183-184.

45. Левченков О. Вплив процесів глобалізації та євроінтеграції на ефективність регулювання суспільних відносин. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2014. № 2. С. 83-91.

46. Ленгер Я. І. Категорії «правовий конфлікт» і «конфлікт»: аналіз крізь призму теорій праворозуміння. Актуальні проблеми вітчизняного правознавства. 2017. № 1. С. 50-52.

47. Ленгер Я. І. Колізії в муніципальному праві: проблеми теорії та практики: автореф. дис. ... канд. юридичний. науковий Ужгород, 2017. 29 с.

48. Ленгер Я. І. Муніципально-правові колізії: загальнотеоретичний аспект : моногр. Ужгород: Гельветика, 2017. 335 с.

49. Ленгер Я. І. Правова природа конфлікту та його особливості в муніципальному праві. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2017. № 25. С. 14-16.

50. Ленгер Я. І. Пріоритет нормативно-правового акта як способу вирішення конфлікту. Держава та регіони. 2017. № 1. С. 19-24.
51. Лотюк О. Конституційно-правовий механізм формування та підтримки інститутів громадянського суспільства. Публічне право. № 2 (10) (2013). С. 37-42.
52. Майстренко О. В. Теоретико-правові аспекти колізій у законодавстві України : дис. ... канд. юридичний. науковий Київ, 2008. 209 с.
53. Матат Ю. До питання застосування правових норм з метою подолання прогалін у законодавстві. Часопис Київського університету права. 2012. № 1. С. 87-91.
54. Правові колізії в законодавстві як елемент правового розвитку держави. Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ. 2009. № 6. С. 9-16.
55. Співвідношення легітимності та легальності державної влади: теоретико-правовий аспект. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2015. № 7. С. 36-42.
56. Стецик М. До питання природі судової практики. Вісник Львівського університету. Серія: Юридична. 2018. Випуск. 67. С. 110-118.
57. Сутність та обсяг поняття «правові конфлікти». Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2006. № 35. С. 15-20.
58. Baltsii Yu. Civil society in Ukraine in the context of the development of constitutional-democratic statehood. Bulletin of the Central Election Commission. 2008. No. 1 (11). P. 46-49.
59. Bangalore Principles of Judicial Conduct: UN Economic and Social Council Resolution 2006/23 of July 27, 2006. URL : <https://court.gov.ua/userfiles/02.pdf>.
60. Varabash Yu. G. Parliamentary control in Ukraine: problems of theory and practice: diss. ... candidate of legal sciences. Kh., 2004. 205 p.
61. Baranova N. B. Constitutional right of citizens to information and its implementation in the Russian Federation: thesis. ... candidate of legal sciences. Penza, 2005. 196 p.
62. Batrakova L. G., Krasnova G. N. Gender structure of employment in the Armed Forces of the countries of the world. Yaroslavl Pedagogical Bulletin. 2013. Volume 1. No. 2. P. 81-85
63. Behal V. M. Charismatic leadership in the modern political process: Author's abstract. thesis ... candidate political sciences. Kyiv, 2015. 18 p.
64. Beletska A. M. Realization of the principle of specialization in the organization of court work: Autoref. thesis thesis ... candidate of legal sciences. Kharkiv, 2019. 24 p.
65. Belinska K. A. To the question of the subjects of the interpretation of evaluative concepts. legal government. 2013. No. 16. P. 77-82 Bodnar SB Equality as a category of philosophy of law: dis. ... cand. legal sciences. Chernivtsi, 2009. 185 p.

66. Vasilevich M. V. Constitutional and legal guarantees of independence of the judiciary: theory and practice of implementation: author's ref. dis. ... cand. legal sciences Kyiv, 2010. 16 p.
67. Vavilova N. V. Gender Transformations in the Armed Forces of Ukraine (1991-2011): author's ref. dis. ... cand. ist. Science. Kyiv, 2016. 20 p.
68. Belodid I. K. Dictionary of the Ukrainian language: in 11 volumes. Kyiv: Nauk. Dumka, 1978. Vol. 9: P. 916 p.
69. Bilous O. V. Principles, canons, methods of interpretation of legal norms: analysis of the ratio of categories. Scientific Bulletin of UzhNU. Series: Law. 2020. Issue 61(1). P. 7-11.
70. Bilozerska T. A. Reforming public administration in Ukraine as a step towards European integration // Law Forum. 2007. No. 2. P. 11-19.
71. Blauberger I. I., Sadovskyi V. N., Yudin E. H. A systematic approach in modern science. Problems of systematic research methodology. M.: Dumka, 1970. P. 7-48.
72. Bobechko O. Yu. Bandura art of the XX century in the context of feminization processes: author's ref. dis. ... cand. art critic. Lviv, 2013. 20 p.
73. Concept and essence of court precedent as a source of law: general theoretical principles. Actual problems of improving the current legislation of Ukraine. 2020. Issue. 52-a P. 178-191.
74. Gordina I. V. Women in Buryatia during the Great Patriotic War 1941-1945: diss. ... candidate history of science Ulan-Ude, 2005. 213 p.
75. Horobets K. Law and the legal system in the prism of the systemic approach. Legal bulletin. 2016. No. 4. P. 25-31. Bokalo NI Formation and development of the idea of equality in law: philosophical and legal dimension: dis. ... cand. legal sciences. Lviv, 2014. 205 p.
76. Judicial practice as an element of the legal system of Ukraine, autoref. thesis ... candidate of legal sciences. Kyiv, 2019. 20 p.
77. Bedrak N. A. Administrative and legal regulation of the tourism industry: dissertation. ... candidate of legal sciences. K., 2009. 251 p.
78. Rafaliuk O. The influence of conventional and continental legal culture on the formation of modern legal systems of Latin American countries. Comparative law. 2012. No. 3-4. pp. 261-267.
79. Saidov A. Comparative jurisprudence and the national legal system of Uzbekistan. Law of Ukraine. 2019. No. 3. pp. 206-219.
80. Saprun O. V. The practice of the Anglo-Saxon structure of law enforcement agencies. Actual problems of improving the current legislation of Ukraine. 2013. Release. Thirty-first P. 114-126.
81. Sikorskyi O. P., Zilnyk A. Yu. Judicial precedent in the countries of the Romano-Germanic legal family. Scholarly notes [Central Ukrainian State Pedagogical University named after Volodymyr Vinnichenko]. Series: Law. 2019. Release. 7. P. 183-186.

82. Stanko I. Ya. Correlation of the principles and norms of law in the legal systems of Ukraine and the European Union: Autoref. thesis ... candidate of legal sciences. Kyiv, 2020. 20 p.

83. Старостюк О. В., Кармаліта М. В. Правова культура у контексті розвитку правової системи України. Право та суспільство. 2014. № 6(2). С. 3-8.

84. Sydorenko O.O. The legal system of Ukraine under the conditions of globalization. Theory and practice of jurisprudence. 2016. Release. 1. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2016_1_6.

ТЕМА 2. ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ: ПОНЯТТЯ, ФОРМИ, ПІДСТАВИ, СТАДІЇ

План:

1. Поняття та ознаки реалізації права.
2. Форми реалізації норм права.
3. Застосування норми права як специфічна форма її реалізації: поняття, особливості.
4. Суб'єкти застосування норм права.
5. Підстави застосування закону.
6. Форми правоохоронної діяльності.
7. Правоохоронний процес. Звичайний і складний порядок реалізації права.
8. Етапи реалізації права.
9. Основні вимоги та ефективність застосування законодавства.
10. Гарантії правильного виконання закону.

Правовий документ – це носій юридично значимої інформації, з якою правові норми пов'язують виникнення, зміну або припинення правовідносин, які відповідно до правових норм є підставою або підтвердженням прав і обов'язків учасників цих правовідносин. правові відносини.

Правові документи супроводжують усі етапи правового регулювання. За допомогою нормативно-правових документів засоби правового регулювання (норми, окремі рішення, угоди тощо) об'єктивуються, стають доступними для інших суб'єктів і надають їм певної офіційності.

Юридичний документ складають як фізичні, так і юридичні особи, він може бути як офіційним, так і неофіційним.

Основними характеристиками юридичних документів є:

1) матеріальна форма – правовий документ, як і будь-які інші документи, складений у формі матеріального носія інформації: паперовий документ, електронний документ у вигляді речі (наприклад, номер, отриманий у гардеробі, в.о. як особлива форма договору зберігання);

2) інформаційний зміст – документ містить інформацію в різноманітних формах, які можуть бути сприйняті людиною;

3) юридична сила – такий документ створює або засвідчує (підтверджує) юридичні права та обов'язки учасників певних правовідносин. Це основне функціональне призначення цього виду документів;

4) юридична визначеність статусу документа – правові норми містять вказівки на наявність правових документів і можливість їх використання в конкретній ситуації для конкретних правових цілей. Цей знак свідчить про те, що правові наслідки використання таких документів визначаються та конкретизуються нормами законодавства;

5) формальність – правові норми висувають вимоги до форми, змісту документа та його реквізитів. Дотримання цих вимог є необхідною умовою можливості використання юридичного документа за призначенням.

До змісту правового документа висувається ряд вимог, які можна поділити на такі групи:

- вимоги законодавства до змісту правових документів;
- логічні вимоги до змісту юридичного документа, у тому числі вимоги до точності, ясності, зрозумілості (доступності) тексту юридичного документа;

- структурні вимоги до змісту юридичного документа включають вимоги до єдності та внутрішньої логіки тексту юридичного документа, порядку розміщення правового матеріалу в тексті документа;

- мовно-стилістичні вимоги до змісту юридичних документів: грамотність юридичних термінів, виразність шрифту, офіційність стилю юридичних документів тощо (розглянуто в окремому розділі).

Класифікація актів застосування права базується на різних критеріях:

1) за галузевою приналежністю застосовуваних норм: акти застосування конституційно-правових, цивільних, адміністративних, кримінально-правових і судових норм тощо;

2) з питань прийняття: актів представницьких органів державної влади, глави держави, органів виконавчої влади, судів, контрольно-наглядових органів, органів місцевого самоврядування;

3) за правовою формою: укази, постанови, накази, розпорядження, розпорядження, протести, клопотання, вирoki, рішення тощо;

4) за типом дії: регулювання, охорона;

5) за юридичним значенням: основні справи, в яких міститься остаточне рішення по судовій справі (вирок, рішення суду, рішення про нагородження), допоміжні справи, тобто справи, що забезпечують прийняття основної справи;

6) за характером індивідуального розпорядження: дозвіл, зобов'язання чи заборона (заборона обіймати відповідні посади чи виконувати відповідні функції, визначені рішенням суду);

7) за видом правових наслідків: виникнення прав, поновлення прав, зміна прав, припинення прав;

8) за формою зовнішнього вираження: справи-документи (окремі документи, постанови за матеріалами справи, що виконуються посадовими особами, напр. «для примусового виконання», «за наказом»), справи-дії (усні, неявні – виконуються у формі жестів, рухів і вказують на прохання до конкретних осіб виконати відповідні дії).

Найважливішими вимогами до дій правоохоронних органів є:

– Законність – означає, що правоохоронний орган, вирішуючи конкретну справу, повинен спиратися на законодавчо визначену правову норму (усю), яка стосується безпосередньо даної справи, суворо і неухильно дотримуючись її точного змісту, а також діючи в межах суворі межі своєї юрисдикції без надання собі повноважень, не визначених законом;

– Обґрунтованість – це об'єктивне з'ясування фактів, підтверджене доказами;

– Доцільність – це відповідність діяльності особи в рамках закону конкретним умовам місця і часу;

– Справедливість є передумовою застосування права, яка відображає ідею соціальної справедливості в суспільстві, усвідомлення правильності вирішення справи з точки зору інтересів народу і держави, засудження правозастосовника та його оточення означає, що прийняте рішення слугуватиме інтересам.

Під мовою актів кримінального переслідування розуміється юридична мова офіційних документів, які укладаються суб'єктом кримінального переслідування, які породжують певні правові наслідки, формують правову норму та спрямовані на регулювання певних суспільних відносин.

Завданням юридичної техніки правозастосовних актів є необхідність формування єдиної системи організації правозастосовних актів і підвищення якості їх підготовки; у повному якісному та оптимальному перетворенні волевиявлення в актовий документ; Рекомендації щодо адекватних мовних понять; передбачення можливих колізій і розривів; Прогнозування наслідків правоохоронної діяльності

Сучасна мовно-правова культура юристів має ґрунтуватися на комутації – вмінні знаходити, створювати та використовувати зв'язки для покращення засобів взаємодії, навчання та передачі навичок і вмінь, обміну інформацією, роз'яснення та вирішення конфліктів. Такі навички потрібно виховувати та розвивати.

Ключові слова: правозастосовний акт (дія правових норм), функції правозастосовних актів, види правозастосовних актів, ознаки кримінального переслідування, основного кримінального переслідування, додаткового кримінального переслідування, письмового правозастосовного акта, підсумкового правозастосувального акта, усного. правозастосувальний акт, колегіальний правозастосувальний акт, лише правозастосувальний акт, обґрунтовуючий акт правових норм, визначення, акт застосування правових норм, правоприпиняючий акт застосування правових норм, правозмінний акт

застосування правових норм, скасування, акт застосування правових норм, обов'язковий акт застосування нормативних правових норм, заборонні акти, застосування правових норм, об'єкти видання правозастосовних актів, правова форма актів застосування правових норми, форма зовнішнього вираження актів застосування правових норм, галузева приналежність актів застосування правових норм, структура актів застосування правових норм, силогізм, головне, підрядне, прецедент, квазіпрецедент.

Рекомендовані джерела:

1. Мережко О. Міжцивілізаційні колізії в міжнародному приватному праві. Юридичний журнал. 2009. № 5. С. 34-36.
2. Міневич Є. І. Юридичні помилки: теоретико-правове дослідження. Правова держава. 2018. № 30. С. 23-27.
3. Михайленко О. Р. Конкуренція чи колізія правових норм і верховенства права в кримінальному процесі. Вісник Академії адвокатури України. 2005. Вип. 4. С. 83-86.
4. Мірошніченко А. М. Колізії в правовому регулюванні земельних відносин в Україні : моногр. К.: Правова єдність, 2009. 268 с.
5. Мірошніченко А. М. Колізії в правовому регулюванні земельних відносин в Україні: автореф. дис. ... д-р юрид. науковий Київ, 2010. 31 с.
6. Мірошніченко А. Співвідношення часових і змістових засад вирішення правових конфліктів. Закон України. 2008. № 5. С. 24-28.
7. Москалюк О. В. Види колізій у законодавстві. Теорія та історія держави і права. 2012. № 1-2 (18-19). С. 5-12.
8. Москалюк О. В. Механізм подолання матеріальних і часових колізій правових норм: автореф. дис. ... канд. юридичний. науковий Київ, 2011. 20 с.
9. Москалюк О. В. Подолання колізій між нормами права однакової юридичної сили : моногр. Київ: Дакор, 2013. 213 с.
10. Москалюк О. В. Співвідношення колізійних норм і колізійних засад у подоланні колізій між нормами однакової юридичної сили. Вісник Вищої ради юстиції. 2011. № 4(8). С. 106-116.
11. Оніщук І. І. Моніторинг правових колізій та прогалин у законодавстві України. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради. 2018. №6. С. 21-26.
12. Оніненко Н. М. Уніфікація як спосіб співвідношення та узгодженості внутрішньодержавного та міжнародного права. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2015. № 6. С. 48-54.
13. Петров А. А. Ієрархічні колізії в праві: дис. ... канд. юридичний. Красноярськ, 2009. 204 с.
14. Погребняк С. П. Колізії в законодавстві України та шляхи їх подолання : дис. ... канд. юридичний. науковий Харків, 2001. 201 с.
15. Погребняк С. Про підходи до поняття колізій у юридичній науці. Вісник Академії правових наук України. 1999. № 4 (19). С. 204-211.
16. Погребняк С. Прогалини в законодавстві та шляхи їх подолання. Загальні труднощі юридичної науки. 2013. № 1 (72). С. 44-56.

17. Портнов А. В. Конкуренція і колізійне право: співвідношення понять. Журнал Академії адвокатури України. 2012. № 2. С. 1-6.
18. Портнов А. В., Москалюк А. В. Види колізій у законодавстві України. український юрист. 2012. № 1-2 (18-19). С. 5-12.
19. Портнов А. Москалюк О. Правова природа колізійних принципів. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2012. № 10. С. 25-31.
20. Поняття, види та способи усунення колізій у конституційному праві. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2012. № 7. С. 38-47.
21. Поняття, види та способи усунення колізій у конституційному праві. Конституційне право. 2012. № 7. С. 38-46.
22. Аналогія права та аналогія права: динаміка наукових досліджень (сучасний період). Науковий вісник УжНУ. 2016. Вип. Сімнадцятий С. 9-14.
23. Билінін Я. В. Правове регулювання фінансового контролю у сфері міждержавних відносин: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. юридичних наук. К., 2007. 18 с.
24. Бойко В. Загальнотеоретичний аналіз співвідношення понять «колізія правових норм» і «конкуренція правових норм». Соціологія права. 2011. №1. С. 27-30.
25. Бориславська О. Верховенство конституції чи верховенство права: деякі питання відновлення дії окремих положень Конституції. Вісник Конституційного Суду України. 2015. №6. С. 48-57.
26. Водяников А. Ю. Прогалина в праві як предмет конституційної скарги. Закон України. 2018. № 12. С. 128-147.
27. Гринюк Р., Багрій А. До питання про доцільність визнання презумпції конституційності нормативно-правових актів у контексті забезпечення верховенства Конституції України. Вісник Конституційного Суду України. 2015. № 4. С. 92-102.
28. Дембіцька С. Л. Державний та адміністративний примус: загальнотеоретичні поняття та ознаки. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Правові науки. 2016. № 845. С. 250-256
29. Дудник О. «ЛІГА: ПРАВО» як універсальна інформаційно-правова система для відображення співпраці України в міжнародних організаціях. Наукові праці Національної бібліотеки імені В. І. Вернадського. 2020. Вип. 58-а С. 144-158.
30. Дупай Я. Доступність законодавства є необхідною умовою правосвідомості суспільства. Держава і право. Юридичні та політичні науки. 2013. Вип. 62. С. 38-44.
31. Shevchuk O. M. About the concept of the legal system. Bulletin of the Odessa Institute of Internal Affairs. 2001. No. 3. P. 165-171.
32. Shevchuk S. V. General theoretical problems of normativity of acts of judicial power: autoref. thesis ... doctor of law. of science Kharkiv, 2008. 38 p.
33. Sheyna A. M. Philosophical and legal foundations of the principle of democracy in law: autoref. thesis ... candidate of legal sciences. Lviv, 2016. 20 p.

34. Shelomanova L. V. Independence of judges as a constitutional principle of justice: dissertation. ... candidate of legal sciences. Orel, 2013. 157 p.
35. Shemshuchenko Yu. S. The principle of the rule of law: problems of theory and practice: in 2 books. / Yu. S. Shemshuchenko. K.: Konus-Yu, 2008. Book. 2: The principle of the rule of law in the activity of the state and in administrative law. 314 p.
36. Shestak V. S. State control in modern Ukraine (theoretical and legal issues): autoref. thesis to obtain a scientific degree of candidate. of legal sciences Kh., 2002. 18 p.
37. Shestak V. S. State control in modern Ukraine (theoretical and legal issues): monograph / V. S. Shestak. Kh.: Osnova, 2003. 208 p.
38. Shimon I. P. The legal system of Romania: theoretical and historical-legal aspects: autoref. thesis ... candidate of legal sciences. Lviv, 2017. 20 p.
39. Shopina I. M. Approaches to understanding the goal of legal regulation. Law and society. 2011. No. 6. P. 45-48.
40. Shulipa O.V. International moral standards of behavior of judges. Scientific notes of the Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine. 2013. No. 4. P. 131-135.
41. Shulgach N. M. Principles of justice, ensuring the legal status of a judge in Ukraine: autoref. thesis ... candidate of legal sciences. Lviv, 2012. 20 p.
42. Shumilo I. A., Ivchuk K. I., Chernyavskiy O. V. International legal problems of the return of cultural values in the light of court precedent. International scientific journal «Internauka». Series: Legal sciences. 2020. No. 12(1). P. 94–102.
43. Shundikov K. V. Legal Mechanisms: Fundamentals of Theory. State and law. 2006. No. 12. P. 13-19.
44. Yurevych I. V. Unity of judicial power: monogr. Kharkiv: Pravo, 2014. 263 p.
45. Derkach A. L. Protection of human rights in the constitutional process: issues of theory and practice: autoref. thesis ... doctor of legal sciences. Kyiv, 2019. 39 p.
46. Juraeva O. A. General function of the state. Actual problems of the state and law. 2004. No. 22. P. 107-111.
47. Juraeva O. O. Dynamics of the modern state: general theoretical aspect. Lex Portus. No. 2(10). 2018. P. 190-201.
48. Єременко В. В. Колізії між законами України про працю. юридичні труднощі. 2010. № 108. С. 74-83.
49. Єрмоєнко В. Колізії Конституції та інших актів трудового права. Вісник Академії правових наук України. 2009. № 4. С. 144-153.
50. Іванченко Є. М. Норми національного та міжнародного права: колізії та взаємодія. Актуальні проблеми держави і права. 2009. Вип. 5. С. 425-433.
51. Калашник О. Аналогія як спосіб подолання прогалін у цивільному судочинстві. Юридичний вісник. 2014. № 6. С. 334-341.

52. Калашник О. М. Прогалини в праві: правова природа, їх ознаки та види. український юрист. 2013. № 1 (22). С. 36-42.
53. Калюжний Р. А., Колпаков В. К. Юридичні факти в судовому адміністративному судочинстві. Юридичний бюлетень. Повітряне і космічне право. 2013. № 2. С. 166-168.
54. Кіц А. Закон і права – конфлікт інтересів. Юрист. 2006. № 6. С. 58-64.
55. Коваль В. М. Колізії між нормами господарського права та нормами цивільного права. Вісник господарського судочинства. 2010. №1. С. 103-111.
56. Коголовський І. Презумпція в приватному праві : монографія. Абакан: Бригантіна, 2011. 108 с.
57. Колліна О. В. Колізії норм кримінально-процесуального права та шляхи їх подолання. Університетські наукові записки Хмельницького університету управління та права. 2007. № 1. С. 200-207.
58. Колотова О. Прогалини в праві та шляхи їх подолання. Держава і право. Юридичні та політичні науки. 2012. Вип. 42. С. 13-14.
59. Колотова О.В. Відокремлення прогалин у праві від суміжних правових явищ. Часопис Київського університету права. 2009. № 3. С. 55-59.
60. Кондратьєв Р. Локальні норми та прогалини в праві. Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. 2013. № 5. С. 17-21.
61. Корнієнко В. А. Правові основи громадянського суспільства в сучасній Україні (інституційний аспект): автореф. дис. ... канд. юридичних наук: 12.00.01. Одеса, 2007. 19 с.
62. Корнієнко М. В., Тертишник В. М. Принципи права у вирішенні проблем конкуренції правових норм, юридичних фікцій та колізій. Актуальні проблеми вітчизняного правознавства. 2017. № 1. С. 7-11.
63. Корнієнко М., Тертишник В. Принципи права при вирішенні правових конфліктів. Верховенство права. 2017. № 2. (27). С. 95-101.
64. Коструба А. Аналогія права та аналогія права як фактична фікція та спосіб вдосконалення механізму припинення. Підприємництво, господарство і право. 2012. № 11. С. 6-9.
65. Коцан Ю. Я. Правові конфлікти та механізм їх вирішення: теоретико-правові аспекти: автореф. дис. ... канд. юридичний. науковий Львів, 2011. 16 с.
66. Коцан Ю. Я. Правові конфлікти та механізм їх вирішення: теоретико-правові аспекти : моногр. Львів: ЛГУВД, 2011. 247 с.
67. Vavilova NV Implementation of gender policy in the Armed Forces of Ukraine. Center for Military and Strategic Studies of the National University of Defense of Ukraine. Ivan Chernyakhovsky. 2016. No 1. S. 140–143
68. Volkova I. Legal facts-states in the dynamics of constitutional legal-son. Entrepreneurship, economics and law. 2018. No 11. S. 140–145
69. Кресіна І. А., Скрипнюк О. В., Коваленко А. А., Перегуда Є. В., Стойко А. М. та ін. Держава і громадянське суспільство в Україні: проблеми взаємодії: монографія. Київ: Логос, 2007. 314 с.

70. Кройтор В., Матат Ю. Шляхи усунення та подолання прогалин у законодавстві. Закон і безпека. 2010. №2. С. 183-184.

71. Левченков О. Вплив процесів глобалізації та євроінтеграції на ефективність регулювання суспільних відносин. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2014. № 2. С. 83-91.

72. Ленгер Я. І. Категорії «правовий конфлікт» і «конфлікт»: аналіз крізь призму теорій праворозуміння. Актуальні проблеми вітчизняного правознавства. 2017. № 1. С. 50-52.

73. Ленгер Я. І. Колізії в муніципальному праві: проблеми теорії та практики: автореф. дис. ... канд. юридичний. науковий Ужгород, 2017. 29 с.

74. Ленгер Я. І. Муніципально-правові колізії: загальнотеоретичний аспект : моногр. Ужгород: Гельветика, 2017. 335 с.

75. Ленгер Я. І. Правова природа конфлікту та його особливості в муніципальному праві. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2017. № 25. С. 14-16.

76. Ленгер Я. І. Пріоритет нормативно-правового акта як способу вирішення конфлікту. Держава та регіони. 2017. № 1. С. 19-24.

77. Лотюк О. Конституційно-правовий механізм формування та підтримки інститутів громадянського суспільства. Публічне право. No 2 (10) (2013). С. 37-42.

78. Майстренко О. В. Теоретико-правові аспекти колізій у законодавстві України : дис. ... канд. юридичний. науковий Київ, 2008. 209 с.

79. Матат Ю. До питання застосування правових норм з метою подолання прогалин у законодавстві. Часопис Київського університету права. 2012. № 1. С. 87-91.

80. Правові колізії в законодавстві як елемент правового розвитку держави. Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ. 2009. № 6. С. 9-16.

81. Співвідношення легітимності та легальності державної влади: теоретико-правовий аспект. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2015. № 7. С. 36-42.

82. Стецик М. До питання природі судової практики. Вісник Львівського університету. Серія: Юридична. 2018. Випуск. 67. С. 110-118.

83. Сутність та обсяг поняття «правові конфлікти». Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2006. № 35. С. 15-20.

84. Baltzii Yu. Civil society in Ukraine in the context of the development of constitutional-democratic statehood. Bulletin of the Central Election Commission. 2008. No. 1 (11). P. 46-49.

85. Bangalore Principles of Judicial Conduct: UN Economic and Social Council Resolution 2006/23 of July 27, 2006. URL : <https://court.gov.ua/userfiles/02.pdf>.

86. Varabash Yu. G. Parliamentary control in Ukraine: problems of theory and practice: diss. ... candidate of legal sciences. Kh., 2004. 205 p.

87. Baranova N. B. Constitutional right of citizens to information and its implementation in the Russian Federation: thesis. ... candidate of legal sciences. Penza, 2005. 196 p.

88. Batrakova L. G., Krasnova G. N. Gender structure of employment in the Armed Forces of the countries of the world. Yaroslavl Pedagogical Bulletin. 2013. Volume 1. No. 2. P. 81-85

89. Behal V. M. Charismatic leadership in the modern political process: Author's abstract. thesis ... candidate political sciences. Kyiv, 2015. 18 p.

90. Beletska A. M. Realization of the principle of specialization in the organization of court work: Autoref. thesis thesis ... candidate of legal sciences. Kharkiv, 2019. 24 p.

91. Belinska K. A. To the question of the subjects of the interpretation of evaluative concepts. legal government. 2013. No. 16. P. 77-82 Bodnar SB Equality as a category of philosophy of law: dis. ... cand. legal sciences. Chernivtsi, 2009. 185 p.

92. Vasilevich M. V. Constitutional and legal guarantees of independence of the judiciary: theory and practice of implementation: author's ref. dis. ... cand. legal sciences Kyiv, 2010. 16 p.

93. Vavilova NV Gender Transformations in the Armed Forces of Ukraine (1991-2011): author's ref. dis. ... cand. ist. Science. Kyiv, 2016. 20 p.

94. Belodid I.K. Dictionary of the Ukrainian language: in 11 volumes. Kyiv: Nauk. Dumka, 1978. Vol. 9: P. 916 p.

95. Bilous O. V. Principles, canons, methods of interpretation of legal norms: analysis of the ratio of categories. Scientific Bulletin of UzhNU. Series: Law. 2020. Issue 61(1). P. 7-11.

96. Bilozerska T. A. Reforming public administration in Ukraine as a step towards European integration // Law Forum. 2007. No. 2. P. 11-19.

97. Blauberg I.I., Sadovskyi V.N., Yudin E.H. A systematic approach in modern science. Problems of systematic research methodology. M.: Dumka, 1970. P. 7-48.

98. Bobechko O. Yu. Bandura art of the XX century in the context of feminization processes: author's ref. dis. ... cand. art critic. Lviv, 2013. 20 p.

99. Concept and essence of court precedent as a source of law: general theoretical principles. Actual problems of improving the current legislation of Ukraine. 2020. Issue. 52-a P. 178-191.

100. Gordina I. V. Women in Buryatia during the Great Patriotic War 1941-1945: diss. ... candidate history of science Ulan-Ude, 2005. 213 p.

101. Horobets K. Law and the legal system in the prism of the systemic approach. Legal bulletin. 2016. No. 4. P. 25-31. Bokalo NI Formation and development of the idea of equality in law: philosophical and legal dimension: dis. ... cand. legal sciences. Lviv, 2014. 205 p.

102. Judicial practice as an element of the legal system of Ukraine, autoref. thesis ... candidate of legal sciences. Kyiv, 2019. 20 p.

103. Bedrak N. A. Administrative and legal regulation of the tourism industry: dissertation. ... candidate of legal sciences. K., 2009. 251 p.

104. Rafaliuk O. The influence of conventional and continental legal culture on the formation of modern legal systems of Latin American countries. *Comparative law*. 2012. No. 3-4. pp. 261-267.

105. Saidov A. Comparative jurisprudence and the national legal system of Uzbekistan. *Law of Ukraine*. 2019. No. 3. pp. 206-219.

106. Stanko I. Ya. Correlation of principles and norms of law in the legal systems of Ukraine and the European Union: Author's abstract. thesis ... candidate of legal sciences. Kyiv, 2020. 20 p.

107. Berchenko H. V. Constitutional foundations of civil society in Ukraine: dissertation. to obtain a scientific degree of candidate. ...legal sciences: special. 12.00.02. Kh., 2011. 216 p.

108. Belyakov A. I. Legal reality and theory of systems. *Bulletin of the National University of Internal Affairs*. 2004 edition. Twenty-eighth P. 112-118.

109. Bigich O. L. Comparative jurisprudence: Nature and methodological significance: Author's abstract. thesis to obtain a scientific degree of candidate. of legal sciences. M., 2002. 17 p.

110. Bilinin Ya. V. Legal regulation of financial control in the field of interstate relations: author's review. thesis to obtain a scientific degree of candidate. of legal sciences. K., 2007. 18 p.

111. Beletska A. M. Realization of the principle of specialization in the organization of court work: Autoref. thesis thesis ... candidate of legal sciences. Kharkiv, 2019. 24 p.

112. Belodid I. K. Dictionary of the Ukrainian language: in 11 volumes. Kyiv: Nauk. Dumka, 1978. Vol. 9: P. 916 p.

113. Blauberg I.I., Sadovskyi V.N., Yudin E.H. A systematic approach in modern science. *Problems of systematic research methodology*. M.: Dumka, 1970. P. 7-48.

114. Gordina I. V. Women in Buryatia during the Great Patriotic War 1941-1945: diss. ... candidate history of science Ulan-Ude, 2005. 213 p.

115. Saprun O. V. The practice of the Anglo-Saxon structure of law enforcement agencies. Actual problems of improving the current legislation of Ukraine. 2013. Release. Thirty-first P. 114-126.

116. Sikorskyi O. P., Zilnyk A. Yu. Judicial precedent in the countries of the Romano-Germanic legal family. *Scholarly notes [Central Ukrainian State Pedagogical University named after Volodymyr Vinnichenko]*. Series: Law. 2019. Release. 7. P. 183-186.

117. Stanko I. Ya. Correlation of the principles and norms of law in the legal systems of Ukraine and the European Union: Autoref. thesis ... candidate of legal sciences. Kyiv, 2020. 20 p.

118. Старостюк О. В., Кармаліта М. В. Правова культура у контексті розвитку правової системи України. *Право та суспільство*. 2014. № 6(2). С. 3-8.

119. Sydorenko O. O. The legal system of Ukraine under the conditions of globalization. *Theory and practice of jurisprudence*. 2016. Release. 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2016_1_6.

ТЕМА 3. ПРАВОЗАСТОСОВНИЙ АКТ ЯК АКТ ІНДИВІДУАЛЬНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН

План:

1. Акти реалізації правових норм: поняття та ознаки.
2. Критерії класифікації та види актів реалізації права.
3. Вимоги до правозастосовних актів: загальна характеристика.
4. Структура заставного акту: ознака частин.
5. Юридична мова окремих видів правозастосовних актів.

Класифікація актів застосування права базується на різних критеріях:

1) за галузевою приналежністю застосовуваних норм: акти застосування конституційно-правових, цивільних, адміністративних, кримінально-правових і судових норм тощо;

2) з питань прийняття: актів представницьких органів державної влади, глави держави, органів виконавчої влади, судів, контрольно-наглядових органів, органів місцевого самоврядування;

3) за правовою формою: укази, постанови, накази, розпорядження, розпорядження, протести, клопотання, вирок, рішення тощо;

4) за типом дії: регулювання, охорона;

5) за юридичним значенням: основні справи, в яких міститься остаточне рішення по судовій справі (вирок, рішення суду, рішення про нагородження), допоміжні справи, тобто справи, що забезпечують прийняття основної справи;

6) за характером індивідуального розпорядження: дозвіл, зобов'язання чи заборона (заборона обіймати відповідні посади чи виконувати відповідні функції, визначені рішенням суду);

7) за видом правових наслідків: виникнення прав, поновлення прав, зміна прав, припинення прав;

8) за формою зовнішнього вираження: справи-документи (окремі документи, постанови за матеріалами справи, що виконуються посадовими особами, напр. «для примусового виконання», «за наказом»), справи-дії (усні, неявні – виконуються у формі жестів, рухів і вказують на прохання до конкретних осіб виконати відповідні дії).

Найважливішими вимогами до дій правоохоронних органів є:

– законність – означає, що правоохоронний орган, вирішуючи конкретну справу, повинен спиратися на законодавчо визначену правову норму (усю), яка стосується безпосередньо даної справи, суворо і неухильно дотримуючись її точного змісту, а також діючи в межах суворі межі своєї юрисдикції без надання собі повноважень, не визначених законом;

– обґрунтованість – це об'єктивне з'ясування фактів, підтвержене доказами;

– доцільність – це відповідність діяльності особи в рамках закону конкретним умовам місця і часу;

– справедливість є передумовою правових актів, що відображають ідею соціальної справедливості суспільства, означає усвідомлення правильності вирішення справи з точки зору інтересів народу і держави, переконання в законності фахівця та його оточення, що прийняте рішення служить інтересам.

Під мовою актів кримінального переслідування розуміється юридична мова офіційних документів, які укладаються суб'єктом кримінального переслідування, які породжують певні правові наслідки, формують правову норму та спрямовані на регулювання певних суспільних відносин.

Завданням юридичної техніки правозастосовних актів є необхідність формування єдиної системи організації правозастосовних актів і підвищення якості їх підготовки; у повному якісному та оптимальному перетворенні волевиявлення в актовий документ; Рекомендації щодо адекватних мовних понять; передбачення можливих колізій і розривів; Прогнозування наслідків правоохоронної діяльності

Сучасна мовно-правова культура юристів має ґрунтуватися на комунікації – вмінні знаходити, створювати та використовувати зв'язки для покращення засобів взаємодії, навчання та передачі навичок і вмінь, обміну інформацією, роз'яснення та вирішення конфліктів. Такі навички потрібно виховувати та розвивати.

Під мовою актів кримінального переслідування розуміється юридична мова офіційних документів, які укладаються суб'єктом кримінального переслідування, які породжують певні правові наслідки, формують правову норму та спрямовані на регулювання певних суспільних відносин.

Завданням юридичної техніки правозастосовних актів є необхідність формування єдиної системи організації правозастосовних актів і підвищення якості їх підготовки; у повному якісному та оптимальному перетворенні волевиявлення в актовий документ; Рекомендації щодо адекватних мовних понять; передбачення можливих колізій і розривів; Прогнозування наслідків правоохоронної діяльності

Сучасна мовно-правова культура юристів має ґрунтуватися на комунікації – вмінні знаходити, створювати та використовувати зв'язки для покращення засобів взаємодії, навчання та передачі навичок і вмінь, обміну інформацією, роз'яснення та вирішення конфліктів. Такі навички потрібно виховувати та розвивати.

Правоохоронна діяльність і регулювання мають багато спільного, але суттєво відрізняються. Акт застосування правових норм виступає як один із засобів державного управління та як засіб вирішення юридичних справ, який виконує функції індивідуального регулювання поведінки суб'єктів у певних правовідносинах, набуває законної сили у певній формі та в встановлений законом спосіб і забезпечується відповідними засобами групою осіб, тобто це правовий акт, який містить правові норми та спрямований на регулювання

суспільних умов. Саме акти правозастосування визначають ступінь реальності закону, його дієвість та дієвість, адже жодна з юридично значущих життєвих ситуацій не може бути вирішена лише за допомогою положень закону, які є загальними, неособистісний характер. Хоча не можна недооцінювати значення правових норм і принципів, які забезпечують єдність і послідовність правового впливу, проте ці правові норми і принципи необхідно конкретизувати за допомогою спеціальних законів – документів відповідно до особливостей окремої ситуації.

Ключові слова: правозастосовний акт (дія правових норм), функції правозастосних актів, види правозастосних актів, ознаки кримінального переслідування, основного кримінального переслідування, додаткового кримінального переслідування, письмового правозастосного акта, підсумкового правозастосувального акта, усного правозастосувального акта, колегіального правозастосувального акта, лише правозастосувального акта, обґрунтовуючий акт правових норм, визначення, акт застосування правових норм, правоприміняючий акт застосування правових норм, правозмінний акт застосування правових норм, скасування, акт застосування правових норм, обов'язковий акт застосування нормативних правових норм, заборонні акти, застосування правових норм, об'єкти видання правозастосовних актів, правова форма актів застосування правових норм, форма зовнішнього вираження актів застосування правових норм, галузева приналежність актів застосування правових норм, структура актів застосування правових норм, силогізм, головне, підрядне, прецедент, квазіпрецедент.

Рекомендовані джерела:

1. Наливайко Л. Р., Чепік-Трегубенко О. С. Основні напрями ефективної взаємодії органів державної влади та інститутів громадянського суспільства. Законодавство країн ЄС: історія, недоліки та перспективи розвитку: колективна монографія. Франкфурт (Одер): Izdevniecība «Baltija Publishing», 2019. С. 197-214.

2. Наливайко Л. Р., Олійник В. М. Теоретико-правові засади міжнародних цивільних інституцій та суспільної соціальної діяльності: зарубіжна охорона здоров'я. Розбудова та модернізація державних систем Великої Європи: практика Великобританії та українські представництва: зб. том. 3. Люблін: Izdevniecība «Baltija Publishing», 2017. Р. 165-181.

3. Поледнік П. Задуманий над посівом адвоката в Чешській Республіці. Вишеградський журнал з прав людини. 2016. № 1, ч. 1. Р. 12-13.

4. Андрійчук О. В. Загальні ознаки правоохоронної форми здійснення контрольно-наглядних повноважень Національним банком України. Митна справа. 2015. № 2 (2). С. 144-149.

5. Барандич С. Правоохоронна діяльність у сучасному вимірі юридичної науки. Науковий часопис Національної академії прокуратури України. 2014. № 4. С. 1-7.

6. Бериша Ф. Взаємозв'язок суспільства, держави і права. Європейське політичне право і право. 2016. Связек 3. С. 172-184.

7. Белкін М. Л. Механізми забезпечення єдиної правоохоронної діяльності в Україні: теорія, практика, подальший розвиток. Юридичний вісник Університету КРОК. 2013. Вип. Сімнадцяте століття 19-26.
8. Білас Ю. ю. Європейські стандарти прав людини в контексті правоохоронної діяльності в сучасній Україні: дис. ... канд. юридичний. науковий Київ, 2011. 228 с.
9. Болокан І. В. Комплаєнс як форма реалізації адміністративно-правових норм. Прикарпатський правовий вісник. 2017. Вип. 2. С. 55-59.
10. Болокан І. В. Реалізація норм права та інші суміжні правові категорії. Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія». 2016. Т. 18. С. 36-46.
11. Болокан І. В. Реалізація норм права як правова категорія. Актуальні проблеми держави і права. 2016. Вип. 77. С. 31-38.
12. Болокан І. В. Форми реалізації адміністративно-правових норм та їх види. Судово-слідча практика в Україні. 2017. Вип. 3. С. 33-39.
13. Болокан І. Специфіка реалізації як форми реалізації адміністративно-правових норм. Юридичний вісник. 2017. № 1. С. 147-152.
14. Бондаренко В. А. Форми реалізації адміністративно-правових норм: теоретичні аспекти. Митна справа. 2013. № 6 (2.1). С. 159-164.
15. Борисенко М. А. Вплив практики Європейського суду з прав людини на єдність правозастосування в судовій системі України. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки. 2015. Вип. 5(4). С. 108-112.
16. Борисенко М. А. Єдність судової правоохоронної діяльності в контексті забезпечення верховенства права. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Правознавство. 2015. Вип. 16(1). С. 29-32.
17. Борисенко М. А. Забезпечення єдності правоохоронної діяльності в системі судочинства: теоретичний аспект. Право і суспільство. 2015. № 6. С. 160-165.
18. Ознаки та принципи правоохоронної діяльності: теоретичний аспект. Вісник Академії адвокатури України. 2015. Вип. 12. № 3. С. 23-29.
19. Борисенко М. А. Організаційно-правові основи забезпечення єдності правозастосування судами України: автореф. дис. ... канд. юридичний. науковий Київ, 2016. 20 с.
20. Міневич Є. І. Юридичні помилки: теоретико-правове дослідження. Правова держава. 2018. № 30. С. 23-27.
21. Михайленко О. Р. Конкуренція чи колізія правових норм і верховенства права в кримінальному процесі. Вісник Академії адвокатури України. 2005. Вип. 4. С. 83-86.
22. Мірошніченко А. М. Колізії в правовому регулюванні земельних відносин в Україні : моногр. К.: Правова єдність, 2009. 268 с.
23. Мірошніченко А. М. Колізії в правовому регулюванні земельних відносин в Україні: автореф. дис. ... д-р юрид. науки Київ, 2010. 31 с.

24. Мірошніченко А. Співвідношення часових і змістових засад вирішення правових конфліктів. Закон України. 2008. № 5. С. 24-28.
25. Москалюк О. В. Види колізій у законодавстві. Теорія та історія держави і права. 2012. № 1-2 (18-19). С. 5-12.
26. Москалюк О.В. Механізм подолання матеріальних і часових колізій правових норм: автореф. дис. ... канд. юридичний. науковий Київ, 2011. 20 с.
27. Москалюк О. В. Подолання колізій між нормами права однакової юридичної сили : моногр. Київ: Дакор, 2013. 213 с.
28. Москалюк О. В. Співвідношення колізійних норм і колізійних засад у подоланні колізій між нормами однакової юридичної сили. Вісник Вищої ради юстиції. 2011. № 4 (8). С. 106-116.
29. Оніщук І. І. Моніторинг правових колізій та прогалин у законодавстві України. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради. 2018. №6. С. 21-26.
30. Оніненко Н. М. Уніфікація як спосіб співвідношення та узгодженості внутрішньодержавного та міжнародного права. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2015. № 6. С. 48-54.
31. Петров А. А. Ієрархічні колізії в праві: дис. ... канд. юридичний. Красноярськ, 2009. 204 с.
32. Погребняк С. П. Колізії в законодавстві України та шляхи їх подолання : дис. ... канд. юридичний. науковий Харків, 2001. 201 с.
33. Погребняк С. Про підходи до поняття колізій у юридичній науці. Вісник Академії правових наук України. 1999. № 4 (19). С. 204-211.
34. Погребняк С. Прогалини в законодавстві та шляхи їх подолання. Загальні труднощі юридичної науки. 2013. № 1 (72). С. 44-56.
35. Портнов А. В. Конкуренція і колізійне право: співвідношення понять. Журнал Академії адвокатури України. 2012. № 2. С. 1-6.
36. Портнов А. В., Москалюк А. В. Види колізій у законодавстві України. український юрист. 2012. № 1-2 (18-19). С. 5-12.
37. Портнов А. Москалюк О. Правова природа колізійних принципів. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2012. № 10. С. 25-31.
38. Поняття, види та способи усунення колізій у конституційному праві. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2012. № 7. С. 38-47.
39. Поняття, види та способи усунення колізій у конституційному праві. Конституційне право. 2012. № 7. С. 38-46.
40. Аналогія права та аналогія права: динаміка наукових досліджень (сучасний період). Науковий вісник УжНУ. 2016. Вип. Сімнадцятий С. 9-14.
41. Билінін Я. В. Правове регулювання фінансового контролю у сфері міждержавних відносин: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. юридичних наук. К., 2007. 18 с.
42. Бойко В. Загальнотеоретичний аналіз співвідношення понять «колізія правових норм» і «конкуренція правових норм». Соціологія права. 2011. №1. С. 27-30.

43. Бориславська О. Верховенство конституції чи верховенство права: деякі питання відновлення дії окремих положень Конституції. Вісник Конституційного Суду України. 2015. № 6. С. 48-57.
44. Водяников А.Ю. Прогалина в праві як предмет конституційної скарги. Закон України. 2018. № 12. С. 128-147.
45. Гринюк Р., Багрій А. До питання про доцільність визнання презумпції конституційності нормативно-правових актів у контексті забезпечення верховенства Конституції України. Вісник Конституційного Суду України. 2015. № 4. С. 92-102.
46. Дупай Я. Доступність законодавства є необхідною умовою правосвідомості суспільства. Держава і право. Юридичні та політичні науки. 2013. Вип. 62. С. 38-44.
47. Shevchuk O. M. About the concept of the legal system. Bulletin of the Odessa Institute of Internal Affairs. 2001. № 3. P. 165-171.
48. Shevchuk S. V. General theoretical problems of normativity of acts of judicial power: autoref. thesis ... doctor of law. of science Kharkiv, 2008. 38 p.
49. Sheyna A. M. Philosophical and legal foundations of the principle of democracy in law: autoref. thesis ... candidate of legal sciences. Lviv, 2016. 20 p.
50. Shelomanova L. V. Independence of judges as a constitutional principle of justice: dissertation. ... candidate of legal sciences. Orel, 2013. 157 p.
51. Shemshuchenko Yu. S. The principle of the rule of law: problems of theory and practice: in 2 books. / Yu. S. Shemshuchenko. K.: Konus-Yu, 2008. Book. 2: The principle of the rule of law in the activity of the state and in administrative law / [Edited by V. B. Averyanov]. 314 p.
52. Shestak V. S. State control in modern Ukraine (theoretical and legal issues): autoref. thesis to obtain a scientific degree of candidate. of legal sciences Kh., 2002. 18 p.
53. Shestak V. S. State control in modern Ukraine (theoretical and legal issues): monograph / V. S. Shestak. Kh.: Osnova, 2003. 208 p.
54. Shimon I. P. The legal system of Romania: theoretical and historical-legal aspects: autoref. thesis ... candidate of legal sciences. Lviv, 2017. 20 p.
55. Shopina I. M. Approaches to understanding the goal of legal regulation. Law and society. 2011. No. 6. P. 45-48.
56. Shulipa O.V. International moral standards of behavior of judges. Scientific notes of the Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine. 2013. No. 4. P. 131-135.
57. Shulgach N. M. Principles of justice, ensuring the legal status of a judge in Ukraine: autoref. thesis ... candidate of legal sciences. Lviv, 2012. 20 p.
58. Shumilo I. A., Ivchuk K. I., Chernyavskiy O. V. International legal problems of the return of cultural values in the light of court precedent. International scientific journal «Internauka». Series: Legal sciences. 2020. № 12(1). P. 94–102.
59. Shundikov K. V. Legal Mechanisms: Fundamentals of Theory. State and law. 2006. No. 12. P. 13-19.

60. Yurevych I. V. Unity of judicial power: monogr. Kharkiv: Pravo, 2014. 263 p.
61. Derkach A. L. Protection of human rights in the constitutional process: issues of theory and practice: autoref. thesis ... doctor of legal sciences. Kyiv, 2019. 39 p.
62. Juraeva O. A. General function of the state. Actual problems of the state and law. 2004. No. 22. P. 107-111.
63. Juraeva O. O. Dynamics of the modern state: general theoretical aspect. Lex Portus. No. 2(10). 2018. P. 190-201.
64. Єременко В. В. Колізії між законами України про працю. юридичні труднощі. 2010. № 108. С. 74-83.
65. Єрьоменко В. Колізії Конституції та інших актів трудового права. Вісник Академії правових наук України. 2009. № 4. С. 144-153.
66. Іванченко Є. М. Норми національного та міжнародного права: колізії та взаємодія. Актуальні проблеми держави і права. 2009. Вип. 5. С. 425-433.
67. Калашник О. Аналогія як спосіб подолання прогалин у цивільному судочинстві. Юридичний вісник. 2014. №6. С. 334-341.
68. Калашник О. М. Прогалини в праві: правова природа, їх ознаки та види. український юрист. 2013. № 1 (22). С. 36-42.
69. Калюжний Р. А., Колпаков В. К. Юридичні факти в судовому адміністративному судочинстві. Юридичний бюлетень. Повітряне і космічне право. 2013. No 2. С. 166-168.
70. Кіц А. Закон і права – конфлікт інтересів. Юрист. 2006. № 6. С. 58-64.
71. Коваль В. М. Колізії між нормами господарського права та нормами цивільного права. Вісник господарського судочинства. 2010. №1. С. 103-111.
72. Коголовський І. Презумпція в приватному праві: монографія. Абакан: Бригантіна, 2011. 108 с.
73. Колліна О. В. Колізії норм кримінально-процесуального права та шляхи їх подолання. Університетські наукові записки Хмельницького університету управління та права. 2007. № 1. С. 200-207.
74. Колотова О. Прогалини в праві та шляхи їх подолання. Держава і право. Юридичні та політичні науки. 2012. Вип. Сорок другий С. 13-14.
75. Колотова О.В. Відокремлення прогалин у праві від суміжних правових явищ. Часопис Київського університету права. 2009. № 3. С. 55-59.
76. Кондратьєв Р. Локальні норми та прогалини в праві. Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. 2013. № 5. С. 17-21.
77. Корнієнко М. В., Тертишник В. М. Принципи права у вирішенні проблем конкуренції правових норм, юридичних фікцій та колізій. Актуальні проблеми вітчизняного правознавства. 2017. № 1. С. 7-11.
78. Корнієнко М., Тертишник В. Принципи права при вирішенні правових конфліктів. Верховенство права. 2017. № 2. (27). С. 95-101.

79. Коструба А. Аналогія права та аналогія права як фактична фікція та спосіб вдосконалення механізму припинення. Підприємництво, господарство і право. 2012. № 11. С. 6-9.

80. Коцан Ю. Я. Правові конфлікти та механізм їх вирішення: теоретико-правові аспекти: автореф. дис. ... канд. юридичний. науковий Львів, 2011. 16 с.

81. Коцан Ю. Я. Правові конфлікти та механізм їх вирішення: теоретико-правові аспекти : моногр. Львів: ЛГУВД, 2011. 247 с.

82. Кресіна І. А., Скрипнюк О. В., Коваленко А. А., Перегуда Є. В., Стойко А. М. та ін. Держава і громадянське суспільство в Україні: проблеми взаємодії: монографія. Київ: Логос, 2007. 314 с.

83. Кройтор В., Матат Ю. Шляхи усунення та подолання прогалин у законодавстві. Закон і безпека. 2010. № 2. С. 183-184.

84. Левченков О. Вплив процесів глобалізації та євроінтеграції на ефективність регулювання суспільних відносин. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2014. № 2. С. 83-91.

85. Ленгер Я. І. Категорії «правовий конфлікт» і «конфлікт»: аналіз крізь призму теорій праворозуміння. Актуальні проблеми вітчизняного правознавства. 2017. № 1. С. 50-52.

86. Ленгер Я. І. Колізії в муніципальному праві: проблеми теорії та практики: автореф. дис. ... канд. юридичний. науковий Ужгород, 2017. 29 с.

87. Ленгер Я. І. Муніципально-правові колізії: загальнотеоретичний аспект : моногр. Ужгород: Гельветика, 2017. 335 с.

88. Ленгер Я. І. Правова природа конфлікту та його особливості в муніципальному праві. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2017. № 25. С. 14-16.

89. Ленгер Я. І. Пріоритет нормативно-правового акта як способу вирішення конфлікту. Держава та регіони. 2017. № 1. С. 19-24.

90. Майстренко О. В. Теоретико-правові аспекти колізій у законодавстві України : дис. ... канд. юридичний. науковий Київ, 2008. 209 с.

91. Матат Ю. До питання застосування правових норм з метою подолання прогалин у законодавстві. Часопис Київського університету права. 2012. № 1. С. 87-91.

92. Правові колізії в законодавстві як елемент правового розвитку держави. Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ. 2009. № 6. С. 9-16.

93. Співвідношення легітимності та легальності державної влади: теоретико-правовий аспект. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2015. № 7. С. 36-42.

94. Сутність та обсяг поняття «правові конфлікти». Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2006. № 35. С. 15-20.

95. Baltii Yu. Civil society in Ukraine in the context of the development of constitutional-democratic statehood. Bulletin of the Central Election Commission. 2008. No. 1 (11). P. 46-49.

96. Bangalore Principles of Judicial Conduct: UN Economic and Social Council Resolution 2006/23 of July 27, 2006. URL: <https://court.gov.ua/userfiles/02.pdf>.

97. Barabash Yu. G. Parliamentary control in Ukraine: problems of theory and practice: diss. ... candidate of legal sciences. Kh., 2004. 205 p.

98. Baranova N. B. Constitutional right of citizens to information and its implementation in the Russian Federation: thesis. ... candidate of legal sciences. Penza, 2005. 196 p.

99. Batrakova L. G., Krasnova G. N. Gender structure of employment in the Armed Forces of the countries of the world. Yaroslavl Pedagogical Bulletin. 2013. Volume 1. No. 2. P. 81-85.

100. Behal V. M. Charismatic leadership in the modern political process: Author's abstract. thesis ... candidate political sciences. Kyiv, 2015. 18 p.

101. Beletska A. M. Realization of the principle of specialization in the organization of court work: Autoref. thesis thesis ... candidate of legal sciences. Kharkiv, 2019. 24 p.

102. Belinska K. A. To the question of the subjects of the interpretation of evaluative concepts. legal government. 2013. No. 16. P. 77-82 Bodnar SB Equality as a category of philosophy of law: dis. ... cand. legal sciences. Chernivtsi, 2009. 185 p.

103. Vasilevich MV Constitutional and legal guarantees of independence of the judiciary: theory and practice of implementation: author's ref. dis. ... cand. legal sciences Kyiv, 2010. 16 p.

104. Vavilova NV Gender Transformations in the Armed Forces of Ukraine (1991-2011): author's ref. dis. ... cand. ist. Science. Kyiv, 2016. 20 p.

105. Belodid I.K. Dictionary of the Ukrainian language: in 11 volumes. Kyiv: Nauk. Dumka, 1978. Vol. 9: P. 916 p.

106. Bilous O. V. Principles, canons, methods of interpretation of legal norms: analysis of the ratio of categories. Scientific Bulletin of UzhNU. Series: Law. 2020. Issue 61(1). P. 7-11.

107. Bilozerska T. A. Reforming public administration in Ukraine as a step towards European integration // Law Forum. 2007. No. 2. P. 11-19.

108. Blauberg I.I., Sadovskyi V.N., Yudin E.H. A systematic approach in modern science. Problems of systematic research methodology. M.: Dumka, 1970. P. 7-48.

109. Bobechko O. Yu. Bandura art of the XX century in the context of feminization processes: author's ref. dis. ... cand. art critic. Lviv, 2013. 20 p.

110. Concept and essence of court precedent as a source of law: general theoretical principles. Actual problems of improving the current legislation of Ukraine. 2020. Issue. 52-a P. 178-191.

111. Gordina I. V. Women in Buryatia during the Great Patriotic War 1941-1945: diss. ... candidate history of science Ulan-Ude, 2005. 213 p.

112. Horobets K. Law and the legal system in the prism of the systemic approach. Legal bulletin. 2016. No. 4. P. 25-31. Bokalo NI Formation and development of the idea of equality in law: philosophical and legal dimension: dis. ... cand. legal sciences. Lviv, 2014. 205 p.
113. Judicial practice as an element of the legal system of Ukraine, autoref. thesis ... candidate of legal sciences. Kyiv, 2019. 20 p.
114. Bedrak N.A. Administrative and legal regulation of the tourism industry: dissertation. ... candidate of legal sciences. K., 2009. 251 p.
115. Rafaliuk O. The influence of conventional and continental legal culture on the formation of modern legal systems of Latin American countries. Comparative law. 2012. No. 3-4. pp. 261-267.
116. Saidov A. Comparative jurisprudence and the national legal system of Uzbekistan. Law of Ukraine. 2019. No. 3. pp. 206-219.
117. Stanko I. Ya. Correlation of principles and norms of law in the legal systems of Ukraine and the European Union: Author's abstract. thesis ... candidate of legal sciences. Kyiv, 2020. 20 p.
118. Berchenko H. V. Constitutional foundations of civil society in Ukraine: dissertation. to obtain a scientific degree of candidate. ...legal sciences: special. 12.00.02. Kh., 2011. 216 p.
119. Belyakov A. I. Legal reality and theory of systems. Bulletin of the National University of Internal Affairs. 2004 edition. Twenty-eighth P. 112-118.
120. Bigich O. L. Comparative jurisprudence: Nature and methodological significance: Author's abstract. thesis to obtain a scientific degree of candidate of legal sciences. M., 2002. 17 p.
121. Bilinin Ya. V. Legal regulation of financial control in the field of interstate relations: author's review. thesis to obtain a scientific degree of candidate. of legal sciences. K., 2007. 18 p.
122. Beletska A. M. Realization of the principle of specialization in the organization of court work: Autoref. thesis thesis ... candidate of legal sciences. Kharkiv, 2019. 24 p.
123. Belodid I. K. Dictionary of the Ukrainian language: in 11 volumes. Kyiv: Nauk. Dumka, 1978. Vol. 9: P. 916 p.
124. Blauberger I. I., Sadovskyi V. N., Yudin E. H. A systematic approach in modern science. Problems of systematic research methodology. M.: Dumka, 1970. P. 7-48.
125. Gordina I. V. Women in Buryatia during the Great Patriotic War 1941-1945: diss. ... candidate history of science Ulan-Ude, 2005. 213 p.
126. Разгон О. В. Сутність механізму вирішення колізій права. Євразійський академічний дослідницький журнал. 2016. № 1 (01). P. 53-61.
127. Правові колізії як властивість законодавства перехідного періоду. Актуальні проблеми держави і права. 2011. Вип. 58-й С. 77-84.
128. Середюк В. В. Теоретико-правові основи колізій у законодавстві. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2014. Вип. 6-1. С. 20-23.
129. Колізії в публічному праві: дис. ... канд. юридичний. науковий. М., 2009. 174 с.

130. Сінкявічюс В. Конституція: від основного закону до найвищого закону. Вісник Конституційного Суду України. 2015. №6. С. 74-80.
131. Соколов В. Деякі аспекти використання аналогії права в адміністративному судочинстві. Юридичний вісник Української академії банківської справи. 2012. № 1(6). С. 46-50.
132. Сухов Є. В. Юридичні конфлікти та способи їх вирішення: дис. ... канд. юридичний. науковий Нижній Новгород, 2004. 148 с.
133. Ус М. В. Колізії суб'єктивних цивільних прав : моногр. Харків : Право, 2014. 221 с.
134. Ус М. Сутність колізії суб'єктивних цивільних прав. Вісник Академії правових наук України. 2010. №3. С. 312-323.
135. Фоміна Л. А. Аналогія права та аналогія права в системі способів подолання прогалин у цивільному праві: автореф. дис. ... канд. юридичний. науковий М., 2009. 27 с.
136. Чижмар Ю. В. Проблеми та прогалини національного та міжнародного трудового права. Науковий вісник УжНУ. Серія: Право. 2015. Вип. 34(2). С. 38-41.
137. Човган В. О. Неконституційність законодавчої прогалини. Закон України. 2018. № 12. С. 114-127.
138. Шевченко Т. В. Прогалини в законодавстві, шляхи усунення та подолання. Право і суспільство. 2013. № 1. С. 23-26.
139. Шевченко Т. В. Правовий конфлікт: теоретико-правовий аспект. Право і суспільство. 2013. №3. С. 13-18.
140. Якубовська Ю. Е. Колізії між нормами права та компетенцією органів управління у сфері інтелектуальної власності як загроза інформаційній безпеці. Зовнішня торгівля: економіка, гроші, право. 2015. № 4. С. 36-41.

ТЕМА 4. ТЛУМАЧЕННЯ НОРМ ПРАВА В СИСТЕМІ ЮРИДИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

План:

1. Поняття та види тлумачення норм права.
2. Діяльність Конституційного Суду України з питань тлумачення Конституції та законів України.
3. Способи тлумачення норм права.
4. Мовний спосіб тлумачення. логічний спосіб тлумачення.
5. Системний спосіб інтерпретації. історична інтерпретація.
6. Телеологічний (цільовий) метод тлумачення. Кваліфікація зловживання правом.
7. Тлумачення правових презумпцій та юридичних фікцій. способи тлумачення Конституції та законів.
8. Межі тлумачення Конституційним Судом України Конституції та законів України.

Нормативно-правові акти розраховані не лише на юристів, а й на звичайних громадян. Тому їх зміст має бути зрозумілим. Процес тлумачення відбувається у свідомості людини у формі різноманітних внутрішніх інтелектуально-вольових операцій (уточнення вимог норм), які виражаються ззовні (уточнення) у формі інтерпретаційного акту консультації.

Тлумачення в більш широкому розумінні розуміється як пізнавальний процес, спрямований на пояснення природних явищ, соціальних явищ, у тому числі правових норм. У більш вузькому розумінні під інтерпретацією (тлумаченням) розуміється пояснення виразів, формул, символів, тобто пояснення знаків природної чи штучної мови. Саме в такому значенні в юриспруденції найчастіше вживається термін «тлумачення».

У юриспруденції існує декілька підходів до розуміння усного перекладу: статичний, динамічний і комплексний.

Статичний підхід полягає в тлумаченні букви закону. Хто тлумачить, той керується таким правилом: кожен закон укладається в писаний закон; завдання юриста полягає в тому, щоб витягнути їх з нього відповідно до волі законодавця. Інакше кажучи, при тлумаченні шляхом логічного аналізу слід уважно вивчати лише текст закону, постатейно. Можливо, в цьому випадку необхідно зібрати матеріали парламентських дебатів, опубліковані на момент розробки закону. Тобто тут видно «фетишизм» закону, що веде до втрати права на динаміку.

Динамічний підхід передбачає тлумачення відповідно до духу закону. Воно зобов'язує тлумача враховувати суспільні явища, що відбулися після прийняття закону. Девізом інтерпретатора в даному випадку є: «Закон – не догма, а керівництво до дії» Метою такого соціологічного підходу є задоволення суспільних потреб. Небезпеки тут не менші, ніж у першому випадку, і насамперед небезпека зійти на шлях політичного аналізу.

Інтегрований підхід спирається на одночасне знання в процесі тлумачення як букви, так і духу закону. Це не виключає врахування суспільних реалій, однак інтерпретатор повинен передусім спиратися на право і враховувати дух права в цілому. Цей підхід в даний час прийнято практично в усіх країнах романо-германської правової сім'ї.

Отже, тлумачення правових норм – це діяльність державних органів, посадових осіб, громадських організацій, окремих громадян, спрямована на визначення змісту правових норм і виявлення вираженої в них свободи панівних суспільних сил. У процесі тлумачення враховується зміст норми права, її основне призначення та соціальна спрямованість, можливі наслідки дії конкретного акта, суспільно-історичні обставини його прийняття, умови, за яких відбувається тлумачення, умови, за яких відбувається тлумачення. ідентифікуються місце тощо.

Необхідність тлумачення правових норм впливає з:

– неоднозначність термінології, яка використовується в законах та інших нормативних актах, термінологічна неточність офіційних перекладів текстів міжнародно-правових документів, незрозумілість запозиченої іноземної термінології;

- технічні недоліки у формулюванні правових норм – неточність мови, використаної при їх формулюванні, неточність їх викладу тощо;
- наявність колізій між правовими нормами, що регулюють одні й ті самі відносини, у нормативних актах одного або різного рівня, прийнятих у різний час і за різних політичних, економічних і соціальних умов;
- використання в законодавстві понять оцінки, тобто понять, що виражають лише загальносоціальний зміст певних явищ, ознаки яких не конкретизовані;
- вплив на національне правопорядок загальновизнаних міжнародним співтовариством норм міжнародного права та юридичної практики міжнародних правових органів, особливо практики Європейського суду з прав людини;
- можливі прогалини в правовому регулюванні, тобто такі ситуації, в яких відносини, з приводу яких виник спір (позовні відносини), однак потрапляють у сферу правового регулювання з різних причин – упущення законодавчих органів, еволюційні зміни в суспільному Самі відносини, свідоме упущення – виявилися юридично нечіткими.

Тлумачення правових норм за обсягом правового змісту є логічним продовженням і одним із результатів застосування наведених способів (прийомів) тлумачення. Ці види усного перекладу фактично завершують характеристику усного перекладу як мисленнєво-роз'яснювального процесу, тобто інтерпретаційно-роз'яснювального.

За предметом тлумачення та його правовими наслідками розрізняють такі види тлумачення:

- офіційне – роз'яснення змісту правових норм, що здійснюється уповноваженими державними органами, результати якого є обов'язковими до виконання;
- неофіційне – роз'яснення змісту правових норм, що здійснюється науковими установами, громадськими об'єднаннями, окремими особами, результати якого не є обов'язковими до виконання.

Офіційне тлумачення поділяється на нормативне і каузальне.

Нормативне тлумачення поширюється на всі випадки застосування, виконання роз'яснювального стандарту та є обов'язковим для всіх осіб та органів, які його впроваджують або застосовують.

Повсякденне тлумачення здійснюється судом або іншим компетентним органом у зв'язку з розглядом конкретної справи і є формально обов'язковим лише для справи, щодо якої роз'яснюється зміст стандарту.

Нормативне тлумачення може бути правовим і судовим. Юридичне тлумачення здійснюється або органом, який встановив ту чи іншу правову норму (його називають автентичним), або іншим уповноваженим законом органом. Автентичне юридичне роз'яснення, яке виходить від самого законодавчого органу, може мати лише форму нового закону або поправки до чинного закону. Судове тлумачення здійснюється судом.

Неофіційний усний переклад поділяється на повсякденний (повсякденний), спеціалістів (компетентний) і навчальний (науковий).

Повсякденне (наказне) тлумачення – це роз’яснення змісту правових норм у повсякденному житті всіма особами, які не мають спеціальної юридичної освіти або певного досвіду юридичної діяльності. Фактичні результати такого тлумачення визначаються правосвідомістю, правосвідомістю, життєвим досвідом і правовою культурою громадян. Таке тлумачення виникає кожного разу, коли людина осягає зміст правових норм з метою їх застосування, застосування, дотримання, поради, оцінки життєвих ситуацій, що вимагають правового вирішення, або просто для розширення кола своїх знань.

Професійний (компетентний) усний переклад здійснюється фахівцями з вищою юридичною освітою в галузі держави і права – практиками (суддями, адвокатами, прокурорами, посадовими особами державного апарату тощо) для професійного використання їх результатів у повсякденному процесі звернення. правові норми .

Доктринальне (наукове) тлумачення правових норм здійснюється вченими – правознавцями, науково-дослідними установами в науково-практичних коментарях. Файли та їхні проекти в пресі, на «круглих столах», на телебаченні, на сторінках наукових видань.

Ключові поняття: тлумачення правових норм, предмет тлумачення, предмет тлумачення, роз’яснення, роз’яснення, тлумачення актів індивідуальних правових норм, тлумачення актів загальних правових норм, офіційне тлумачення, нормативне тлумачення, випадкове тлумачення, автентичне тлумачення, юридичне тлумачення, відомче тлумачення, неофіційне тлумачення, доктринальне тлумачення, систематичне тлумачення, несистематизоване, компетентне тлумачення, звичайне тлумачення, тлумачення за обсягом, буквальне тлумачення, широке тлумачення, обмежувальне тлумачення «a fortiori», висновки з понять, висновки за аналогією, висновки від протилежного, методи тлумачення, види тлумачення, систематичне тлумачення, історико-політичне тлумачення, телеологічне тлумачення, спеціальне правове тлумачення, герменевтичне тлумачення, когнітивна інтерпретаційна функція, конкретне, регулятивна інтерпретаційна функція, інтерпретаційна функція, що охороняє право, сигнальна функція тлумачення, тлумачення правових актів.

Рекомендовані джерела:

1. Vocharov D. O. Evidence in law enforcement activity: general theoretical issues: diss ... candidate. law of science Kharkiv, 2006. 201 p.
2. Bratel O. Process-interacting norms of material law in the context of implementation of procedural legal facts in the implementation of civil proceedings. Entrepreneurship, economy and law. 2017. No. 1. P. 10-17.
3. Bryl K.I. Law enforcement act as a special type of individual legal acts: diss. ... candidate law of science Kyiv, 2008. 214 p.

4. Bryl K. I. Law enforcement act as a special type of individual legal acts: monogr. Kyiv: Lesya, 2012. 191 p.
5. Buyakov A. Yu. Legal collisions and methods of their elimination: dissertation. ... Doctor of Law. of science Saratov, 1999. 227 p.
6. Vasylyuk S. Law-making and law-enforcement activity: their dialectical unity. Law of Ukraine. 1996. No. 10. P. 56-60.
7. Vasin E. Yu. Guarantees of legality in law enforcement activities. Law and society. 2012. No. 4. P. 33-37.
8. Veklych V. O. On the question of the peculiarities of legal regulation and law enforcement in the interaction of state authorities and civil society in the fight against corruption in Ukraine. Scientific Bulletin of the «KROK» University. 2017. Issue 27. P. 59-67.
9. Vynnikov A. V. National languages, judicial translation and law enforcement. Modern law. 2013. No. 7. P. 122-128.
10. Vikhrov O. P. Current issues of human rights protection in the context of law enforcement. Bulletin of the Ministry of Justice of Ukraine. 2012. No. 10. P. 99-101.
11. Volkova E. I. Judicial application as a cognitive and evaluation activity: theoretical questions: dissertation. ... candidate law of science Belgorod, 2009. 154 p.
12. Voroshilova T. V. Taking decisions on cases of administrative offenses: dissertation. ... candidate law of science Moscow, 1998. 170 p.
13. Galyantych M. Collision of normative acts: a forced path to the development of law. Law of Ukraine. 1996. No. 6. P. 34-36.
14. Ganzenko O. O. Atypical norms of law in the mechanism of legal regulation: problems of theory and practice of application. Bulletin of Zaporizhzhya National University. Series: Legal Sciences. 2013. No. 1 (2). P. 17-23.
15. Glubochenko C. M. Functions of worldview in law enforcement activity: concepts and elements. Actual problems of the state and law. 2011. Issue 58. P. 51-57.
16. Hnatyuk M. D. Law enforcement and its place in the process of law enforcement: dissertation ... candidate. law of science Kyiv, 2007. 211 p.
17. Golovchenko V.V., Golovchenko O.V. Law enforcement and protection of human rights in sovereign Ukraine: monogr. Chernihiv: Lozovy V. M., 2012. 327 p.
18. Наливайко Л. Р., Олійник В. М. Теоретико-правові засади міжнародних цивільних інституцій та суспільної соціальної діяльності: зарубіжна охорона здоров'я / Розбудова та модернізація державних систем Великої Європи: практика Великобританії та українські представництва: зб. том. 3. Люблін: Izdevniecība «Baltija Publishing», 2017. 372 с. P. 165-181.
19. Поledнік П. Задуманий над посівом адвоката в Чеській Республіці. Вишеградський журнал з прав людини. 2016. № 1, ч. 1. P. 12-13.
20. Андрійчук О. В. Загальні ознаки правоохоронної форми здійснення контрольно-наглядних повноважень Національним банком України. Митна справа. 2015. № 2 (2.2). С. 144-149.

21. Барандич С. Правоохоронна діяльність у сучасному вимірі юридичної науки. Науковий часопис Національної академії прокуратури України. 2014. № 4. С. 1-7.
22. Бериша Ф. Взаємозв'язок суспільства, держави і права. Європейське політичне право і право. 2016. Связек 3., 2. вип. С. 172-184.
23. Белкін М. Л. Механізми забезпечення єдиної правоохоронної діяльності в Україні: теорія, практика, подальший розвиток. Юридичний вісник Університету КРОК. 2013. Вип. Сімнадцяте століття 19-26.
24. Білас Ю. Ю. Європейські стандарти прав людини в контексті правоохоронної діяльності в сучасній Україні: дис. ... канд. юридичний. науковий Київ, 2011. 228 с.
25. Болокан І. В. Комплаєнс як форма реалізації адміністративно-правових норм. Прикарпатський правовий вісник. 2017. Вип. 2. С. 55-59.
26. Болокан І. В. Реалізація норм права та інші суміжні правові категорії. Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія». 2016. Т. 18. С. 36-46.
27. Болокан І.В. Реалізація норм права як правова категорія. Актуальні проблеми держави і права. 2016. Вип. 77. С. 31-38.
28. Болокан І. В. Форми реалізації адміністративно-правових норм та їх види. Судово-слідча практика в Україні. 2017. Вип. 3. С. 33-39.
29. Болокан І. Специфіка реалізації як форми реалізації адміністративно-правових норм. Юридичний вісник. 2017. № 1. С. 147-152.
30. Бондаренко В. А. Форми реалізації адміністративно-правових норм: теоретичні аспекти. Митна справа. 2013. № 6 (2.1). С. 159-164.
31. Борисенко М. А. Вплив практики Європейського суду з прав людини на єдність правозастосування в судовій системі України. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки. 2015. Вип. 5(4). С. 108-112.
32. Борисенко М. А. Єдність судової правоохоронної діяльності в контексті забезпечення верховенства права. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Правознавство. 2015. Вип. 16(1). С. 29-32.
33. Борисенко М. А. Забезпечення єдності правоохоронної діяльності в системі судочинства: теоретичний аспект. Право і суспільство. 2015. № 6. С. 160-165.
34. Ознаки та принципи правоохоронної діяльності: теоретичний аспект. Вісник Академії адвокатури України. 2015. Вип. 12. № 3. С. 23-29.
35. Борисенко М. А. Організаційно-правові основи забезпечення єдності правозастосування судами України: автореф. дис. ... канд. юрид. н. Київ, 2016. 20 с.
36. Міневич Є. І. Юридичні помилки: теоретико-правове дослідження. Правова держава. 2018. № 30. С. 23-27.
37. Михайленко О. Р. Конкуренція чи колізія правових норм і верховенства права в кримінальному процесі. Вісник Академії адвокатури України. 2005. Вип. 4. С. 83-86.

38. Мірошніченко А. М. Колізії в правовому регулюванні земельних відносин в Україні : моногр. К.: Правова єдність, 2009. 268 с.
39. Мірошніченко А. М. Колізії в правовому регулюванні земельних відносин в Україні: автореф. дис. ... д-р юрид. науковий Київ, 2010. 31 с.
40. Мірошніченко А. Співвідношення часових і змістових засад вирішення правових конфліктів. Закон України. 2008. № 5. С. 24-28.
41. Москалюк О. В. Види колізій у законодавстві. Теорія та історія держави і права. 2012. № 1-2 (18-19). С. 5-12.
42. Москалюк О. В. Механізм подолання матеріальних і часових колізій правових норм: автореф. дис. ... канд. юридичний. науковий Київ, 2011. 20 с.
43. Москалюк О. В. Подолання колізій між нормами права однакової юридичної сили : моногр. Київ: Дакор, 2013. 213 с.
44. Москалюк О. В. Співвідношення колізійних норм і колізійних засад у подоланні колізій між нормами однакової юридичної сили. Вісник Вищої ради юстиції. 2011. № 4(8). С. 106-116.
45. Оніщук І. І. Моніторинг правових колізій та прогалин у законодавстві України. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради. 2018. №6. С. 21-26.
46. Оніненко Н. М. Уніфікація як спосіб співвідношення та узгодженості внутрішньодержавного та міжнародного права. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2015. №6. стор.48-54.
47. Погребняк С. П. Колізії в законодавстві України та шляхи їх подолання : дис. ... канд. юридичний. науковий Харків, 2001. 201 с.
48. Погребняк С. Про підходи до поняття колізій у юридичній науці. Вісник Академії правових наук України. 1999. № 4 (19). С. 204-211.
49. Погребняк С. Прогалини в законодавстві та шляхи їх подолання. Загальні труднощі юридичної науки. 2013. № 1 (72). С. 44-56.
50. Портнов А. В. Конкуренція і колізійне право: співвідношення понять. Журнал Академії адвокатури України. 2012. № 2. С. 1-6.
51. Портнов А. В., Москалюк А. В. Види колізій у законодавстві України. український юрист. 2012. № 1-2 (18-19). С. 5-12.
52. Портнов А. Москалюк О. Правова природа колізійних принципів. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2012. № 10. С. 25-31.
53. Поняття, види та способи усунення колізій у конституційному праві. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2012. № 7. С. 38-47.
54. Поняття, види та способи усунення колізій у конституційному праві. Конституційне право. 2012. № 7. С. 38-46.
55. Аналогія права та аналогія права: динаміка наукових досліджень (сучасний період). Науковий вісник УжНУ. 2016. Вип. Сімнадцятий С. 9-14.
56. Билінін Я. В. Правове регулювання фінансового контролю у сфері міждержавних відносин: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. юридичних наук. К., 2007. 18 с.
57. Бойко В. Загальнотеоретичний аналіз співвідношення понять «колізія правових норм» і «конкуренція правових норм». Соціологія права. 2011. №1. С. 27-30.

58. Бориславська О. Верховенство конституції чи верховенство права: деякі питання відновлення дії окремих положень Конституції. Вісник Конституційного Суду України. 2015. №6. С. 48-57.

59. Водяников А. Ю. Прогалина в праві як предмет конституційної скарги. Закон України. 2018. № 12. С. 128-147.

60. Гринюк Р., Багрій А. До питання про доцільність визнання презумпції конституційності нормативно-правових актів у контексті забезпечення верховенства Конституції України. Вісник Конституційного Суду України. 2015. № 4. С. 92-102.

61. Дупай Я. Доступність законодавства є необхідною умовою правосвідомості суспільства. Держава і право. Юридичні та політичні науки. 2013. Вип. 62. С. 38-44.

62. Shevchuk O. M. About the concept of the legal system. Bulletin of the Odessa Institute of Internal Affairs. 2001. No. 3. P. 165-171.

63. Shevchuk S. V. General theoretical problems of normativity of acts of judicial power: autoref. thesis ... doctor of law. of science Kharkiv, 2008. 38 p.

64. Sheyna A. M. Philosophical and legal foundations of the principle of democracy in law: autoref. thesis ... candidate of legal sciences. Lviv, 2016. 20 p.

65. Shelomanova L. V. Independence of judges as a constitutional principle of justice: dissertation. ... candidate of legal sciences. Orel, 2013. 157 p.

66. Shemshuchenko Yu. S. The principle of the rule of law: problems of theory and practice: in 2 books. / Yu. S. Shemshuchenko. K.: Konus-Yu, 2008. Book. 2: The principle of the rule of law in the activity of the state and in administrative law / [Edited by V. B. Averyanov]. 314 p.

67. Shestak V. S. State control in modern Ukraine (theoretical and legal issues): autoref. thesis to obtain a scientific degree of candidate. of legal sciences Kh., 2002. 18 p.

68. Shestak V. S. State control in modern Ukraine (theoretical and legal issues): monograph / V. S. Shestak. Kh.: Osnova, 2003. 208 p.

69. Shimon I. P. The legal system of Romania: theoretical and historical-legal aspects: autoref. thesis ... candidate of legal sciences. Lviv, 2017. 20 p.

70. Shopina I. M. Approaches to understanding the goal of legal regulation. Law and society. 2011. No. 6. P. 45-48.

71. Shulipa O. V. International moral standards of behavior of judges. Scientific notes of the Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine. 2013. No. 4. P. 131-135.

72. Shulgach N. M. Principles of justice, ensuring the legal status of a judge in Ukraine: autoref. thesis ... candidate of legal sciences. Lviv, 2012. 20 p.

73. Shumilo I. A., Ivchuk K. I., Chernyavskiy O. V. International legal problems of the return of cultural values in the light of court precedent. International scientific journal «Internauka». Series: Legal sciences. 2020. No. 12(1). P. 94–102.

74. Shundikov K. V. Legal Mechanisms: Fundamentals of Theory. State and law. 2006. No. 12. P. 13-19.

75. Yurevych I. V. Unity of judicial power: monogr. Kharkiv: Pravo, 2014. 263 p.
76. Derkach A. L. Protection of human rights in the constitutional process: issues of theory and practice: autoref. thesis ... doctor of legal sciences. Kyiv, 2019. 39 p.
77. Juraeva O. A. General function of the state. Actual problems of the state and law. 2004. No. 22. P. 107-111.
78. Juraeva O. O. Dynamics of the modern state: general theoretical aspect. Lex Portus. No. 2(10). 2018. P. 190-201.
79. Єременко В. В. Колізії між законами України про працю. Юридичні труднощі. 2010. № 108. С. 74-83.
80. Єрьоменко В. Колізії Конституції та інших актів трудового права. Вісник Академії правових наук України. 2009. № 4. С. 144-153.
81. Колліна О. В. Колізії норм кримінально-процесуального права та шляхи їх подолання. Університетські наукові записки Хмельницького університету управління та права. 2007. № 1. С. 200-207.
82. Колотова О. Прогалини в праві та шляхи їх подолання. Держава і право. Юридичні та політичні науки. 2012. Вип. Сорок другий С. 13-14.
83. Колотова О. В. Відокремлення прогалин у праві від суміжних правових явищ. Часопис Київського університету права. 2009. №3. С. 55-59.
84. Кондратьєв Р. Локальні норми та прогалини в праві. Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. 2013. № 5. С. 17-21.
85. Коструба А. Аналогія права та аналогія права як фактична фікція та спосіб вдосконалення механізму припинення. Підприємництво, господарство і право. 2012. № 11. С. 6-9.
86. Коцан Ю. Я. Правові конфлікти та механізм їх вирішення: теоретико-правові аспекти: автореф. дис. ... канд. юридичний. науковий Львів, 2011. 16 с.
87. Коцан Ю. Я. Правові конфлікти та механізм їх вирішення: теоретико-правові аспекти : моногр. Львів: ЛГУВД, 2011. 247 с.
88. Кресіна І. А., Скрипнюк О. В., Коваленко А. А., Перегуда Є. В., Стойко А. М. та ін. Держава і громадянське суспільство в Україні: проблеми взаємодії: монографія. Київ: Логос, 2007. 314 с.
89. Кройтор В., Матат Ю. Шляхи усунення та подолання прогалин у законодавстві. Закон і безпека. 2010. №2. С. 183-184.
90. Левченков О. Вплив процесів глобалізації та євроінтеграції на ефективність регулювання суспільних відносин. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2014. № 2. С. 83-91.
91. Ленгер Я. І. Категорії «правовий конфлікт» і «конфлікт»: аналіз крізь призму теорій праворозуміння. Актуальні проблеми вітчизняного правознавства. 2017. № 1. С. 50-52.
92. Ленгер Я. І. Колізії в муніципальному праві: проблеми теорії та практики: автореф. дис. ... канд. юридичний. науковий Ужгород, 2017. 29 с.

93. Ленгер Я. І. Муніципально-правові колізії: загальнотеоретичний аспект : моногр. Ужгород: Гельветика, 2017. 335 с.

94. Ленгер Я. І. Правова природа конфлікту та його особливості в муніципальному праві. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2017. № 25. С. 14-16.

95. Ленгер Я. І. Пріоритет нормативно-правового акта як способу вирішення конфлікту. Держава та регіони. 2017. № 1. С. 19-24.

96. Майстренко О. В. Теоретико-правові аспекти колізій у законодавстві України : дис. ... канд. юридичний. науковий Київ, 2008. 209 с.

97. Матат Ю. До питання застосування правових норм з метою подолання прогалін у законодавстві. Часопис Київського університету права. 2012. № 1. С. 87-91.

98. Правові колізії в законодавстві як елемент правового розвитку держави. Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ. 2009. № 6. С. 9-16.

99. Співвідношення легітимності та легальності державної влади: теоретико-правовий аспект. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2015. № 7. С. 36-42.

100. Сутність та обсяг поняття «правові конфлікти». Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2006. № 35. С. 15-20.

101. Baltsii Yu. Civil society in Ukraine in the context of the development of constitutional-democratic statehood. Bulletin of the Central Election Commission. 2008. No. 1 (11). P. 46-49.

102. Bangalore Principles of Judicial Conduct: UN Economic and Social Council Resolution 2006/23 of July 27, 2006. URL: <https://court.gov.ua/userfiles/02.pdf>.

103. Barabash Yu. G. Parliamentary control in Ukraine: problems of theory and practice: diss. ... candidate of legal sciences. Kh., 2004. 205 p.

104. Baranova N. B. Constitutional right of citizens to information and its implementation in the Russian Federation: thesis. ... candidate of legal sciences. Penza, 2005. 196 p.

105. Batrakova L.G., Krasnova G.N. Gender structure of employment in the Armed Forces of the countries of the world. Yaroslavl Pedagogical Bulletin. 2013. Volume 1. No. 2. P. 81-85

106. Behal V. M. Charismatic leadership in the modern political process: Author's abstract. thesis ... candidate political sciences. Kyiv, 2015. 18 p.

107. Beletska A. M. Realization of the principle of specialization in the organization of court work: Autoref. thesis thesis ... candidate of legal sciences. Kharkiv, 2019. 24 p.

108. Belinska K. A. To the question of the subjects of the interpretation of evaluative concepts. legal government. 2013. No. 16. P. 77-82 Bodnar SB Equality as a category of philosophy of law: dis. ... cand. legal sciences. Chernivtsi, 2009. 185 p.

109. Gordina I. V. Women in Buryatia during the Great Patriotic War 1941-1945: diss. ... candidate history of science Ulan-Ude, 2005. 213 p.

110. Horobets K. Law and the legal system in the prism of the systemic approach. Legal bulletin. 2016. No. 4. P. 25-31. Bokalo NI Formation and development of the idea of equality in law: philosophical and legal dimension: dis. ... cand. legal sciences. Lviv, 2014. 205 p.

111. Judicial practice as an element of the legal system of Ukraine, autoref. thesis ... candidate of legal sciences. Kyiv, 2019. 20 p.

112. Bedrak N.A. Administrative and legal regulation of the tourism industry: dissertation. ... candidate of legal sciences. K., 2009. 251 p.

113. Rafaliuk O. The influence of conventional and continental legal culture on the formation of modern legal systems of Latin American countries. Comparative law. 2012. No. 3-4. pp. 261-267.

114. Saidov A. Comparative jurisprudence and the national legal system of Uzbekistan. Law of Ukraine. 2019. No. 3. pp. 206-219.

115. Stanko I. Ya. Correlation of principles and norms of law in the legal systems of Ukraine and the European Union: Author's abstract. thesis ... candidate of legal sciences. Kyiv, 2020. 20 p.

116. Berchenko H. V. Constitutional foundations of civil society in Ukraine: dissertation. to obtain a scientific degree of candidate. ... legal sciences: special. 12.00.02. Kh., 2011. 216 p.

117. Belyakov A. I. Legal reality and theory of systems. Bulletin of the National University of Internal Affairs. 2004 edition. Twenty-eighth P. 112-118.

118. Bigich O. L. Comparative jurisprudence: Nature and methodological significance: Author's abstract. thesis to obtain a scientific degree of candidate. of legal sciences. M., 2002. 17 p.

119. Bilinin Ya. V. Legal regulation of financial control in the field of interstate relations: author's review. thesis to obtain a scientific degree of candidate. of legal sciences. K., 2007. 18 p.

120. Beletska A. M. Realization of the principle of specialization in the organization of court work: Autoref. thesis thesis ... candidate of legal sciences. Kharkiv, 2019. 24 p.

121. Belodid I. K. Dictionary of the Ukrainian language: in 11 volumes. Kyiv: Nauk. Dumka, 1978. Vol. 9: P. 916 p.

122. Blauberg I. I., Sadovskyi V.N., Yudin E.H. A systematic approach in modern science. Problems of systematic research methodology. M.: Dumka, 1970. P. 7-48.

123. Gordina I. V. Women in Buryatia during the Great Patriotic War 1941-1945: diss. ... candidate history of science Ulan-Ude, 2005. 213 p.

124. Разгон О. В. Сутність механізму вирішення колізій права. Євразійський академічний дослідницький журнал. 2016. № 1 (01). P. 53-61.

125. Правові колізії як властивість законодавства перехідного періоду. Актуальні проблеми держави і права. 2011. Вип. 58-й С. 77-84.

126. Середюк В. В. Теоретико-правові основи колізій у законодавстві. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2014. Вип. 6-1. С. 20-23.
127. Колізії в публічному праві: дис. ... канд. юрид. н. М., 2009. 174 с.
128. Сінкявічюс В. Конституція: від основного закону до найвищого закону. Вісник Конституційного Суду України. 2015. №6. С. 74-80.
129. Соколов В. Деякі аспекти використання аналогії права в адміністративному судочинстві. Юридичний вісник Української академії банківської справи. 2012. № 1(6). С. 46-50.
130. Сухов Є. В. Юридичні конфлікти та способи їх вирішення: дис. ... канд. юридичний. науковий Нижній Новгород, 2004. 148 с.
131. Ус М. В. Колізії суб'єктивних цивільних прав : моногр. Харків : Право, 2014. 221 с.
132. Ус М. Сутність колізії суб'єктивних цивільних прав. Вісник Академії правових наук України. 2010. №3. С. 312-323.
133. Фоміна Л. А. Аналогія права та аналогія права в системі способів подолання прогалин у цивільному праві: автореф. дис. ... канд. юридичний. науковий М., 2009. 27 с.
134. Чижмар Ю. В. Проблеми та прогалини національного та міжнародного трудового права. Науковий вісник УжНУ. Серія: Право. 2015. Вип. 34(2). С. 38-41.

ТЕМА 5. СПОСОБИ ТЛУМАЧЕННЯ НОРМ ПРАВА: ПОНЯТТЯ, ВИДИ ТА ЇХ ХАРАКТЕРИСТИКА

План:

1. Спосіб тлумачення норм права: поняття та особливості.
2. Класифікація способів тлумачення норм права.
3. Оволодіння методикою тлумачення норм права та особливостями її використання в практичній діяльності адвоката.
4. Граматичний (мовний, текстовий) спосіб тлумачення: поняття та сутність.
5. Умови успішного застосування граматичного способу тлумачення норм права.
6. Правила усного перекладу промови.
7. Логічний метод тлумачення норм права. Прийоми логічного способу тлумачення норм права: логічне перетворення, виведення норм із норм, аналогія, висновки з понять.
8. Системний спосіб тлумачення норм права: поняття та сутність. Випадки використання системного методу тлумачення норм права.
9. Історичний (ретроспективний) спосіб тлумачення норм права: поняття та сутність. Конкретно-соціологічне тлумачення норм права.
10. Телеологічний (цільовий) метод тлумачення норм права: поняття та сутність.

11. Особливості використання телеологічного методу тлумачення норм права.

12. Співвідношення принципів подолання колізій.

У юриспруденції існує декілька підходів до розуміння усного перекладу: статичний, динамічний і комплексний.

Статичний підхід полягає в тлумаченні букви закону. Хто тлумачить, той керується таким правилом: кожен закон укладається в писаний закон; завдання юриста полягає в тому, щоб витягнути їх з нього відповідно до волі законодавця. Інакше кажучи, при тлумаченні шляхом логічного аналізу слід уважно вивчати лише текст закону, постатейно. Можливо, в цьому випадку необхідно зібрати матеріали парламентських дебатів, опубліковані на момент розробки закону. Тобто тут видно «фетишизм» закону, що веде до втрати права на динаміку.

Динамічний підхід передбачає тлумачення відповідно до духу закону. Воно зобов'язує тлумача враховувати суспільні явища, що відбулися після прийняття закону. Девізом інтерпретатора в даному випадку є: «Закон – не догма, а керівництво до дії» Метою такого соціологічного підходу є задоволення суспільних потреб. Небезпеки тут не менші, ніж у першому випадку, і насамперед небезпека зійти на шлях політичного аналізу.

Нормативно-правові акти розраховані не лише на юристів, а й на звичайних громадян. Тому їх зміст має бути зрозумілим. Процес тлумачення відбувається у свідомості людини у формі різноманітних внутрішніх інтелектуально-вольових операцій (уточнення вимог норм), які виражаються ззовні (уточнення) у формі інтерпретаційного акту консультації.

Тлумачення в більш широкому розумінні розуміється як пізнавальний процес, спрямований на пояснення природних явищ, соціальних явищ, у тому числі правових норм. У більш вузькому розумінні під інтерпретацією (тлумаченням) розуміється пояснення виразів, формул, символів, тобто пояснення знаків природної чи штучної мови. Саме в такому значенні в юриспруденції найчастіше вживається термін «тлумачення».

У юриспруденції існує декілька підходів до розуміння усного перекладу: статичний, динамічний і комплексний.

Статичний підхід полягає в тлумаченні букви закону. Хто тлумачить, той керується таким правилом: кожен закон укладається в писаний закон; завдання юриста полягає в тому, щоб витягнути їх з нього відповідно до волі законодавця. Інакше кажучи, при тлумаченні шляхом логічного аналізу слід уважно вивчати лише текст закону, постатейно. Можливо, в цьому випадку необхідно зібрати матеріали парламентських дебатів, опубліковані на момент розробки закону. Тобто тут видно «фетишизм» закону, що веде до втрати права на динаміку.

Динамічний підхід передбачає тлумачення відповідно до духу закону. Воно зобов'язує тлумача враховувати суспільні явища, що відбулися після

прийняття закону. Девізом інтерпретатора в даному випадку є: «Закон – не догма, а керівництво до дії» Метою такого соціологічного підходу є задоволення суспільних потреб. Небезпеки тут не менші, ніж у першому випадку, і насамперед небезпека зійти на шлях політичного аналізу.

Інтегрований підхід спирається на одночасне знання в процесі тлумачення як букви, так і духу закону. Це не виключає врахування суспільних реалій, однак інтерпретатор повинен передусім спиратися на право і враховувати дух права в цілому. Цей підхід в даний час прийнято практично в усіх країнах романо-германської правової сім'ї.

Отже, тлумачення правових норм – це діяльність державних органів, посадових осіб, громадських організацій, окремих громадян, спрямована на визначення змісту правових норм і виявлення вираженої в них свободи панівних суспільних сил. У процесі тлумачення враховується зміст норми права, її основне призначення та соціальна спрямованість, можливі наслідки дії конкретного акта, суспільно-історичні обставини його прийняття, умови, за яких відбувається тлумачення, умови, за яких відбувається тлумачення. ідентифікуються місце тощо.

Необхідність тлумачення правових норм впливає з:

- неоднозначність термінології, яка використовується в законах та інших нормативних актах, термінологічна неточність офіційних перекладів текстів міжнародно-правових документів, незрозумілість запозиченої іноземної термінології;

- технічні недоліки у формулюванні правових норм – неточність мови, використаної при їх формулюванні, неточність їх викладу тощо;

- наявність колізій між правовими нормами, що регулюють одні й ті самі відносини, у нормативних актах одного або різного рівня, прийнятих у різний час і за різних політичних, економічних і соціальних умов;

- використання в законодавстві понять оцінки, тобто понять, що виражають лише загальносоціальний зміст певних явищ, ознаки яких не конкретизовані;

- вплив на національне правопорядок загальноновизнаних міжнародним співтовариством норм міжнародного права та юридичної практики міжнародних правових органів, особливо практики Європейського суду з прав людини;

- можливі прогалини в правовому регулюванні, тобто такі ситуації, в яких відносини, з приводу яких виник спір (позовні відносини), однак потрапляють у сферу правового регулювання з різних причин – упущення законодавчих органів, еволюційні зміни в суспільному Самі відносини, свідоме упущення – виявилися юридично нечіткими.

Тлумачення правових норм за обсягом правового змісту є логічним продовженням і одним із результатів застосування наведених способів (прийомів) тлумачення. Ці види усного перекладу фактично завершують характеристику усного перекладу як мисленнево-роз'яснювального процесу, тобто інтерпретаційно-роз'яснювального.

За предметом тлумачення та його правовими наслідками розрізняють такі види тлумачення:

– офіційне – роз'яснення змісту правових норм, що здійснюється уповноваженими державними органами, результати якого є обов'язковими до виконання;

– неофіційне – роз'яснення змісту правових норм, що здійснюється науковими установами, громадськими об'єднаннями, окремими особами, результати якого не є обов'язковими до виконання.

Офіційне тлумачення поділяється на нормативне і каузальне.

Нормативне тлумачення поширюється на всі випадки застосування, виконання роз'яснювального стандарту та є обов'язковим для всіх осіб та органів, які його впроваджують або застосовують.

Повсякденне тлумачення здійснюється судом або іншим компетентним органом у зв'язку з розглядом конкретної справи і є формально обов'язковим лише для справи, щодо якої роз'яснюється зміст стандарту.

Нормативне тлумачення може бути правовим і судовим. Юридичне тлумачення здійснюється або органом, який встановив ту чи іншу правову норму (його називають автентичним), або іншим уповноваженим законом органом. Автентичне юридичне роз'яснення, яке виходить від самого законодавчого органу, може мати лише форму нового закону або поправки до чинного закону. Судове тлумачення здійснюється судом.

Неофіційний усний переклад поділяється на повсякденний (повсякденний), спеціалістів (компетентний) і навчальний (науковий).

Повсякденне (наказне) тлумачення – це роз'яснення змісту правових норм у повсякденному житті всіма особами, які не мають спеціальної юридичної освіти або певного досвіду юридичної діяльності. Фактичні результати такого тлумачення визначаються правосвідомістю, правосвідомістю, життєвим досвідом і правовою культурою громадян. Таке тлумачення виникає кожного разу, коли людина осягає зміст правових норм з метою їх застосування, застосування, дотримання, поради, оцінки життєвих ситуацій, що вимагають правового вирішення, або просто для розширення кола своїх знань.

Професійний (компетентний) усний переклад здійснюється фахівцями з вищою юридичною освітою в галузі держави і права – практиками (суддями, адвокатами, прокурорами, посадовими особами державного апарату тощо) для професійного використання їх результатів у повсякденному процесі звернення. правові норми .

Доктринальне (наукове) тлумачення правових норм здійснюється вченими – правознавцями, науково-дослідними установами в науково-практичних коментарях. Файли та їхні проекти в пресі, на «круглих столах», на телебаченні, на сторінках наукових видань.

Ключові поняття: предмет тлумачення, роз'яснення, роз'яснення, тлумачення актів індивідуальних правових норм, тлумачення актів загальних

правових норм, офіційне тлумачення, нормативне тлумачення, випадкове тлумачення, автентичне тлумачення, юридичне тлумачення, відомче тлумачення, неофіційне тлумачення, доктринальне тлумачення, систематичне тлумачення, несистематизоване, компетентне тлумачення, звичайне тлумачення, тлумачення за обсягом, буквальне тлумачення, широке тлумачення, обмежувальне тлумачення «а fartiori», висновки з понять, висновки за аналогією, висновки від протилежного, методи тлумачення, види тлумачення, систематичне тлумачення, історико-політичне тлумачення, телеологічне тлумачення, спеціальне правове тлумачення, герменевтичне тлумачення, когнітивна інтерпретаційна функція, конкретне, регулятивна інтерпретаційна функція, інтерпретаційна функція, що охороняє право, сигнальна функція тлумачення, тлумачення правових актів.

Рекомендовані джерела:

1. Golovchenko O. V. Protection of human rights in the context of law enforcement: autoref. thesis ... Dr. Philos. in the field of law. Kyiv, 2013. 18 p.
2. Gorban M. Yu. Theoretical aspects of the study of concretization in judicial law enforcement. Scientific Bulletin of the Lviv State University of Internal Affairs. Series: Legal. 2015. Issue 1. P. 17-27.
3. Gorbunova L. A. Application of norms of labor law: theoretical questions: dissertation. ... candidate law of science Tomsk, 2001. 196 p.
4. Hordienko O. S. The concretization of law in the process of law enforcement activity. Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Series: Jurisprudence. 2015. Issue 14 (1). P. 33-36.
5. Gryn O. D. On the question of the effectiveness of law enforcement acts. Customs business. 2015. No. 2 (2.2). P. 64-71.
6. Hrytsai I. Theoretical and legal problems of implementation of the norms of the Law of Ukraine «On Local Elections» regarding the gender quota. Evropsky politky a pravni diskurz. 2018. Svazek 5., 2. edition. R. 88-94.
7. Gubanov O. O. Requirements for law enforcement activity as a criterion of its quality. Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Series: Jurisprudence. 2014. Issue 10-2 (1). P. 145-147.
8. Guivan P. D. To the issue of certainty of judicial enforcement. Carpathian Legal Gazette. 2017. Issue 5. P. 226-230.
9. Guivan P. D. Problems of law enforcement of material temporal norms in Ukraine. Judicial and investigative practice in Ukraine. 2017. Issue 5. P. 80-87.
10. Guivan P. The importance of temporal factors in the practice of the European Court of Human Rights. Reasonableness criteria of the trial period according to the European Convention and Ukrainian law enforcement realities (part 2). Entrepreneurship, economy and law. 2017. No. 7. P. 14-19.
11. Husarov S. M. Peculiarities of public associations as subjects of law enforcement. Law forum. 2015. No. 4. P. 72-78.
12. Husarov S. M. Law enforcement activity in Ukraine: monogr. Kharkiv: Golden Mile, 2015. 414 p.

13. Husarov S. M. Law enforcement in the sphere of legislative and rule-making activity. *Pravo.ua* 2015. No. 3. P. 35-42.
14. Husarov S. M. Problems of classification of functions of law enforcement activity. *Law and Security*. 2015. No. 2. P. 7-12.
15. Dalyavska T. P. Political-legal conflict as a basis for recognition/non-recognition of new states/state-like entities. *Gilead* 2015. Issue 98. P. 375-377.
16. Denisenko V. V. Collisions of legal acts and the mechanism of their resolution: theoretical and legal aspect: diss. ... candidate law of science St. Petersburg, 2004. 177 p.
17. Vikhrov O. P. Current issues of human rights protection in the context of law enforcement. *Bulletin of the Ministry of Justice of Ukraine*. 2012. No. 10. P. 99-101.
18. Volkova E. I. Judicial application as a cognitive and evaluation activity: theoretical questions: dissertation. ... candidate law of science Belgorod, 2009. 154 p.
19. Voroshilova T. V. Taking decisions on cases of administrative offenses: dissertation. ... candidate law of science Moscow, 1998. 170 p.
20. Galyantych M. Collision of normative acts: a forced path to the development of law. *Law of Ukraine*. 1996. No. 6. P. 34-36.
21. Ganzenko O. O. Atypical norms of law in the mechanism of legal regulation: problems of theory and practice of application. *Bulletin of Zaporizhzhya National University. Series: Legal Sciences*. 2013. No. 1 (2). P. 17-23.
22. Glubochenko C. M. Functions of worldview in law enforcement activity: concepts and elements. *Actual problems of the state and law*. 2011. Issue 58. P. 51-57.
23. Hnatyuk M. D. Law enforcement and its place in the process of law enforcement: dissertation ... candidate. law of science Kyiv, 2007. 211 p.
24. Golovchenko V.V., Golovchenko O.V. Law enforcement and protection of human rights in sovereign Ukraine: monogr. Chernihiv: Lozovy V. M., 2012. 327 p.
25. Наливайко Л. Р., Олійник В. М. Теоретико-правові засади міжнародних цивільних інституцій та суспільної соціальної діяльності: зарубіжна охорона здоров'я / Розбудова та модернізація державних систем Великої Європи: практика Великобританії та українські представництва: зб. том. 3. Люблін: Izdevniecība «Baltija Publishing», 2017. 372 с. P. 165-181.
26. Поледнік П. Задуманий над посівом адвоката в Чешській Республіці. *Вишеградський журнал з прав людини*. 2016. № 1, ч. 1. P. 12-13.
27. Андрійчук О. В. Загальні ознаки правоохоронної форми здійснення контрольно-наглядових повноважень Національним банком України. *Митна справа*. 2015. № 2 (2.2). С. 144-149.
28. Барандич С. Правоохоронна діяльність у сучасному вимірі юридичної науки. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2014. № 4. С. 1-7.
29. Бериша Ф. Взаємозв'язок суспільства, держави і права. *Європейське політичне право і право*. 2016. Связек 3., 2. вип. С. 172-184.

30. Белкін М. Л. Механізми забезпечення єдиної правоохоронної діяльності в Україні: теорія, практика, подальший розвиток. Юридичний вісник Університету КРОК. 2013. Вип. Сімнадцяте століття 19-26.

31. Білас Ю. ю. Європейські стандарти прав людини в контексті правоохоронної діяльності в сучасній Україні: дис. ... канд. юридичний. науковий Київ, 2011. 228 с.

32. Болокан І. В. Комплаєнс як форма реалізації адміністративно-правових норм. Прикарпатський правовий вісник. 2017. Вип. 2. С. 55-59.

33. Болокан І. В. Реалізація норм права та інші суміжні правові категорії. Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія». 2016. Т. 18. С. 36-46.

34. Болокан І. В. Реалізація норм права як правова категорія. Актуальні проблеми держави і права. 2016. Вип. 77. С. 31-38.

35. Болокан І. В. Форми реалізації адміністративно-правових норм та їх види. Судово-слідча практика в Україні. 2017. Вип. 3. С. 33-39.

36. Болокан І. Специфіка реалізації як форми реалізації адміністративно-правових норм. Юридичний вісник. 2017. № 1. С. 147-152.

37. Бондаренко В. А. Форми реалізації адміністративно-правових норм: теоретичні аспекти. Митна справа. 2013. № 6 (2.1). С. 159-164.

38. Борисенко М. А. Вплив практики Європейського суду з прав людини на єдність правозастосування в судовій системі України. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки. 2015. Вип. 5(4). С. 108-112.

39. Борисенко М. А. Єдність судової правоохоронної діяльності в контексті забезпечення верховенства права. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Правознавство. 2015. Вип. 16(1). С. 29-32.

40. Борисенко М. А. Забезпечення єдності правоохоронної діяльності в системі судочинства: теоретичний аспект. Право і суспільство. 2015. № 6. С. 160-165.

41. Ознаки та принципи правоохоронної діяльності: теоретичний аспект. Вісник Академії адвокатури України. 2015. Вип. 12. № 3. С. 23-29.

42. Борисенко М. А. Організаційно-правові основи забезпечення єдності правозастосування судами України: автореф. дис. ... канд. юрид. н. Київ, 2016. 20 с.

43. Міневич Є. І. Юридичні помилки: теоретико-правове дослідження. Правова держава. 2018. № 30. С. 23-27.

44. Михайленко О. Р. Конкуренція чи колізія правових норм і верховенства права в кримінальному процесі. Вісник Академії адвокатури України. 2005. Вип. Четвертий С. 83-86.

45. Мірошніченко А. М. Колізії в правовому регулюванні земельних відносин в Україні : моногр. К.: Правова єдність, 2009. 268 с.

46. Мірошніченко А. М. Колізії в правовому регулюванні земельних відносин в Україні: автореф. дис. ... д-р юрид. науковий Київ, 2010. 31 с.

47. Мірошниченко А. Співвідношення часових і змістових засад вирішення правових конфліктів. Закон України. 2008. № 5. С. 24-28.
48. Москалюк О. В. Види колізій у законодавстві. Теорія та історія держави і права. 2012. № 1-2 (18-19). С. 5-12.
49. Москалюк О. В. Механізм подолання матеріальних і часових колізій правових норм: автореф. дис. ... канд. юридичний. науковий Київ, 2011. 20 с.
50. Москалюк О. В. Подолання колізій між нормами права однакової юридичної сили : моногр. Київ: Дакор, 2013. 213 с.
51. Москалюк О. В. Співвідношення колізійних норм і колізійних засад у подоланні колізій між нормами однакової юридичної сили. Вісник Вищої ради юстиції. 2011. № 4(8). С. 106-116.
52. Оніщук І. І. Моніторинг правових колізій та прогалин у законодавстві України. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради. 2018. №6. С. 21-26.
53. Оніненко Н. М. Уніфікація як спосіб співвідношення та узгодженості внутрішньодержавного та міжнародного права. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2015. №6. стор.48-54.
54. Петров А. А. Ієрархічні колізії в праві: дис. ... канд. юридичний. Красноярськ, 2009. 204 с.
55. Погребняк С. П. Колізії в законодавстві України та шляхи їх подолання : дис. ... канд. юридичний. науковий Харків, 2001. 201 с.
56. Погребняк С. Про підходи до поняття колізій у юридичній науці. Вісник Академії правових наук України. 1999. № 4 (19). С. 204-211.
57. Погребняк С. Прогалини в законодавстві та шляхи їх подолання. Загальні труднощі юридичної науки. 2013. № 1 (72). С. 44-56.
58. Дупай Я. Доступність законодавства є необхідною умовою правосвідомості суспільства. Держава і право. Юридичні та політичні науки. 2013. Вип. 62. С. 38-44.
59. Shevchuk O. M. About the concept of the legal system. Bulletin of the Odessa Institute of Internal Affairs. 2001. No. 3. P. 165-171.
60. Shevchuk S. V. General theoretical problems of normativity of acts of judicial power: autoref. thesis ... doctor of law. of science Kharkiv, 2008. 38 p.
61. Sheyna A. M. Philosophical and legal foundations of the principle of democracy in law: autoref. thesis ... candidate of legal sciences. Lviv, 2016. 20 p.
62. Shelomanova L. V. Independence of judges as a constitutional principle of justice: dissertation. ... candidate of legal sciences. Orel, 2013. 157 p.
63. Shemshuchenko Yu. S. The principle of the rule of law: problems of theory and practice: in 2 books. / Yu. S. Shemshuchenko. K.: Konus-Yu, 2008. Book. 2: The principle of the rule of law in the activity of the state and in administrative law / [Edited by V. B. Averyanov]. 314 p.
64. Shestak V. S. State control in modern Ukraine (theoretical and legal issues): autoref. thesis to obtain a scientific degree of candidate. of legal sciences Kh., 2002. 18 p.

65. Shestak V. S. State control in modern Ukraine (theoretical and legal issues): monograph / V. S. Shestak. Kh.: Osnova, 2003. 208 p.
66. Shimon I. P. The legal system of Romania: theoretical and historical-legal aspects: autoref. thesis ... candidate of legal sciences. Lviv, 2017. 20 p.
67. Shopina I. M. Approaches to understanding the goal of legal regulation. Law and society. 2011. No. 6. P. 45-48.
68. Shulipa O.V. International moral standards of behavior of judges. Scientific notes of the Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine. 2013. No. 4. P. 131-135.
69. Shulgach N. M. Principles of justice, ensuring the legal status of a judge in Ukraine: autoref. thesis ... candidate of legal sciences. Lviv, 2012. 20 p.
70. Shumilo I. A., Ivchuk K. I., Chernyavskiy O. V. International legal problems of the return of cultural values in the light of court precedent. International scientific journal «Internauka». Series: Legal sciences. 2020. No. 12(1). P. 94–102.
71. Shundikov K. V. Legal Mechanisms: Fundamentals of Theory. State and law. 2006. No. 12. P. 13-19.
72. Yurevych I. V. Unity of judicial power: monogr. Kharkiv: Pravo, 2014. 263 p.
73. Derkach A. L. Protection of human rights in the constitutional process: issues of theory and practice: autoref. thesis ... doctor of legal sciences. Kyiv, 2019. 39 p.
74. Juraeva O. A. General function of the state. Actual problems of the state and law. 2004. No. 22. P. 107-111.
75. Juraeva O. O. Dynamics of the modern state: general theoretical aspect. Lex Portus. No. 2(10). 2018. P. 190-201.
76. Єременко В. В. Колізії між законами України про працю. юридичні труднощі. 2010. № 108. С. 74-83.
77. Єрьоменко В. Колізії Конституції та інших актів трудового права. Вісник Академії правових наук України. 2009. № 4. С. 144-153.
78. Іванченко Є. М. Норми національного та міжнародного права: колізії та
79. Колліна О. В. Колізії норм кримінально-процесуального права та шляхи їх подолання. Університетські наукові записки Хмельницького університету управління та права. 2007. № 1. С. 200-207.
80. Колотова О. Прогалини в праві та шляхи їх подолання. Держава і право. Юридичні та політичні науки. 2012. Вип. Сорок другий С. 13-14.
81. Колотова О.В. Відокремлення прогалин у праві від суміжних правових явищ. Часопис Київського університету права. 2009. №3. С. 55-59.
82. Кондратьєв Р. Локальні норми та прогалини в праві. Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. 2013. № 5. С. 17-21.

83. Коструба А. Аналогія права та аналогія права як фактична фікція та спосіб вдосконалення механізму припинення. Підприємництво, господарство і право. 2012. № 11. С. 6-9.

84. Коцан Ю. Я. Правові конфлікти та механізм їх вирішення: теоретико-правові аспекти: автореф. дис. ... канд. юридичний. науковий Львів, 2011. 16 с.

85. Коцан Ю. Я. Правові конфлікти та механізм їх вирішення: теоретико-правові аспекти : моногр. Львів: ЛГУВД, 2011. 247 с.

86. Кресіна І. А., Скрипнюк О. В., Коваленко А. А., Перегуда Є. В., Стойко А. М. та ін. Держава і громадянське суспільство в Україні: проблеми взаємодії: монографія. Київ: Логос, 2007. 314 с.

87. Кройтор В., Матат Ю. Шляхи усунення та подолання прогалин у законодавстві. Закон і безпека. 2010. №2. С. 183-184.

88. Левченков О. Вплив процесів глобалізації та євроінтеграції на ефективність регулювання суспільних відносин. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2014. № 2. С. 83-91.

89. Ленгер Я. І. Категорії «правовий конфлікт» і «конфлікт»: аналіз крізь призму теорій праворозуміння. Актуальні проблеми вітчизняного правознавства. 2017. № 1. С. 50-52.

90. Ленгер Я. І. Колізії в муніципальному праві: проблеми теорії та практики: автореф. дис. ... канд. юридичний. науковий Ужгород, 2017. 29 с.

91. Ленгер Я. І. Муніципально-правові колізії: загальнотеоретичний аспект : моногр. Ужгород: Гельветика, 2017. 335 с.

92. Ленгер Я. І. Правова природа конфлікту та його особливості в муніципальному праві. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2017. № 25. С. 14-16.

93. Ленгер Я. І. Пріоритет нормативно-правового акта як способу вирішення конфлікту. Держава та регіони. 2017. № 1. С. 19-24.

94. Майстренко О. В. Теоретико-правові аспекти колізій у законодавстві України : дис. ... канд. юридичний. науковий Київ, 2008. 209 с.

95. Матат Ю. До питання застосування правових норм з метою подолання прогалин у законодавстві. Часопис Київського університету права. 2012. № 1. С. 87-91.

96. Правові колізії в законодавстві як елемент правового розвитку держави. Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ. 2009. № 6. С. 9-16.

97. Співвідношення легітимності та легальності державної влади: теоретико-правовий аспект. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2015. № 7. С. 36-42.

98. Сутність та обсяг поняття «правові конфлікти». Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2006. № 35. С. 15-20.

99. Baltzii Yu. Civil society in Ukraine in the context of the development of constitutional-democratic statehood. Bulletin of the Central Election Commission. 2008. No. 1 (11). P. 46-49.

100. Bangalore Principles of Judicial Conduct: UN Economic and Social Council Resolution 2006/23 of July 27, 2006. URL: <https://court.gov.ua/userfiles/02.pdf>.

101. Barabash Yu. G. Parliamentary control in Ukraine: problems of theory and practice: diss. ... candidate of legal sciences. Kh., 2004. 205 p.

102. Baranova N. B. Constitutional right of citizens to information and its implementation in the Russian Federation: thesis. ... candidate of legal sciences. Penza, 2005. 196 p.

103. Batrakova L. G., Krasnova G. N. Gender structure of employment in the Armed Forces of the countries of the world. Yaroslavl Pedagogical Bulletin. 2013. Volume 1. No. 2. P. 81-85

104. Behal V. M. Charismatic leadership in the modern political process: Author's abstract. thesis ... candidate political sciences. Kyiv, 2015. 18 p.

105. Beletska A. M. Realization of the principle of specialization in the organization of court work: Autoref. thesis thesis ... candidate of legal sciences. Kharkiv, 2019. 24 p.

106. Belinska K. A. To the question of the subjects of the interpretation of evaluative concepts. legal government. 2013. No. 16. P. 77-82

107. Bodnar S. B. Equality as a category of philosophy of law: dis. ... cand. legal sciences. Chernivtsi, 2009. 185 p

108. Gordina I. V. Women in Buryatia during the Great Patriotic War 1941-1945: diss. ... candidate history of science Ulan-Ude, 2005. 213 p.

109. Horobets K. Law and the legal system in the prism of the systemic approach. Legal bulletin. 2016. No. 4. P. 25-31.

110. Bokalo N. I. Formation and development of the idea of equality in law: philosophical and legal dimension: dis. ... cand. legal sciences. Lviv, 2014. 205 p.

111. Judicial practice as an element of the legal system of Ukraine, autoref. thesis ... candidate of legal sciences. Kyiv, 2019. 20 p.

112. Bedrak N. A. Administrative and legal regulation of the tourism industry: dissertation. ... candidate of legal sciences. K., 2009. 251 p.

113. Rafaliuk O. The influence of conventional and continental legal culture on the formation of modern legal systems of Latin American countries. Comparative law. 2012. No. 3-4. pp. 261-267.

114. Saidov A. Comparative jurisprudence and the national legal system of Uzbekistan. Law of Ukraine. 2019. No. 3. pp. 206-219.

115. Stanko I. Ya. Correlation of principles and norms of law in the legal systems of Ukraine and the European Union: Author's abstract. thesis ... candidate of legal sciences. Kyiv, 2020. 20 p.

116. Berchenko H. V. Constitutional foundations of civil society in Ukraine: dissertation. to obtain a scientific degree of candidate. ...legal sciences: special. 12.00.02. Kh., 2011. 216 p.

117. Belyakov A. I. Legal reality and theory of systems. Bulletin of the National University of Internal Affairs. 2004 edition. Twenty-eighth P. 112-118.
118. Bigich O. L. Comparative jurisprudence: Nature and methodological significance: Author's abstract. thesis to obtain a scientific degree of candidate. of legal sciences. M., 2002. 17 p.
119. Bilinin Ya. V. Legal regulation of financial control in the field of interstate relations: author's review. thesis to obtain a scientific degree of candidate. of legal sciences. K., 2007. 18 p.
120. Beletska A. M. Realization of the principle of specialization in the organization of court work: Autoref. thesis thesis ... candidate of legal sciences. Kharkiv, 2019. 24 p.
121. Belodid I. K. Dictionary of the Ukrainian language: in 11 volumes. Kyiv: Nauk. Dumka, 1978. Vol. 9: P. 916 p.
122. Blauberg I.I., Sadovskyi V.N., Yudin E.H. A systematic approach in modern science. Problems of systematic research methodology. M.: Dumka, 1970. P. 7-48.
123. Gordina I. V. Women in Buryatia during the Great Patriotic War 1941-1945: diss. ... candidate history of science Ulan-Ude, 2005. 213 p.
124. Разгон О. В. Сутність механізму вирішення колізій права. Євразійський академічний дослідницький журнал. 2016. № 1 (01). P. 53-61.
125. Правові колізії як властивість законодавства перехідного періоду. Актуальні проблеми держави і права. 2011. Вип. 58-й С. 77-84.
126. Середюк В. В. Теоретико-правові основи колізій у законодавстві. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2014. Вип. 6-1. С. 20-23.
127. Сінкявічюс В. Конституція: від основного закону до найвищого закону. Вісник Конституційного Суду України. 2015. №6. С. 74-80.
128. Соколов В. Деякі аспекти використання аналогії права в адміністративному судочинстві. Юридичний вісник Української академії банківської справи. 2012. № 1(6). С. 46-50.
129. Сухов Є. В. Юридичні конфлікти та способи їх вирішення: дис. ... канд. юридичний. науковий Нижній Новгород, 2004. 148 с.
130. Ус М. В. Колізії суб'єктивних цивільних прав : моногр. Харків : Право, 2014. 221 с.

ТЕМА 6. ПРАКТИКА ТЛУМАЧЕННЯ НОРМ ПРАВА

План:

1. Роль соціальних інтересів у тлумаченні права.
2. Орієнтуватися на однакове розуміння правових норм.
3. Тлумачення правових норм як спосіб виявлення їх ефективності для суспільства.
4. Тлумачення правових норм як спосіб упорядкування суспільних відносин.

5. Вплив соціальних інтересів на тлумачення правових норм.)
6. Суб'єкти тлумачення правових норм в Україні: види та повноваження.
7. Зміст та обсяг повноважень судової влади щодо офіційного тлумачення правових норм.
8. Правові засади функціонування Конституційного Суду України як органу офіційного тлумачення Конституції України.
9. Досвід зарубіжних країн щодо тлумачення права

Повсякденне (наказне) тлумачення – це роз'яснення змісту правових норм у повсякденному житті всіма особами, які не мають спеціальної юридичної освіти або певного досвіду юридичної діяльності. Фактичні результати такого тлумачення визначаються правосвідомістю, правосвідомістю, життєвим досвідом і правовою культурою громадян. Таке тлумачення виникає кожного разу, коли людина осягає зміст правових норм з метою їх застосування, застосування, дотримання, поради, оцінки життєвих ситуацій, що вимагають правового вирішення, або просто для розширення кола своїх знань.

Професійний (компетентний) усний переклад здійснюється фахівцями з вищою юридичною освітою в галузі держави і права – практиками (суддями, адвокатами, прокурорами, посадовими особами державного апарату тощо) для професійного використання їх результатів у повсякденному процесі звернення. правові норми .

Доктринальне (наукове) тлумачення правових норм здійснюється вченими – правознавцями, науково-дослідними установами в науково-практичних коментарях. Файли та їхні проекти в пресі, на «круглих столах», на телебаченні, на сторінках наукових видань.

Тлумачення в більш широкому розумінні розуміється як пізнавальний процес, спрямований на пояснення природних явищ, соціальних явищ, у тому числі правових норм. У більш вузькому розумінні під інтерпретацією (тлумаченням) розуміється пояснення виразів, формул, символів, тобто пояснення знаків природної чи штучної мови. Саме в такому значенні в юриспруденції найчастіше вживається термін «тлумачення».

У юриспруденції існує декілька підходів до розуміння усного перекладу: статичний, динамічний і комплексний.

Статичний підхід полягає в тлумаченні букви закону. Хто тлумачить, той керується таким правилом: кожен закон укладається в писаний закон; завдання юриста полягає в тому, щоб витягнути їх з нього відповідно до волі законодавця. Інакше кажучи, при тлумаченні шляхом логічного аналізу слід уважно вивчати лише текст закону, постатейно. Можливо, в цьому випадку необхідно зібрати матеріали парламентських дебатів, опубліковані на момент розробки закону. Тобто тут видно «фетишизм» закону, що веде до втрати права на динаміку.

Динамічний підхід передбачає тлумачення відповідно до духу закону. Воно зобов'язує тлумача враховувати суспільні явища, що відбулися після прийняття закону. Девізом інтерпретатора в даному випадку є: «Закон – не догма, а керівництво до дії» Метою такого соціологічного підходу є задоволення суспільних потреб. Небезпеки тут не менші, ніж у першому випадку, і насамперед небезпека зійти на шлях політичного аналізу.

Інтегрований підхід спирається на одночасне знання в процесі тлумачення як букви, так і духу закону. Це не виключає врахування суспільних реалій, однак інтерпретатор повинен передусім спиратися на право і враховувати дух права в цілому. Цей підхід в даний час прийнято практично в усіх країнах романо-германської правової сім'ї.

Отже, тлумачення правових норм – це діяльність державних органів, посадових осіб, громадських організацій, окремих громадян, спрямована на визначення змісту правових норм і виявлення вираженої в них свободи панівних суспільних сил. У процесі тлумачення враховується зміст норми права, її основне призначення та соціальна спрямованість, можливі наслідки дії конкретного акта, суспільно-історичні обставини його прийняття, умови, за яких відбувається тлумачення, умови, за яких відбувається тлумачення. ідентифікуються місце тощо.

Необхідність тлумачення правових норм впливає з:

- неоднозначність термінології, яка використовується в законах та інших нормативних актах, термінологічна неточність офіційних перекладів текстів міжнародно-правових документів, незрозумілість запозиченої іноземної термінології;

- технічні недоліки у формулюванні правових норм - неточність мови, використаної при їх формулюванні, неточність їх викладу тощо;

- наявність колізій між правовими нормами, що регулюють одні й ті самі відносини, у нормативних актах одного або різного рівня, прийнятих у різний час і за різних політичних, економічних і соціальних умов;

- використання в законодавстві понять оцінки, тобто понять, що виражають лише загальносоціальний зміст певних явищ, ознаки яких не конкретизовані;

- вплив на національне правопорядок загальноновизнаних міжнародним співтовариством норм міжнародного права та юридичної практики міжнародних правових органів, особливо практики Європейського суду з прав людини;

- можливі прогалини в правовому регулюванні, тобто такі ситуації, в яких відносини, з приводу яких виник спір (позовні відносини), однак потрапляють у сферу правового регулювання з різних причин – упущення законодавчих органів, еволюційні зміни в суспільному Самі відносини, свідоме упущення - виявилися юридично нечіткими.

Тлумачення правових норм за обсягом правового змісту є логічним продовженням і одним із результатів застосування наведених способів

(прийомів) тлумачення. Ці види усного перекладу фактично завершують характеристику усного перекладу як мисленнево-роз'яснювального процесу, тобто інтерпретаційно-роз'яснювального.

Нормативне тлумачення поширюється на всі випадки застосування, виконання роз'яснювального стандарту та є обов'язковим для всіх осіб та органів, які його впроваджують або застосовують.

Повсякденне тлумачення здійснюється судом або іншим компетентним органом у зв'язку з розглядом конкретної справи і є формально обов'язковим лише для справи, щодо якої роз'яснюється зміст стандарту.

Нормативне тлумачення може бути правовим і судовим. Юридичне тлумачення здійснюється або органом, який встановив ту чи іншу правову норму (його називають автентичним), або іншим уповноваженим законом органом. Автентичне юридичне роз'яснення, яке виходить від самого законодавчого органу, може мати лише форму нового закону або поправки до чинного закону. Судове тлумачення здійснюється судом.

Неофіційний усний переклад поділяється на повсякденний (повсякденний), спеціалістів (компетентний) і навчальний (науковий).

Повсякденне (наказне) тлумачення – це роз'яснення змісту правових норм у повсякденному житті всіма особами, які не мають спеціальної юридичної освіти або певного досвіду юридичної діяльності. Фактичні результати такого тлумачення визначаються правосвідомістю, правосвідомістю, життєвим досвідом і правовою культурою громадян. Таке тлумачення виникає кожного разу, коли людина осягає зміст правових норм з метою їх застосування, застосування, дотримання, поради, оцінки життєвих ситуацій, що вимагають правового вирішення, або просто для розширення кола своїх знань.

Професійний (компетентний) усний переклад здійснюється фахівцями з вищою юридичною освітою в галузі держави і права – практиками (суддями, адвокатами, прокурорами, посадовими особами державного апарату тощо) для професійного використання їх результатів у повсякденному процесі звернення. правові норми .

Доктринальне (наукове) тлумачення правових норм здійснюється вченими – правознавцями, науково-дослідними установами в науково-практичних коментарях. Файли та їхні проекти в пресі, на «круглих столах», на телебаченні, на сторінках наукових видань.

Ключові поняття: тлумачення актів загальних правових норм, офіційне тлумачення, нормативне тлумачення, випадкове тлумачення, автентичне тлумачення, юридичне тлумачення, відомче тлумачення, неофіційне тлумачення, доктринальне тлумачення, систематичне тлумачення, несистематизоване, компетентне тлумачення, звичайне тлумачення, тлумачення за обсягом, буквальне тлумачення, широке тлумачення, обмежувальне тлумачення «a fortiori», висновки з понять, висновки за аналогією, висновки від

протилежного, методи тлумачення, види тлумачення, систематичне тлумачення, історико-політичне тлумачення, телеологічне тлумачення, спеціальне правове тлумачення, герменевтичне тлумачення, когнітивна інтерпретаційна функція, конкретне, регулятивна інтерпретаційна функція, інтерпретаційна функція, що охороняє право, сигнальна функція тлумачення, тлумачення правових актів.

Рекомендовані джерела:

1. Джафарова О. В. Проблемні питання правозастосування у ліцензійній діяльності. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2014. № 2. С. 123-130.
2. Добрий Н. В. Доцільність і справедливність у правоохоронній діяльності : автореф. дис. ... канд. юридичний. науковий Київ, 2014. 20 с.
3. Донченко О. І. Особливості правоохоронної діяльності як форми реалізації норм права. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Правознавство. 2014. Вип. 11(1). С. 40-42.
4. Дума В. В. Правоохоронна діяльність та форми її здійснення: автореф. дис. ... канд. юридичний. науковий Київ, 2010. 20 с.
5. Дума В. В. Сутність та особливості правоохоронної форми здійснення правопорядку. Право і суспільство. 2012. №2. С. 3-6.
6. Дума В. Підходи до праворозуміння та реалізації правових норм. Правова інформатика. 2009. № 1. С. 46-52.
7. Дума В., Жолнер А. Актуальні основи правоохоронної діяльності на сучасному етапі розвитку України. Правова інформатика. 2008. № 2. С. 67-71.
8. Дума В., Цимбалюк В. Правоохоронна діяльність та форми її реалізації. Правова інформатика. 2006. № 3. С. 59-62.
9. Євтошук Ю. А. Вимоги принципу пропорційності у сфері правоохоронної діяльності. Сучасне право. 2013. № 2. С. 117-121.
10. Єршов В. В. Теоретичні проблеми судового правозастосування: дис. ... канд. юридичний. науковий М., 1986. 203 с.
11. Ждиняк Н. П. «Реалізація» та «застосування» заборонного кримінального права: співвідношення понять. Юридичний форум. 2012. № 1. С. 300-306.
12. Зварич Р. В. Втілення моральних засад суспільства в правоохоронній діяльності (теоретико-правові аспекти). Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького. 2013. № 7. С. 65-71.
13. Ільков В. В. Джерела права в адміністративному судочинстві: теорія та правозастосування: монографія. Дніпро: Ліра, 2017. 379 с.
14. Казанчан А. А. Правоохоронна діяльність органів місцевого самоврядування України: теорія і практика: дис... канд. юридичний. наук. Одеса, 2005. 233 с.
15. Gorban M. Yu. Theoretical aspects of the study of concretization in judicial law enforcement. Scientific Bulletin of the Lviv State University of Internal Affairs. Series: Legal. 2015. Issue 1. P. 17-27.

16. Gorbunova L. A. Application of norms of labor law: theoretical questions: dissertation. ... candidate law of science Tomsk, 2001. 196 p.
17. Hordienko O.S. The concretization of law in the process of law enforcement activity. Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Series: Jurisprudence. 2015. Issue 14 (1). P. 33-36.
18. Gryn O. D. On the question of the effectiveness of law enforcement acts. Customs business. 2015. No. 2 (2.2). P. 64-71.
19. Hrytsai I. Theoretical and legal problems of implementation of the norms of the Law of Ukraine «On Local Elections» regarding the gender quota. Evropsky polityky a pravni diskurz. 2018. Svazek 5., 2. edition. R. 88-94.
20. Gubanov O. O. Requirements for law enforcement activity as a criterion of its quality. Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Series: Jurisprudence. 2014. Issue 10-2 (1). P. 145-147.
21. Guivan P. D. To the issue of certainty of judicial enforcement. Carpathian Legal Gazette. 2017. Issue 5. P. 226-230.
22. Guivan P. D. Problems of law enforcement of material temporal norms in Ukraine. Judicial and investigative practice in Ukraine. 2017. Issue 5. P. 80-87.
23. Guivan P. The importance of temporal factors in the practice of the European Court of Human Rights. Reasonableness criteria of the trial period according to the European Convention and Ukrainian law enforcement realities (part 2). Entrepreneurship, economy and law. 2017. No. 7. P. 14-19.
24. Husarov S. M. Peculiarities of public associations as subjects of law enforcement. Law forum. 2015. No. 4. P. 72-78.
25. Husarov S. M. Law enforcement activity in Ukraine: monogr. Kharkiv: Golden Mile, 2015. 414 p.
26. Husarov S. M. Law enforcement in the sphere of legislative and rule-making activity. Pravo.ua 2015. No. 3. P. 35-42.
27. Husarov S. M. Problems of classification of functions of law enforcement activity. Law and Security. 2015. No. 2. P. 7-12.
28. Dalyavska T. P. Political-legal conflict as a basis for recognition/non-recognition of new states/state-like entities. Gilead 2015. Issue 98. P. 375-377.
29. Vikhrov O. P. Current issues of human rights protection in the context of law enforcement. Bulletin of the Ministry of Justice of Ukraine. 2012. No. 10. P. 99-101.
30. Galyantych M. Collision of normative acts: a forced path to the development of law. Law of Ukraine. 1996. No. 6. P. 34-36.
31. Ganzenko O. O. Atypical norms of law in the mechanism of legal regulation: problems of theory and practice of application. Bulletin of Zaporizhzhya National University. Series: Legal Sciences. 2013. No. 1 (2). P. 17-23.
32. Glubochenko C. M. Functions of worldview in law enforcement activity: concepts and elements. Actual problems of the state and law. 2011. Issue 58. P. 51-57.
33. Hnatyuk M. D. Law enforcement and its place in the process of law enforcement: dissertation ... candidate. law of science Kyiv, 2007. 211 p.

34. Golovchenko V.V., Golovchenko O.V. Law enforcement and protection of human rights in sovereign Ukraine: monogr. Chernihiv: Lozovy V. M., 2012. 327 p.

35. Наливайко Л. Р., Олійник В. М. Теоретико-правові засади міжнародних цивільних інституцій та суспільної соціальної діяльності: зарубіжна охорона здоров'я / Розбудова та модернізація державних систем Великої Європи: практика Великобританії та українські представництва: зб. том. 3. Люблін: Izdevniecība «Baltija Publishing», 2017. 372 с. Р. 165-181.

36. Поledнік П. Задуманий над посівом адвоката в Чеській Республіці. Вишеградський журнал з прав людини. 2016. № 1, ч. 1. Р. 12-13.

37. Андрійчук О. В. Загальні ознаки правоохоронної форми здійснення контрольно-наглядових повноважень Національним банком України. Митна справа. 2015. № 2 (2.2). С. 144-149.

38. Барандич С. Правоохоронна діяльність у сучасному вимірі юридичної науки. Науковий часопис Національної академії прокуратури України. 2014. № 4. С. 1-7.

39. Бериша Ф. Взаємозв'язок суспільства, держави і права. Європейське політичне право і право. 2016. Связек 3., 2. вип. С. 172-184.

40. Белкін М. Л. Механізми забезпечення єдиної правоохоронної діяльності в Україні: теорія, практика, подальший розвиток. Юридичний вісник Університету КРОК. 2013. Вип. Сімнадцяте століття 19-26.

41. Білас Ю. Ю. Європейські стандарти прав людини в контексті правоохоронної діяльності в сучасній Україні: дис. ... канд. юридичний. науковий Київ, 2011. 228 с.

42. Болокан І. В. Комплаєнс як форма реалізації адміністративно-правових норм. Прикарпатський правовий вісник. 2017. Вип. 2. С. 55-59.

43. Болокан І. В. Реалізація норм права та інші суміжні правові категорії. Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія». 2016. Т. 18. С. 36-46.

44. Болокан І. В. Реалізація норм права як правова категорія. Актуальні проблеми держави і права. 2016. Вип. 77. С. 31-38.

45. Болокан І. В. Форми реалізації адміністративно-правових норм та їх види. Судово-слідча практика в Україні. 2017. Вип. 3. С. 33-39.

46. Болокан І. Специфіка реалізації як форми реалізації адміністративно-правових норм. Юридичний вісник. 2017. № 1. С. 147-152.

47. Бондаренко В. А. Форми реалізації адміністративно-правових норм: теоретичні аспекти. Митна справа. 2013. № 6 (2.1). С. 159-164.

48. Борисенко М. А. Вплив практики Європейського суду з прав людини на єдність правозастосування в судовій системі України. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки. 2015. Вип. 5(4). С. 108-112.

49. Борисенко М. А. Єдність судової правоохоронної діяльності в контексті забезпечення верховенства права. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Правознавство. 2015. Вип. 16(1). С. 29-32.

50. Борисенко М. А. Забезпечення єдності правоохоронної діяльності в системі судочинства: теоретичний аспект. Право і суспільство. 2015. № 6. С. 160-165.

51. Ознаки та принципи правоохоронної діяльності: теоретичний аспект. Вісник Академії адвокатури України. 2015. Вип. 12. № 3. С. 23-29.

52. Борисенко М. А. Організаційно-правові основи забезпечення єдності правозастосування судами України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2016. 20 с.

53. Міневич Є. І. Юридичні помилки: теоретико-правове дослідження. Правова держава. 2018. № 30. С. 23-27.

54. Михайленко О. Р. Конкуренція чи колізія правових норм і верховенства права в кримінальному процесі. Вісник Академії адвокатури України. 2005. Вип. Четвертий С. 83-86.

55. Мірошніченко А. М. Колізії в правовому регулюванні земельних відносин в Україні : моногр. К.: Правова єдність, 2009. 268 с.

56. Мірошніченко А. М. Колізії в правовому регулюванні земельних відносин в Україні: автореф. дис. ... д-р юрид. науковий Київ, 2010. 31 с.

57. Мірошніченко А. Співвідношення часових і змістових засад вирішення правових конфліктів. Закон України. 2008. № 5. С. 24-28.

58. Москалюк О. В. Види колізій у законодавстві. Теорія та історія держави і права. 2012. № 1-2 (18-19). С. 5-12.

59. Москалюк О. В. Механізм подолання матеріальних і часових колізій правових норм: автореф. дис. ... канд. юридичний. науковий Київ, 2011. 20 с.

60. Москалюк О. В. Подолання колізій між нормами права однакової юридичної сили : моногр. Київ: Дакор, 2013. 213 с.

61. Москалюк О. В. Співвідношення колізійних норм і колізійних засад у подоланні колізій між нормами однакової юридичної сили. Вісник Вищої ради юстиції. 2011. № 4(8). С. 106-116.

62. Оніщук І. І. Моніторинг правових колізій та прогалин у законодавстві України. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради. 2018. №6. С. 21-26.

63. Оніненко Н. М. Уніфікація як спосіб співвідношення та узгодженості внутрішньодержавного та міжнародного права. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2015. №6. стор.48-54.

64. Петров А. А. Ієрархічні колізії в праві: дис. ... канд. юридичний. Красноярськ, 2009. 204 с.

65. Погребняк С. П. Колізії в законодавстві України та шляхи їх подолання : дис. ... канд. юридичний. науковий Харків, 2001. 201 с.

66. Погребняк С. Про підходи до поняття колізій у юридичній науці. Вісник Академії правових наук України. 1999. № 4 (19). С. 204-211.

67. Погребняк С. Прогалини в законодавстві та шляхи їх подолання. Загальні труднощі юридичної науки. 2013. № 1 (72). С. 44-56.

68. Дупай Я. Доступність законодавства є необхідною умовою правосвідомості суспільства. Держава і право. Юридичні та політичні науки. 2013. Вип. 62. С. 38-44.
69. Shevchuk O. M. About the concept of the legal system. Bulletin of the Odessa Institute of Internal Affairs. 2001. No. 3. P. 165-171.
70. Shevchuk S. V. General theoretical problems of normativity of acts of judicial power: autoref. thesis ... doctor of law. of science Kharkiv, 2008. 38 p.
71. Sheyna A. M. Philosophical and legal foundations of the principle of democracy in law: autoref. thesis ... candidate of legal sciences. Lviv, 2016. 20 p.
72. Shelomanova L. V. Independence of judges as a constitutional principle of justice: dissertation. ... candidate of legal sciences. Orel, 2013. 157 p.
73. Shemshuchenko Yu. S. The principle of the rule of law: problems of theory and practice: in 2 books. / Yu. S. Shemshuchenko. K.: Konus-Yu, 2008. Book. 2: The principle of the rule of law in the activity of the state and in administrative law / [Edited by V. B. Averyanov]. 314 p.
74. Shestak V. S. State control in modern Ukraine (theoretical and legal issues): autoref. thesis to obtain a scientific degree of candidate. of legal sciences Kh., 2002. 18 p.
75. Shestak V. S. State control in modern Ukraine (theoretical and legal issues): monograph / V. S. Shestak. Kh.: Osnova, 2003. 208 p.
76. Shimon I. P. The legal system of Romania: theoretical and historical-legal aspects: autoref. thesis ... candidate of legal sciences. Lviv, 2017. 20 p.
77. Shopina I. M. Approaches to understanding the goal of legal regulation. Law and society. 2011. No. 6. P. 45-48.
78. Shulipa O. V. International moral standards of behavior of judges. Scientific notes of the Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine. 2013. No. 4. P. 131-135.
79. Shulgach N. M. Principles of justice, ensuring the legal status of a judge in Ukraine: autoref. thesis ... candidate of legal sciences. Lviv, 2012. 20 p.
80. Shumilo I. A., Ivchuk K. I., Chernyavskiy O. V. International legal problems of the return of cultural values in the light of court precedent. International scientific journal «Internauka». Series: Legal sciences. 2020. No. 12(1). P. 94-102.
81. Shundikov K. V. Legal Mechanisms: Fundamentals of Theory. State and law. 2006. No. 12. P. 13-19.
82. Yurevych I. V. Unity of judicial power: monogr. Kharkiv: Pravo, 2014. 263 p.
83. Derkach A. L. Protection of human rights in the constitutional process: issues of theory and practice: autoref. thesis ... doctor of legal sciences. Kyiv, 2019. 39 p.
84. Juraeva O. A. General function of the state. Actual problems of the state and law. 2004. No. 22. P. 107-111.
85. Juraeva O. O. Dynamics of the modern state: general theoretical aspect. Lex Portus. No. 2(10). 2018. P. 190-201.

86. Єременко В. В. Колізії між законами України про працю. юридичні труднощі. 2010. № 108. С. 74-83.

87. Єрмоєнко В. Колізії Конституції та інших актів трудового права. Вісник Академії правових наук України. 2009. № 4. С. 144-153.

88. Іванченко Є. М. Норми національного та міжнародного права: колізії та

89. Колліна О. В. Колізії норм кримінально-процесуального права та шляхи їх подолання. Університетські наукові записки Хмельницького університету управління та права. 2007. № 1. С. 200-207.

90. Колотова О. Прогалини в праві та шляхи їх подолання. Держава і право. Юридичні та політичні науки. 2012. Вип. Сорок другий С. 13-14.

91. Колотова О. В. Відокремлення прогалин у праві від суміжних правових явищ. Часопис Київського університету права. 2009. №3. С. 55-59.

92. Кондратьєв Р. Локальні норми та прогалини в праві. Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. 2013. № 5. С. 17-21.

93. Коструба А. Аналогія права та аналогія права як фактична фікція та спосіб вдосконалення механізму припинення. Підприємництво, господарство і право. 2012. № 11. С. 6-9.

94. Коцан Ю. Я. Правові конфлікти та механізм їх вирішення: теоретико-правові аспекти: автореф. дис. ... канд. юридичний. науковий Львів, 2011. 16 с.

95. Коцан Ю. Я. Правові конфлікти та механізм їх вирішення: теоретико-правові аспекти : моногр. Львів: ЛГУВД, 2011. 247 с.

96. Кресіна І. А., Скрипнюк О. В., Коваленко А. А., Перегуда Є. В., Стойко А. М. та ін. Держава і громадянське суспільство в Україні: проблеми взаємодії: монографія. Київ: Логос, 2007. 314 с.

97. Кройтор В., Матат Ю. Шляхи усунення та подолання прогалин у законодавстві. Закон і безпека. 2010. №2. С. 183-184.

98. Левченков О. Вплив процесів глобалізації та євроінтеграції на ефективність регулювання суспільних відносин. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2014. № 2. С. 83-91.

99. Ленгер Я. І. Категорії «правовий конфлікт» і «конфлікт»: аналіз крізь призму теорій праворозуміння. Актуальні проблеми вітчизняного правознавства. 2017. № 1. С. 50-52.

100. Ленгер Я. І. Колізії в муніципальному праві: проблеми теорії та практики: автореф. дис. ... канд. юридичний. науковий Ужгород, 2017. 29 с.

101. Ленгер Я. І. Муніципально-правові колізії: загальнотеоретичний аспект : моногр. Ужгород: Гельветика, 2017. 335 с.

102. Ленгер Я. І. Правова природа конфлікту та його особливості в муніципальному праві. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2017. № 25. С. 14-16.

103. Batrakova L.G., Krasnova G.N. Gender structure of employment in the Armed Forces of the countries of the world. Yaroslavl Pedagogical Bulletin. 2013. Volume 1. No. 2. P. 81-85
104. Behal V. M. Charismatic leadership in the modern political process: Author's abstract. thesis ... candidate political sciences. Kyiv, 2015. 18 p.
105. Beletska A. M. Realization of the principle of specialization in the organization of court work: Autoref. thesis thesis ... candidate of legal sciences. Kharkiv, 2019. 24 p.
106. Belinska K. A. To the question of the subjects of the interpretation of evaluative concepts. legal government. 2013. No. 16. P. 77-82Bodnar SB Equality as a category of philosophy of law: dis. ... cand. legal sciences. Chernivtsi, 2009. 185 p.
107. Gordina I. V. Women in Buryatia during the Great Patriotic War 1941-1945: diss. ... candidate history of science Ulan-Ude, 2005. 213 p.
108. Horobets K. Law and the legal system in the prism of the systemic approach. Legal bulletin. 2016. No. 4. P. 25-31.Bokalo NI Formation and development of the idea of equality in law: philosophical and legal dimension: dis. ... cand. legal sciences. Lviv, 2014. 205 p.
109. Judicial practice as an element of the legal system of Ukraine, autoref. thesis ... candidate of legal sciences. Kyiv, 2019. 20 p.
110. Bedrak N.A. Administrative and legal regulation of the tourism industry: dissertation. ... candidate of legal sciences. K., 2009. 251 p.
111. Rafaliuk O. The influence of conventional and continental legal culture on the formation of modern legal systems of Latin American countries. Comparative law. 2012. No. 3-4. pp. 261-267.
112. Saidov A. Comparative jurisprudence and the national legal system of Uzbekistan. Law of Ukraine. 2019. No. 3. pp. 206-219.
113. Stanko, I. Ya. Correlation of principles and norms of law in the legal systems of Ukraine and the European Union: Author's abstract. thesis ... candidate of legal sciences. Kyiv, 2020. 20 p.
114. Berchenko H. V. Constitutional foundations of civil society in Ukraine: dissertation. to obtain a scientific degree of candidate. ...legal sciences: special. 12.00.02. Kh., 2011. 216 p.
115. Belyakov A. I. Legal reality and theory of systems. Bulletin of the National University of Internal Affairs. 2004 edition. Twenty-eighth P. 112-118.
116. Bigich O. L. Comparative jurisprudence: Nature and methodological significance: Author's abstract. thesis to obtain a scientific degree of candidate. of legal sciences. M., 2002. 17 p.
117. Bilinin Ya.V. Legal regulation of financial control in the field of interstate relations: author's review. thesis to obtain a scientific degree of candidate. of legal sciences. K., 2007. 18 p.
118. Beletska A. M. Realization of the principle of specialization in the organization of court work: Autoref. thesis thesis ... candidate of legal sciences. Kharkiv, 2019. 24 p.

119. Belodid I. K. Dictionary of the Ukrainian language: in 11 volumes. Kyiv: Nauk. Dumka, 1978. Vol. 9: P. 916 p.
120. Blauberger I. I., Sadovskiy V. N., Yudin E. H. A systematic approach in modern science. Problems of systematic research methodology. M.: Dumka, 1970. P. 7-48.
121. Gordina I. V. Women in Buryatia during the Great Patriotic War 1941-1945: diss. ... candidate history of science Ulan-Ude, 2005. 213 p.
122. Разгон О. В. Сутність механізму вирішення колізій права. Євразійський академічний дослідницький журнал. 2016. № 1 (01). P. 53-61.
123. Правові колізії як властивість законодавства перехідного періоду. Актуальні проблеми держави і права. 2011. Вип. 58-й С. 77-84.
124. Середюк В. В. Теоретико-правові основи колізій у законодавстві. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2014. Вип. 6-1. С. 20-23.
125. Сінкявічюс В. Конституція: від основного закону до найвищого закону. Вісник Конституційного Суду України. 2015. №6. С. 74-80.
126. Соколов В. Деякі аспекти використання аналогії права в адміністративному судочинстві. Юридичний вісник Української академії банківської справи. 2012. № 1(6). С. 46-50.
127. Сухов Є. В. Юридичні конфлікти та способи їх вирішення: дис. ... канд. юридичний. науковий Нижній Новгород, 2004. 148 с.
128. Ус М. В. Колізії суб'єктивних цивільних прав : моногр. Харків : Право, 2014. 221 с.
129. Ус М. Сутність колізії суб'єктивних цивільних прав. Вісник Академії правових наук України. 2010. №3. С. 312-323.
130. Чижмар Ю. В. Проблеми та прогалини національного та міжнародного трудового права. Науковий вісник УжНУ. Серія: Право. 2015. Вип. 34(2). С. 38-41.

ТЕМА 7. АКТ ТЛУМАЧЕННЯ НОРМ ПРАВА

План:

1. Поняття та ознаки актів тлумачення норм права.
2. Структура акта тлумачення норм права.
3. Види актів тлумачення: акти автентичного тлумачення, акти делегованого тлумачення, акти нормативного тлумачення, акти каузального тлумачення.
4. Дія актів тлумачення норм права в часі, просторі та за колом осіб.

Професійний (компетентний) усний переклад здійснюється фахівцями з вищою юридичною освітою в галузі держави і права – практиками (суддями, адвокатами, прокурорами, посадовими особами державного апарату тощо) для професійного використання їх результатів у повсякденному процесі звернення.

Доктринальне (наукове) тлумачення правових норм здійснюється вченими – правознавцями, науково-дослідними установами в науково-практичних коментарях. Файли та їхні проекти в пресі, на «круглих столах», на телебаченні, на сторінках наукових видань.

Тлумачення в більш широкому розумінні розуміється як пізнавальний процес, спрямований на пояснення природних явищ, соціальних явищ, у тому числі правових норм. У більш вузькому розумінні під інтерпретацією (тлумаченням) розуміється пояснення виразів, формул, символів, тобто пояснення знаків природної чи штучної мови. Саме в такому значенні в юриспруденції найчастіше вживається термін «тлумачення».

У юриспруденції існує декілька підходів до розуміння усного перекладу: статичний, динамічний і комплексний.

Статичний підхід полягає в тлумаченні букви закону. Хто тлумачить, той керується таким правилом: кожен закон укладається в писаний закон; завдання юриста полягає в тому, щоб витягнути їх з нього відповідно до волі законодавця. Інакше кажучи, при тлумаченні шляхом логічного аналізу слід уважно вивчати лише текст закону, постатейно. Можливо, в цьому випадку необхідно зібрати матеріали парламентських дебатів, опубліковані на момент розробки закону. Тобто тут видно «фетишизм» закону, що веде до втрати права на динаміку.

Динамічний підхід передбачає тлумачення відповідно до духу закону. Воно зобов'язує тлумача враховувати суспільні явища, що відбулися після прийняття закону. Девізом інтерпретатора в даному випадку є: «Закон – не догма, а керівництво до дії» Метою такого соціологічного підходу є задоволення суспільних потреб. Небезпеки тут не менші, ніж у першому випадку, і насамперед небезпека зійти на шлях політичного аналізу.

Інтегрований підхід спирається на одночасне знання в процесі тлумачення як букви, так і духу закону. Це не виключає врахування суспільних реалій, однак інтерпретатор повинен передусім спиратися на право і враховувати дух права в цілому. Цей підхід в даний час прийнято практично в усіх країнах романо-германської правової сім'ї.

Отже, тлумачення правових норм – це діяльність державних органів, посадових осіб, громадських організацій, окремих громадян, спрямована на визначення змісту правових норм і виявлення вираженої в них свободи панівних суспільних сил. У процесі тлумачення враховується зміст норми права, її основне призначення та соціальна спрямованість, можливі наслідки дії конкретного акта, суспільно-історичні обставини його прийняття, умови, за яких відбувається тлумачення, умови, за яких відбувається тлумачення. ідентифікуються місце тощо.

Необхідність тлумачення правових норм впливає з:

– неоднозначність термінології, яка використовується в законах та інших нормативних актах, термінологічна неточність офіційних перекладів текстів міжнародно-правових документів, незрозумілість запозиченої іноземної термінології;

– технічні недоліки у формулюванні правових норм – неточність мови, використаної при їх формулюванні, неточність їх викладу тощо;

– наявність колізій між правовими нормами, що регулюють одні й ті самі відносини, у нормативних актах одного або різного рівня, прийнятих у різний час і за різних політичних, економічних і соціальних умов;

– використання в законодавстві понять оцінки, тобто понять, що виражають лише загальносоціальний зміст певних явищ, ознаки яких не конкретизовані;

– вплив на національне правопорядок загальноновизнаних міжнародним співтовариством норм міжнародного права та юридичної практики міжнародних правових органів, особливо практики Європейського суду з прав людини;

– можливі прогалини в правовому регулюванні, тобто такі ситуації, в яких відносини, з приводу яких виник спір (позовні відносини), однак потрапляють у сферу правового регулювання з різних причин – упущення законодавчих органів, еволюційні зміни в суспільному Самі відносини, свідоме упущення - виявилися юридично нечіткими.

Тлумачення правових норм за обсягом правового змісту є логічним продовженням і одним із результатів застосування наведених способів (прийомів) тлумачення. Ці види усного перекладу фактично завершують характеристику усного перекладу як мисленнево-роз'яснювального процесу, тобто інтерпретаційно-роз'яснювального.

Нормативне тлумачення поширюється на всі випадки застосування, виконання роз'яснювального стандарту та є обов'язковим для всіх осіб та органів, які його впроваджують або застосовують.

Повсякденне тлумачення здійснюється судом або іншим компетентним органом у зв'язку з розглядом конкретної справи і є формально обов'язковим лише для справи, щодо якої роз'яснюється зміст стандарту.

Нормативне тлумачення може бути правовим і судовим. Юридичне тлумачення здійснюється або органом, який встановив ту чи іншу правову норму (його називають автентичним), або іншим уповноваженим законом органом. Автентичне юридичне роз'яснення, яке виходить від самого законодавчого органу, може мати лише форму нового закону або поправки до чинного закону. Судове тлумачення здійснюється судом.

Неофіційний усний переклад поділяється на повсякденний (повсякденний), спеціалістів (компетентний) і навчальний (науковий).

Ключові поняття: тлумачення актів загальних правових норм, офіційне тлумачення, нормативне тлумачення, випадкове тлумачення, автентичне тлумачення, юридичне тлумачення, відомче тлумачення, неофіційне тлумачення, доктринальне тлумачення, систематичне тлумачення, несистематизоване, компетентне тлумачення, звичайне тлумачення, тлумачення за обсягом, буквальне тлумачення, широке тлумачення, обмежувальне тлумачення а *fartiori*», висновки з понять, висновки за аналогією, висновки від протилежного, методи тлумачення, види тлумачення, систематичне

тлумачення, історико-політичне тлумачення, телеологічне тлумачення, спеціальне правове тлумачення, герменевтичне тлумачення, когнітивна інтерпретаційна функція, конкретне, регулятивна інтерпретаційна функція, інтерпретаційна функція, що охороняє право, сигнальна функція тлумачення, тлумачення правових актів.

Рекомендовані джерела:

1. Ждиняк Н. П. «Реалізація» та «застосування» заборонного кримінального права: співвідношення понять. Юридичний форум. 2012. № 1. С. 300-306.
2. Зварич Р. В. Втілення моральних засад суспільства в правоохоронній діяльності (теоретико-правові аспекти). Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького. 2013. № 7. С. 65-71.
3. Ільков В. В. Джерела права в адміністративному судочинстві: теорія та правозастосування: монографія. Дніпро: Ліра, 2017. 379 с.
4. Казанчан А. А. Правоохоронна діяльність органів місцевого самоврядування України: теорія і практика: дис... канд. юридичний. наук. Одеса, 2005. 233 с.
5. Gorban M. Yu. Theoretical aspects of the study of concretization in judicial law enforcement. Scientific Bulletin of the Lviv State University of Internal Affairs. Series: Legal. 2015. Issue 1. P. 17-27.
6. Gorbunova L. A. Application of norms of labor law: theoretical questions: dissertation. ... candidate law of science Tomsk, 2001. 196 p.
7. Hordienko O.S. The concretization of law in the process of law enforcement activity. Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Series: Jurisprudence. 2015. Issue 14 (1). P. 33-36.
8. Gryn O. D. On the question of the effectiveness of law enforcement acts. Customs business. 2015. No. 2 (2.2). P. 64-71.
9. Hrytsai I. Theoretical and legal problems of implementation of the norms of the Law of Ukraine «On Local Elections» regarding the gender quota. Evropsky polityky a pravni diskurz. 2018. Svazek 5., 2. edition. R. 88-94.
10. Gubanov O. O. Requirements for law enforcement activity as a criterion of its quality. Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Series: Jurisprudence. 2014. Issue 10-2 (1). P. 145-147.
11. Guivan P. D. To the issue of certainty of judicial enforcement. Carpathian Legal Gazette. 2017. Issue 5. P. 226-230.
12. Guivan P. D. Problems of law enforcement of material temporal norms in Ukraine. Judicial and investigative practice in Ukraine. 2017. Issue 5. P. 80-87.
13. Guivan P. The importance of temporal factors in the practice of the European Court of Human Rights. Reasonableness criteria of the trial period according to the European Convention and Ukrainian law enforcement realities (part 2). Entrepreneurship, economy and law. 2017. No. 7. P. 14-19.
14. Husarov S. M. Peculiarities of public associations as subjects of law enforcement. Law forum. 2015. No. 4. P. 72-78.

15. Husarov S. M. Law enforcement activity in Ukraine: monogr. Kharkiv: Golden Mile, 2015. 414 p.
16. Husarov S. M. Law enforcement in the sphere of legislative and rule-making activity. *Pravo.ua* 2015. No. 3. P. 35-42.
17. Husarov S. M. Problems of classification of functions of law enforcement activity. *Law and Security*. 2015. No. 2. P. 7-12.
18. Dalyavska T. P. Political-legal conflict as a basis for recognition/non-recognition of new states/state-like entities. *Gilead* 2015. Issue 98. P. 375-377.
19. Denisenko V. V. Collisions of legal acts and the mechanism of their resolution: theoretical and legal aspect: diss. ... candidate law of science St. Petersburg, 2004. 177 p.
20. Vikhrov O. P. Current issues of human rights protection in the context of law enforcement. *Bulletin of the Ministry of Justice of Ukraine*. 2012. No. 10. P. 99-101.
21. Galyantych M. Collision of normative acts: a forced path to the development of law. *Law of Ukraine*. 1996. No. 6. P. 34-36.
22. Ganzenko O. O. Atypical norms of law in the mechanism of legal regulation: problems of theory and practice of application. *Bulletin of Zaporizhzhya National University. Series: Legal Sciences*. 2013. No. 1 (2). P. 17-23.
23. Glubochenko C. M. Functions of worldview in law enforcement activity: concepts and elements. *Actual problems of the state and law*. 2011. Issue 58. P. 51-57.
24. Hnatyuk M. D. Law enforcement and its place in the process of law enforcement: dissertation ... candidate. law of science Kyiv, 2007. 211 p.
25. Golovchenko V. V., Golovchenko O. V. Law enforcement and protection of human rights in sovereign Ukraine: monogr. Chernihiv: Lozovy V. M., 2012. 327 p.
26. Наливайко Л. Р., Олійник В. М. Теоретико-правові засади міжнародних цивільних інституцій та суспільної соціальної діяльності: зарубіжна охорона здоров'я / Розбудова та модернізація державних систем Великої Європи: практика Великобританії та українські представництва: зб. том. 3. Люблін: Izdevniesiba «Baltija Publishing», 2017. 372 с. P. 165-181.
27. Поледнік П. Задуманий над посівом адвоката в Чеській Республіці. *Вишеградський журнал з прав людини*. 2016. № 1, ч. 1. P. 12-13.
28. Андрійчук О. В. Загальні ознаки правоохоронної форми здійснення контрольньо-наглядових повноважень Національним банком України. *Митна справа*. 2015. № 2 (2.2). С. 144-149.
29. Барандич С. Правоохоронна діяльність у сучасному вимірі юридичної науки. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2014. № 4. С. 1-7.
30. Бериша Ф. Взаємозв'язок суспільства, держави і права. *Європейське політичне право і право*. 2016. Свзек 3. С. 172-184.
31. Белкін М. Л. Механізми забезпечення єдиної правоохоронної діяльності в Україні: теорія, практика, подальший розвиток. *Юридичний вісник Університету КРОК*. 2013. Вип. 17. 19-26.

32. Білас Ю. Ю. Європейські стандарти прав людини в контексті правоохоронної діяльності в сучасній Україні: дис. ... канд. юридичний. науковий Київ, 2011. 228 с.
33. Болокан І. В. Комплаєнс як форма реалізації адміністративно-правових норм. Прикарпатський правовий вісник. 2017. Вип. 2. С. 55-59.
34. Болокан І. В. Реалізація норм права та інші суміжні правові категорії. Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія». 2016. Т. 18. С. 36-46.
35. Болокан І.В. Реалізація норм права як правова категорія. Актуальні проблеми держави і права. 2016. Вип. 77. С. 31-38.
36. Болокан І. В. Форми реалізації адміністративно-правових норм та їх види. Судово-слідча практика в Україні. 2017. Вип. 3. С. 33-39.
37. Болокан І. Специфіка реалізації як форми реалізації адміністративно-правових норм. Юридичний вісник. 2017. № 1. С. 147-152.
38. Бондаренко В. А. Форми реалізації адміністративно-правових норм: теоретичні аспекти. Митна справа. 2013. № 6 (2.1). С. 159-164.
39. Борисенко М. А. Вплив практики Європейського суду з прав людини на єдність правозастосування в судовій системі України. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки. 2015. Вип. 5(4). С. 108-112.
40. Борисенко М. А. Єдність судової правоохоронної діяльності в контексті забезпечення верховенства права. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Правознавство. 2015. Вип. 16(1). С. 29-32.
41. Борисенко М. А. Забезпечення єдності правоохоронної діяльності в системі судочинства: теоретичний аспект. Право і суспільство. 2015. № 6. С. 160-165.
42. Ознаки та принципи правоохоронної діяльності: теоретичний аспект. Вісник Академії адвокатури України. 2015. Вип. 12. № 3. С. 23-29.
43. Борисенко М. А. Організаційно-правові основи забезпечення єдності правозастосування судами України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2016. 20 с.
44. Міневич Є. І. Юридичні помилки: теоретико-правове дослідження. Правова держава. 2018. № 30. С. 23-27.
45. Михайленко О. Р. Конкуренція чи колізія правових норм і верховенства права в кримінальному процесі. Вісник Академії адвокатури України. 2005. Вип. 4. С. 83-86.
46. Мірошніченко А. М. Колізії в правовому регулюванні земельних відносин в Україні : моногр. К.: Правова єдність, 2009. 268 с.
47. Мірошніченко А. М. Колізії в правовому регулюванні земельних відносин в Україні: автореф. дис. ... д-р юрид. науковий Київ, 2010. 31 с.
48. Мірошніченко А. Співвідношення часових і змістових засад вирішення правових конфліктів. Закон України. 2008. № 5. С. 24-28.
49. Москалюк О. В. Види колізій у законодавстві. Теорія та історія держави і права. 2012. № 1-2 (18-19). С. 5-12.

50. Москалюк О. В. Механізм подолання матеріальних і часових колізій правових норм: автореф. дис. ... канд. юридичний. науковий Київ, 2011. 20 с.
51. Москалюк О. В. Подолання колізій між нормами права однакової юридичної сили : моногр. Київ: Дакор, 2013. 213 с.
52. Москалюк О. В. Співвідношення колізійних норм і колізійних засад у подоланні колізій між нормами однакової юридичної сили. Вісник Вищої ради юстиції. 2011. № 4(8). С. 106-116.
53. Оніщук І. І. Моніторинг правових колізій та прогалин у законодавстві України. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради. 2018. №6. С. 21-26.
54. Оніненко Н. М. Уніфікація як спосіб співвідношення та узгодженості внутрішньодержавного та міжнародного права. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2015. № 6. С. 48-54.
55. Петров А. А. Ієрархічні колізії в праві: дис. ... канд. юридичний. Красноярськ, 2009. 204 с.
56. Погребняк С. П. Колізії в законодавстві України та шляхи їх подолання : дис. ... канд. юридичний. науковий Харків, 2001. 201 с.
57. Погребняк С. Про підходи до поняття колізій у юридичній науці. Вісник Академії правових наук України. 1999. № 4 (19). С. 204-211.
58. Погребняк С. Прогалини в законодавстві та шляхи їх подолання. Загальні труднощі юридичної науки. 2013. № 1 (72). С. 44-56.
59. Дупай Я. Доступність законодавства є необхідною умовою правосвідомості суспільства. Держава і право. Юридичні та політичні науки. 2013. Вип. 62. С. 38-44.
60. Shevchuk O. M. About the concept of the legal system. Bulletin of the Odessa Institute of Internal Affairs. 2001. No. 3. P. 165-171.
61. Shevchuk S. V. General theoretical problems of normativity of acts of judicial power: autoref. thesis ... doctor of law. of science Kharkiv, 2008. 38 p.
62. Sheyna A. M. Philosophical and legal foundations of the principle of democracy in law: autoref. thesis ... candidate of legal sciences. Lviv, 2016. 20 p.
63. Shelomanova L. V. Independence of judges as a constitutional principle of justice: dissertation. ... candidate of legal sciences. Orel, 2013. 157 p.
64. Shemshuchenko Yu. S. The principle of the rule of law: problems of theory and practice: in 2 books. / Yu. S. Shemshuchenko. K.: Konus-Yu, 2008. Book. 2: The principle of the rule of law in the activity of the state and in administrative law / [Edited by V. B. Averyanov]. 314 p.
65. Shestak V. S. State control in modern Ukraine (theoretical and legal issues): autoref. thesis to obtain a scientific degree of candidate. of legal sciences Kh., 2002. 18 p.
66. Shestak V. S. State control in modern Ukraine (theoretical and legal issues): monograph / V. S. Shestak. Kh.: Osнова, 2003. 208 p.
67. Shimon I. P. The legal system of Romania: theoretical and historical-legal aspects: autoref. thesis ... candidate of legal sciences. Lviv, 2017. 20 p.

68. Shopina I. M. Approaches to understanding the goal of legal regulation. Law and society. 2011. No. 6. P. 45-48.

69. Shulipa O. V. International moral standards of behavior of judges. Scientific notes of the Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine. 2013. No. 4. P. 131-135.

70. Shulgach N. M. Principles of justice, ensuring the legal status of a judge in Ukraine: autoref. thesis ... candidate of legal sciences. Lviv, 2012. 20 p.

71. Shumilo I. A., Ivchuk K. I., Chernyavskiy O. V. International legal problems of the return of cultural values in the light of court precedent. International scientific journal «Internauka». Series: Legal sciences. 2020. № 12(1). P. 94–102.

72. Shundikov K. V. Legal Mechanisms: Fundamentals of Theory. State and law. 2006. No. 12. P. 13-19.

73. Yurevych I. V. Unity of judicial power: monogr. Kharkiv: Pravo, 2014. 263 p.

74. Derkach A. L. Protection of human rights in the constitutional process: issues of theory and practice: autoref. thesis ... doctor of legal sciences. Kyiv, 2019. 39 p.

75. Juraeva O. A. General function of the state. Actual problems of the state and law. 2004. No. 22. P. 107-111.

76. Juraeva O. O. Dynamics of the modern state: general theoretical aspect. Lex Portus. No. 2(10). 2018. P. 190-201.

77. Єременко В. В. Колізії між законами України про працю. юридичні труднощі. 2010. № 108. С. 74-83.

78. Єрємєнко В. Колізії Конституції та інших актів трудового права. Вісник Академії правових наук України. 2009. № 4. С. 144-153.

79. Колліна О. В. Колізії норм кримінально-процесуального права та шляхи їх подолання. Університетські наукові записки Хмельницького університету управління та права. 2007. № 1. С. 200-207.

80. Колотова О. Прогалини в праві та шляхи їх подолання. Держава і право. Юридичні та політичні науки. 2012. Вип. 42. С. 13-14.

81. Колотова О.В. Відокремлення прогалин у праві від суміжних правових явищ. Часопис Київського університету права. 2009. № 3. С. 55-59.

82. Кондратьєв Р. Локальні норми та прогалини в праві. Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. 2013. № 5. С. 17-21.

83. Коструба А. Аналогія права та аналогія права як фактична фікція та спосіб вдосконалення механізму припинення. Підприємництво, господарство і право. 2012. № 11. С. 6-9.

84. Коцан Ю. Я. Правові конфлікти та механізм їх вирішення: теоретико-правові аспекти: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Львів, 2011. 16 с.

85. Коцан Ю. Я. Правові конфлікти та механізм їх вирішення: теоретико-правові аспекти : моногр. Львів: ЛГУВД, 2011. 247 с.

86. Кресіна І. А., Скрипнюк О. В., Коваленко А. А., Перегуда Є. В., Стойко А. М. та ін. Держава і громадянське суспільство в Україні: проблеми взаємодії: монографія. Київ: Логос, 2007. 314 с.

87. Кройтор В., Матат Ю. Шляхи усунення та подолання прогалин у законодавстві. Закон і безпека. 2010. № 2. С. 183-184.

88. Левченков О. Вплив процесів глобалізації та євроінтеграції на ефективність регулювання суспільних відносин. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2014. № 2. С. 83-91.

89. Ленгер Я. І. Категорії «правовий конфлікт» і «конфлікт»: аналіз крізь призму теорій праворозуміння. Актуальні проблеми вітчизняного правознавства. 2017. № 1. С. 50-52.

90. Ленгер Я. І. Колізії в муніципальному праві: проблеми теорії та практики: автореф. дис. ... канд. юридичний. науковий Ужгород, 2017. 29 с.

91. Ленгер Я. І. Муніципально-правові колізії: загальнотеоретичний аспект : моногр. Ужгород: Гельветика, 2017. 335 с.

92. Ленгер Я. І. Правова природа конфлікту та його особливості в муніципальному праві. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2017. № 25. С. 14-16.

93. Ленгер Я. І. Пріоритет нормативно-правового акта як способу вирішення конфлікту. Держава та регіони. 2017. № 1. С. 19-24.

94. Майстренко О. В. Теоретико-правові аспекти колізій у законодавстві України : дис. ... канд. юридичний. науковий Київ, 2008. 209 с.

95. Матат Ю. До питання застосування правових норм з метою подолання прогалин у законодавстві. Часопис Київського університету права. 2012. № 1. С. 87-91.

96. Правові колізії в законодавстві як елемент правового розвитку держави. Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ. 2009. № 6. С. 9-16.

97. Співвідношення легітимності та легальності державної влади: теоретико-правовий аспект. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2015. № 7. С. 36-42.

98. Batrakova L. G., Krasnova G. N. Gender structure of employment in the Armed Forces of the countries of the world. Yaroslavl Pedagogical Bulletin. 2013. Volume 1. No. 2. P. 81-85

99. Behal V. M. Charismatic leadership in the modern political process: Author's abstract. thesis ... candidate political sciences. Kyiv, 2015. 18 p.

100. Beletska A. M. Realization of the principle of specialization in the organization of court work: Autoref. thesis thesis ... candidate of legal sciences. Kharkiv, 2019. 24 p.

101. Stanko I. Ya. Correlation of principles and norms of law in the legal systems of Ukraine and the European Union: Author's abstract. thesis ... candidate of legal sciences. Kyiv, 2020. 20 p.

102. Berchenko H. V. Constitutional foundations of civil society in Ukraine: dissertation. to obtain a scientific degree of candidate. ... legal sciences: special. 12.00.02. Kh., 2011. 216 p.
103. Belyakov A. I. Legal reality and theory of systems. Bulletin of the National University of Internal Affairs. 2004 edition. Twenty-eighth P. 112-118.
104. Bigich O. L. Comparative jurisprudence: Nature and methodological significance: Author's abstract. thesis to obtain a scientific degree of candidate. of legal sciences. M., 2002. 17 p.
105. Bilinin Ya. V. Legal regulation of financial control in the field of interstate relations: author's review. thesis to obtain a scientific degree of candidate. of legal sciences. K., 2007. 18 p.
106. Beletska A. M. Realization of the principle of specialization in the organization of court work: Autoref. thesis thesis ... candidate of legal sciences. Kharkiv, 2019. 24 p.
107. Belodid I. K. Dictionary of the Ukrainian language: in 11 volumes. Kyiv: Nauk. Dumka, 1978. Vol. 9: P. 916 p.
108. Blauberger I. I., Sadovskyi V. N., Yudin E. H. A systematic approach in modern science. Problems of systematic research methodology. M.: Dumka, 1970. P. 7-48.
109. Gordina I. V. Women in Buryatia during the Great Patriotic War 1941-1945: diss. ... candidate history of science Ulan-Ude, 2005. 213 p.
110. Разгон О. В. Сутність механізму вирішення колізій права. Євразійський академічний дослідницький журнал. 2016. № 1 (01). P. 53-61.
111. Правові колізії як властивість законодавства перехідного періоду. Актуальні проблеми держави і права. 2011. Вип. 58-й С. 77-84.
112. Середюк В. В. Теоретико-правові основи колізій у законодавстві. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2014. Вип. 6-1. С. 20-23.
113. Сінкявічюс В. Конституція: від основного закону до найвищого закону. Вісник Конституційного Суду України. 2015. № 6. С. 74-80.
114. Соколов В. Деякі аспекти використання аналогії права в адміністративному судочинстві. Юридичний вісник Української академії банківської справи. 2012. № 1(6). С. 46-50.
115. Сухов Є. В. Юридичні конфлікти та способи їх вирішення: дис. ... канд. юридичний. науковий Нижній Новгород, 2004. 148 с.
116. Ус М. В. Колізії суб'єктивних цивільних прав : моногр. Харків : Право, 2014. 221 с.
117. Ус М. Сутність колізії суб'єктивних цивільних прав. Вісник Академії правових наук України. 2010. №3. С. 312-323.
118. Чижмар Ю. В. Проблеми та прогалини національного та міжнародного трудового права. Науковий вісник УжНУ. Серія: Право. 2015. Вип. 34(2). С. 38-41.

ТЕМА 8. КОЛІЗІЇ ТА ПРОГАЛИНИ НОРМ ПРАВА В УМОВАХ ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ

План:

1. Поняття та види колізій права.
2. Причини колізій права.
3. Колізії правових норм однакової юридичної сили.
4. Шляхи зменшення колізійного права.
5. Подолання змістовних колізій правових норм шляхом запровадження принципу «спеціальної норми».
6. Особливості подолання часових колізій у правовідносинах, що тривають.
7. Співвідношення принципів подолання колізій.

Такі протиріччя чи розбіжності можуть виникати: між різними нормативно-правовими актами, між нормативно-правовим актом і правовою угодою (правотворчі колізії), між різними правозастосовчими актами, між правовими та правозастосовчими актами (правозастосовчі колізії); між різними актами тлумачення права, між нормативно-правовими актами та актами тлумачення норм права, між актами кримінального переслідування та актами тлумачення (колізії тлумачення закону).

Водночас колізії (протиріччя) можуть виникати і в процесі взаємодії між нормами внутрішньодержавного та міжнародного права, що зумовлено:

- недотримання загальноєвропейських принципів міжнародного права;
- відмова від ефективного приведення національного законодавства у відповідність до міжнародних стандартів прав людини;
- невиконання актів міжбюджетних об'єднань;
- прийняття державних актів, що суперечать нормам міжнародного права;
- неправильне тлумачення міжнародно-правових актів;
- нехтування критерієм конституційності.

Різноманітність правових конфліктів потребує їх класифікації, яка ґрунтується на таких основних критеріях.

Ознаками колізійності законодавства є:

- настання лише в тому випадку, якщо одна й та сама фактична ситуація по-різному регулюється принаймні двома правовими нормами;
- освіта тільки між правовими нормами, закріпленими в законі; утворення між нормами, вираженими в інших правових формах, а також між правовою нормою та актом її тлумачення, між актами тлумачення не характерне;
- наявність тотожних фактичних обставин схеми.

В українському законодавстві найчастіше зустрічаються колізії часу, ієрархії та змісту.

Тимчасова (тимчасова) колізія виникає внаслідок видання кількох правових норм, закріплених у нормативних актах у різний час з одного й того самого питання. Щоб подолати таку колізію, необхідно детально проаналізувати показники, що характеризують дію неузгоджених нормативних актів у часі. Загальне правило подолання таких колізій полягає в тому, що наступний закон на ту саму тему замінює попередні. У разі суперечностей застосовується наступна правова норма.

Ієрархічний конфлікт виникає внаслідок регулювання деяких фактичних відносин нормами, закріпленими в актах різної юридичної сили. Загальне правило подолання ієрархічних колізій таке: у разі протиріччя застосовуються норми, закріплені в нормативно-правових актах, що мають вищу юридичну силу.

Змістовна колізія виникає внаслідок часткового збігу сфери регулювання кількох правових норм. Особливістю таких колізій є поділ правових норм на загальні та спеціальні. Загальні норми права застосовуються, звичайно, до характеру відносин у цілому; приватні діють лише в межах конкретного виду відносин такого роду і встановлюють для нього деякі характеристики на відміну від загального правила. Ці стандарти можуть бути закріплені в одному або кількох правових актах. У конкурентному середовищі загальні та спеціальні (виключні) норми повинні підкорятися правилу: спеціальний закон скасовує дію загального.

Зменшення колізій у законодавстві можна здійснити шляхом усунення колізій та їх подолання. Засобами подолання конфліктів є переклад, судові та адміністративні процедури, створення арбітражних комісій і т. д. Основними засобами подолання конфліктів є застосування колізійних норм і принципів. Колізійні норми встановлюють правила вибору застосовної правової норми у разі суперечності між існуючими правовими нормами, закріпленими в законодавстві та регулюючими однакові фактичні обставини.

Лазівкою в законодавстві є неврегульованість окремих суспільних відносин, оскільки ці відносини мають регулюватися з точки зору правових принципів. Про прогалину в регулюванні життєвих ситуацій у суспільних відносинах можна говорити і в тому випадку, якщо вони підпадають під сферу правового регулювання, тобто залишаються невизначеними обставини, що підлягають регулюванню законом. Наявність прогалин у законодавстві необхідно розглядати як об'єктивне явище, якого неможливо уникнути навіть за найдосконалішого та найдетальнішого правового регулювання.

Водночас законодавець має докласти максимум зусиль для вирішення найважливіших правових питань при виданні нормативних актів. Однак, якщо конкретну проблему не було вирішено відразу після прийняття нормативно-правового акта, то в цьому випадку швидкість усунення прогалин.

Ключові слова: механізм подолання колізій правових норм, ієрархічні колізії правових норм, колізії часових правових норм, колізії матеріально-правових норм, колізії просторових правових норм, явні колізії правових норм, приховані колізії правових норм, прості колізії правових норм, комплексні колізії правових норм, негативні (шкідливі) колізії правових норм, позитивні (доброякісні) колізії правових норм, подолання ієрархічних колізій правових норм, подолання часових колізій правових норм, подолання матеріальних колізій правових норм, принципи подолання колізій правових норм, правові прогалини, об'єктивні причини прогалин, суб'єктивні причини прогалин, «кваліфіковане мовчання», колізійне право, концепції оцінки, законодавчі помилки, початкові лазівки, юридичні лазівки, технічні лазівки, фактичні лазівки, уявні лазівки, юридичні помилки, наступні лазівки, повні лазівки, часткові лазівки, правовий вакуум, правова аналогія, аналогія права, інститут правова аналогія, субсидіарне застосування (міжгалузева аналогія), внутрішньогалузева аналогія, обсяг правової аналогії.

Рекомендовані джерела:

1. Kaplina O. V. Law enforcement interpretation of norms of criminal procedural law: monogr. Kharkiv: Pravo, 2008. 296 p.
2. Kaplina O. V. Law enforcement interpretation by the court of norms of criminal procedural law: diss. ... Doctor of Law. of science Kharkiv, 2009. 478 p.
3. Kapustinsky V. A., Volkova I. V. Theoretical foundations of judicial enforcement. Journal of civil and criminal justice. 2016. No. 5. P. 84-93.
4. Kelman L. M. To the question of the relationship between the concepts of law enforcement activity and the implementation of law: theoretical and legal aspect. Scientific Bulletin of the Lviv State University of Internal Affairs. Series: Legal. 2017. Issue 4. P. 31-41.
5. Kondratiev R. Moral imperative in law enforcement. Law of Ukraine. 2010. No. 5. P. 85-89.
6. Koruts U. Z. International legal protection of the right to a fair trial in the practice of the European Court of Human Rights and law enforcement practice of Ukraine: author's review. thesis ... candidate law of science Kyiv, 2015. 21 p.
7. Kostyuk N. P., Stepanets D. S. Problems of informatization of the law enforcement process. Forensic Herald. 2016. No. 1. P. 102-108.
8. Kotsan-Olynets Yu. Ya. Concept of law enforcement activity and its essential features. Scientific Bulletin of the Lviv Commercial Academy. Series: Legal. 2015. Issue 2. P. 52-63.
9. Дума В., Жолнер А. Актуальні основи правоохоронної діяльності на сучасному етапі розвитку України. Правова інформатика. 2008. № 2. С. 67-71.
10. Дума В., Цимбалюк В. Правоохоронна діяльність та форми її реалізації. Правова інформатика. 2006. № 3. С. 59-62.
11. Євтошук Ю. А. Вимоги принципу пропорційності у сфері правоохоронної діяльності. Сучасне право. 2013. № 2. С. 117-121.
12. Єршов В. В. Теоретичні проблеми судового правозастосування: дис. ... канд. юридичний. науковий М., 1986. 203 с.

13. Ждиняк Н. П. «Реалізація» та «застосування» заборонного кримінального права: співвідношення понять. Юридичний форум. 2012. № 1. С. 300-306.
14. Зварич Р. В. Втілення моральних засад суспільства в правоохоронній діяльності (теоретико-правові аспекти). Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького. 2013. № 7. С. 65-71.
15. Ільков В. В. Джерела права в адміністративному судочинстві: теорія та правозастосування: монографія. Дніпро: Ліра, 2017. 379 с.
16. Казанчан А. А. Правоохоронна діяльність органів місцевого самоврядування України: теорія і практика: дис... канд. юридичний. наук. Одеса, 2005. 233 с.
17. Gorban M. Yu. Theoretical aspects of the study of concretization in judicial law enforcement. Scientific Bulletin of the Lviv State University of Internal Affairs. Series: Legal. 2015. Issue 1. P. 17-27.
18. Gorbunova L. A. Application of norms of labor law: theoretical questions: dissertation. ... candidate law of science Tomsk, 2001. 196 p.
19. Hordienko O. S. The concretization of law in the process of law enforcement activity. Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Series: Jurisprudence. 2015. Issue 14 (1). P. 33-36.
20. Gryn O. D. On the question of the effectiveness of law enforcement acts. Customs business. 2015. No. 2 (2.2). P. 64-71.
21. Hrytsai I. Theoretical and legal problems of implementation of the norms of the Law of Ukraine «On Local Elections» regarding the gender quota. Evropsky polityky a pravni diskurz. 2018. Svazek 5., 2. edition. R. 88-94.
22. Gubanov O. O. Requirements for law enforcement activity as a criterion of its quality. Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Series: Jurisprudence. 2014. Issue 10-2 (1). P. 145-147.
23. Guivan P. D. To the issue of certainty of judicial enforcement. Carpathian Legal Gazette. 2017. Issue 5. P. 226-230.
24. Guivan P. D. Problems of law enforcement of material temporal norms in Ukraine. Judicial and investigative practice in Ukraine. 2017. Issue 5. P. 80-87.
25. Guivan P. The importance of temporal factors in the practice of the European Court of Human Rights. Reasonableness criteria of the trial period according to the European Convention and Ukrainian law enforcement realities (part 2). Entrepreneurship, economy and law. 2017. No. 7. P. 14-19.
26. Husarov S. M. Peculiarities of public associations as subjects of law enforcement. Law forum. 2015. No. 4. P. 72-78.
27. Husarov S. M. Law enforcement activity in Ukraine: monogr. Kharkiv: Golden Mile, 2015. 414 p.
28. Husarov S. M. Law enforcement in the sphere of legislative and rule-making activity. Pravo.ua 2015. No. 3. P. 35-42.
29. Husarov S. M. Problems of classification of functions of law enforcement activity. Law and Security. 2015. No. 2. P. 7-12.

30. Dalyavska T. P. Political-legal conflict as a basis for recognition/non-recognition of new states/state-like entities. *Gilead* 2015. Issue 98. P. 375-377.

31. Hnatyuk M. D. Law enforcement and its place in the process of law enforcement: dissertation ... candidate. law of science Kyiv, 2007. 211 p.

32. Golovchenko V. V., Golovchenko O. V. Law enforcement and protection of human rights in sovereign Ukraine: monogr. Chernihiv: Lozovy V. M., 2012. 327 p.

33. Наливайко Л. Р., Олійник В. М. Теоретико-правові засади міжнародних цивільних інституцій та суспільної соціальної діяльності: зарубіжна охорона здоров'я / Розбудова та модернізація державних систем Великої Європи: практика Великобританії та українські представництва: зб. том. 3. Люблін: Izdevniecība «Baltija Publishing», 2017. 372 с. P. 165-181.

34. Поледнік П. Задуманий над посівом адвоката в Чеській Республіці. *Вишеградський журнал з прав людини*. 2016. № 1, ч. 1. P. 12-13.

35. Андрійчук О. В. Загальні ознаки правоохоронної форми здійснення контрольних-наглядових повноважень Національним банком України. *Митна справа*. 2015. № 2 (2.2). С. 144-149.

36. Барандич С. Правоохоронна діяльність у сучасному вимірі юридичної науки. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2014. № 4. С. 1-7.

37. Беріша Ф. Взаємозв'язок суспільства, держави і права. *Європейське політичне право і право*. 2016. Связек 3., 2. вип. С. 172-184.

38. Белкін М. Л. Механізми забезпечення єдиної правоохоронної діяльності в Україні: теорія, практика, подальший розвиток. *Юридичний вісник Університету КРОК*. 2013. Вип. Сімнадцяте століття 19-26.

39. Білас Ю. Ю. Європейські стандарти прав людини в контексті правоохоронної діяльності в сучасній Україні: дис. ... канд. юридичний. науковий Київ, 2011. 228 с.

40. Болокан І. В. Комплаєнс як форма реалізації адміністративно-правових норм. *Прикарпатський правовий вісник*. 2017. Вип. 2. С. 55-59.

41. Болокан І. В. Реалізація норм права та інші суміжні правові категорії. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2016. Т. 18. С. 36-46.

42. Болокан І.В. Реалізація норм права як правова категорія. *Актуальні проблеми держави і права*. 2016. Вип. 77. С. 31-38.

43. Болокан І. В. Форми реалізації адміністративно-правових норм та їх види. *Судово-слідча практика в Україні*. 2017. Вип. 3. С. 33-39.

44. Болокан І. Специфіка реалізації як форми реалізації адміністративно-правових норм. *Юридичний вісник*. 2017. № 1. С. 147-152.

45. Бондаренко В. А. Форми реалізації адміністративно-правових норм: теоретичні аспекти. *Митна справа*. 2013. № 6 (2.1). С. 159-164.

46. Борисенко М. А. Вплив практики Європейського суду з прав людини на єдність правозастосування в судовій системі України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: Юридичні науки. 2015. Вип. 5(4). С. 108-112.

47. Борисенко М. А. Єдність судової правоохоронної діяльності в контексті забезпечення верховенства права. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Правознавство. 2015. Вип. 16(1). С. 29-32.
48. Борисенко М. А. Забезпечення єдності правоохоронної діяльності в системі судочинства: теоретичний аспект. Право і суспільство. 2015. № 6. С. 160-165.
49. Ознаки та принципи правоохоронної діяльності: теоретичний аспект. Вісник Академії адвокатури України. 2015. Вип. 12. № 3. С. 23-29.
50. Борисенко М. А. Організаційно-правові основи забезпечення єдності правозастосування судами України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2016. 20 с.
51. Міневич Є. І. Юридичні помилки: теоретико-правове дослідження. Правова держава. 2018. № 30. С. 23-27.
52. Михайленко О. Р. Конкуренція чи колізія правових норм і верховенства права в кримінальному процесі. Вісник Академії адвокатури України. 2005. Вип. 4. С. 83-86.
53. Мірошніченко А. М. Колізії в правовому регулюванні земельних відносин в Україні : моногр. К.: Правова єдність, 2009. 268 с.
54. Мірошніченко А. М. Колізії в правовому регулюванні земельних відносин в Україні: автореф. дис. ... д-р юрид. науки Київ, 2010. 31 с.
55. Мірошніченко А. Співвідношення часових і змістових засад вирішення правових конфліктів. Закон України. 2008. № 5. С. 24-28.
56. Москалюк О. В. Види колізій у законодавстві. Теорія та історія держави і права. 2012. № 1-2 (18-19). С. 5-12.
57. Москалюк О. В. Механізм подолання матеріальних і часових колізій правових норм: автореф. дис. ... канд. юридичний. науки Київ, 2011. 20 с.
58. Москалюк О. В. Подолання колізій між нормами права однакової юридичної сили : моногр. Київ: Дакор, 2013. 213 с.
59. Москалюк О. В. Співвідношення колізійних норм і колізійних засад у подоланні колізій між нормами однакової юридичної сили. Вісник Вищої ради юстиції. 2011. № 4(8). С. 106-116.
60. Оніщук І. І. Моніторинг правових колізій та прогалін у законодавстві України. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради. 2018. № 6. С. 21-26.
61. Оніненко Н. М. Уніфікація як спосіб співвідношення та узгодженості внутрішньодержавного та міжнародного права. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2015. № 6. С. 48-54.
62. Петров А. А. Ієрархічні колізії в праві: дис. ... канд. юридичний. Красноярськ, 2009. 204 с.
63. Погребняк С. П. Колізії в законодавстві України та шляхи їх подолання : дис. ... канд. юридичний. науки Харків, 2001. 201 с.
64. Погребняк С. Про підходи до поняття колізій у юридичній науці. Вісник Академії правових наук України. 1999. № 4 (19). С. 204-211.

65. Погребняк С. Прогалини в законодавстві та шляхи їх подолання. Загальні труднощі юридичної науки. 2013. № 1 (72). С. 44-56.
66. Дунай Я. Доступність законодавства є необхідною умовою правосвідомості суспільства. Держава і право. Юридичні та політичні науки. 2013. Вип. 62. С. 38-44.
67. Shevchuk O. M. About the concept of the legal system. Bulletin of the Odessa Institute of Internal Affairs. 2001. No. 3. P. 165-171.
68. Shevchuk S. V. General theoretical problems of normativity of acts of judicial power: autoref. thesis ... doctor of law. of science Kharkiv, 2008. 38 p.
69. Sheyna A. M. Philosophical and legal foundations of the principle of democracy in law: autoref. thesis ... candidate of legal sciences. Lviv, 2016. 20 p.
70. Shelomanova L. V. Independence of judges as a constitutional principle of justice: dissertation. ... candidate of legal sciences. Orel, 2013. 157 p.
71. Shemshuchenko Yu. S. The principle of the rule of law: problems of theory and practice: in 2 books. / Yu. S. Shemshuchenko. K.: Konus-Yu, 2008. Book. 2: The principle of the rule of law in the activity of the state and in administrative law / [Edited by V. B. Averyanov]. 314 p.
72. Shestak V. S. State control in modern Ukraine (theoretical and legal issues): autoref. thesis to obtain a scientific degree of candidate. of legal sciences Kh., 2002. 18 p.
73. Shestak V. S. State control in modern Ukraine (theoretical and legal issues): monograph / V. S. Shestak. Kh.: Osnova, 2003. 208 p.
74. Shimon I. P. The legal system of Romania: theoretical and historical-legal aspects: autoref. thesis ... candidate of legal sciences. Lviv, 2017. 20 p.
75. Shopina I. M. Approaches to understanding the goal of legal regulation. Law and society. 2011. No. 6. P. 45-48.
76. Shulipa O.V. International moral standards of behavior of judges. Scientific notes of the Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine. 2013. No. 4. P. 131-135.
77. Shulgach N. M. Principles of justice, ensuring the legal status of a judge in Ukraine: autoref. thesis ... candidate of legal sciences. Lviv, 2012. 20 p.
78. Shumilo I. A., Ivchuk K. I., Chernyavskiy O. V. International legal problems of the return of cultural values in the light of court precedent. International scientific journal «Internauka». Series: Legal sciences. 2020. No. 12(1). P. 94-102.
79. Shundikov K. V. Legal Mechanisms: Fundamentals of Theory. State and law. 2006. No. 12. P. 13-19.
80. Yurevych I. V. Unity of judicial power: monogr. Kharkiv: Pravo, 2014. 263 p.
81. Derkach A. L. Protection of human rights in the constitutional process: issues of theory and practice: autoref. thesis ... doctor of legal sciences. Kyiv, 2019. 39 p.
82. Juraeva O. A. General function of the state. Actual problems of the state and law. 2004. No. 22. P. 107-111.

83. Juraeva O. O. Dynamics of the modern state: general theoretical aspect. *Lex Portus*. No. 2(10). 2018. P. 190-201.

84. Єременко В. В. Колізії між законами України про працю. юридичні труднощі. 2010. № 108. С. 74-83.

85. Єрмоєнко В. Колізії Конституції та інших актів трудового права. *Вісник Академії правових наук України*. 2009. № 4. С. 144-153.

86. Колліна О. В. Колізії норм кримінально-процесуального права та шляхи їх подолання. *Університетські наукові записки Хмельницького університету управління та права*. 2007. № 1. С. 200-207.

87. Колотова О. Прогалини в праві та шляхи їх подолання. *Держава і право. Юридичні та політичні науки*. 2012. Вип. Сорок другий С. 13-14.

88. Колотова О. В. Відокремлення прогалин у праві від суміжних правових явищ. *Часопис Київського університету права*. 2009. №3. С. 55-59.

89. Кондратьєв Р. Локальні норми та прогалини в праві. *Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права*. 2013. № 5. С. 17-21.

90. Коструба А. Аналогія права та аналогія права як фактична фікція та спосіб вдосконалення механізму припинення. *Підприємництво, господарство і право*. 2012. № 11. С. 6-9.

91. Коцан Ю. Я. Правові конфлікти та механізм їх вирішення: теоретико-правові аспекти: автореф. дис. ... канд. юридичний. науковий Львів, 2011. 16 с.

92. Коцан Ю. Я. Правові конфлікти та механізм їх вирішення: теоретико-правові аспекти : моногр. Львів: ЛГУВД, 2011. 247 с.

93. Кресіна І. А., Скрипнюк О. В., Коваленко А. А., Перегуда Є. В., Стойко А. М. та ін. *Держава і громадянське суспільство в Україні: проблеми взаємодії: монографія*. Київ: Логос, 2007. 314 с.

94. Кройтор В., Матат Ю. Шляхи усунення та подолання прогалин у законодавстві. *Закон і безпека*. 2010. № 2. С. 183-184.

95. Левченков О. Вплив процесів глобалізації та євроінтеграції на ефективність регулювання суспільних відносин. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2014. № 2. С. 83-91.

96. Ленгер Я. І. Категорії «правовий конфлікт» і «конфлікт»: аналіз крізь призму теорій праворозуміння. *Актуальні проблеми вітчизняного правознавства*. 2017. № 1. С. 50-52.

97. Ленгер Я. І. Пріоритет нормативно-правового акта як способу вирішення конфлікту. *Держава та регіони*. 2017. № 1. С. 19-24.

98. Майстренко О. В. Теоретико-правові аспекти колізій у законодавстві України : дис. ... канд. юридичний. науковий Київ, 2008. 209 с.

99. Матат Ю. До питання застосування правових норм з метою подолання прогалин у законодавстві. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 1. С. 87-91.

100. Saidov A. Comparative jurisprudence and the national legal system of Uzbekistan. *Law of Ukraine*. 2019. No. 3. pp. 206-219.

101. Stanko I. Ya. Correlation of principles and norms of law in the legal systems of Ukraine and the European Union: Author's abstract. thesis ... candidate of legal sciences. Kyiv, 2020. 20 p.

102. Berchenko H. V. Constitutional foundations of civil society in Ukraine: dissertation. to obtain a scientific degree of candidate. ...legal sciences: special. 12.00.02. Kh., 2011. 216 p.

103. Belyakov A. I. Legal reality and theory of systems. Bulletin of the National University of Internal Affairs. 2004 edition. Twenty-eighth P. 112-118.

104. Bigich O. L. Comparative jurisprudence: Nature and methodological significance: Author's abstract. thesis to obtain a scientific degree of candidate of legal sciences. M., 2002. 17 p.

105. Bilinin Ya. V. Legal regulation of financial control in the field of interstate relations: author's review. thesis to obtain a scientific degree of candidate. of legal sciences. K., 2007. 18 p.

106. Beletska A. M. Realization of the principle of specialization in the organization of court work: Autoref. thesis thesis ... candidate of legal sciences. Kharkiv, 2019. 24 p.

107. Belodid I. K. Dictionary of the Ukrainian language: in 11 volumes. Kyiv: Nauk. Dumka, 1978. Vol. 9: P. 916 p.

108. Blauberger I. I., Sadovskyi V. N., Yudin E. H. A systematic approach in modern science. Problems of systematic research methodology. M.: Dumka, 1970. P. 7-48.

109. Gordina I. V. Women in Buryatia during the Great Patriotic War 1941-1945: diss. ... candidate history of science Ulan-Ude, 2005. 213 p.

110. Разгон О. В. Сутність механізму вирішення колізій права. Євразійський академічний дослідницький журнал. 2016. № 1 (01). P. 53-61.

111. Правові колізії як властивість законодавства перехідного періоду. Актуальні проблеми держави і права. 2011. Вип. 58-й С. 77-84.

112. Середюк В. В. Теоретико-правові основи колізій у законодавстві. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2014. Вип. 6-1. С. 20-23.

113. Ус М. Сутність колізії суб'єктивних цивільних прав. Вісник Академії правових наук України. 2010. №3. С. 312-323.

114. Чижмар Ю. В. Проблеми та прогалини національного та міжнародного трудового права. Науковий вісник УжНУ. Серія: Право. 2015. Вип. 34(2). С. 38-41.

ТЕМА 9. ТЕОРІЯ ЮРИДИЧНОЇ АРГУМЕНТАЦІЇ

План:

1. Генеза теорії правової аргументації
2. Поняття, ознаки та структура правової аргументації. Співвідношення понять «правова аргументація» та «правова аргументація».
3. Загальні логічні основи правової аргументації Сучасні теорії правової аргументації.
4. Моделі правового міркування: дедуктивна, індуктивна, герменевтична, інтегральна (когерентна)
5. Типи аргументів (лінгвістичний, системний, історичний, телеологічний) та їх характеристика
6. Класифікація аргументів. Раціональні аргументи. Ірраціональні аргументи. Поняття юридичних аргументів. Логіко-структурний аналіз аргументації. Таблиця аргументів. Кількісна оцінка сили аргументу. Розташування аргументів у промові.
7. Поняття про докази. Прямі докази. Непрямі докази. Логічною операцією є спростування. Оцінка допустимості доказів у юридичній аргументації. Роль довіри в процесі переконання.
8. Доведення в юридичній практиці
9. Докази як основний вид правових даних. «правове міркування, логічне дослідження
10. Допустимість доказів (доказів) у практиці Європейського суду
11. Докази і докази: співвідношення понять

Існування в суспільстві різного роду правових норм, що регулюють суспільні відносини, зумовлює їх відображення в правових актах. Нормативно-правові акти є важливою системоутворюючою ланкою всіх правових явищ. З їх допомогою здійснюються функції країни і державних органів, створюються правові системи діяльності фізичних і юридичних осіб, запроваджується і забезпечується правова система в суспільстві, формуються умови і гарантії для стабільного вирішення проблем економічного, політичного та соціального розвитку.

Нормативно-правовий акт (далі – НПА) – письмовий документ, виданий компетентною юридичною особою, який встановлює правила поведінки загального характеру, що забезпечуються державою.

Нормативно-правовий акт як основне джерело системи права України має такі ознаки:

- підтримується і захищається державою;
- оперативно публікуватися та змінюватися в будь-якій частині, що дозволяє відносно швидко реагувати на соціальні процеси в суспільстві;
- адекватно систематизований, що дозволяє легко знайти потрібний документ для застосування та реалізації;

– дозволяє точно визначити зміст правових норм, що сприяє здійсненню єдиної політики щодо недопущення довільного тлумачення та застосування норм.

Перевагами нормативно-правового акта серед інших правових джерел є його визначеність, яка полягає в однозначності, однозначності, зрозумілості правил поведінки для його адресата, а також універсальність, яка може бути гарантована, зокрема, авторитет державної влади.

Оскільки за допомогою нормативно-правових актів вирішуються найважливіші питання суспільного життя, до них пред'являються серйозні вимоги: своєчасність і оперативність підготовки, достовірність, повнота, точність, конкретність, грамотність, авторитетність і достовірність, обов'язковість, обґрунтованість тощо.

Такі протиріччя чи розбіжності можуть виникати: між різними нормативно-правовими актами, між нормативно-правовим актом і правовою угодою (правотворчі колізії), між різними правозастосовчими актами, між правовими та правозастосовчими актами (правозастосовчі колізії); між різними актами тлумачення права, між нормативно-правовими актами та актами тлумачення норм права, між актами кримінального переслідування та актами тлумачення (колізії тлумачення закону).

Водночас колізії (протиріччя) можуть виникати і в процесі взаємодії між нормами внутрішньодержавного та міжнародного права, що зумовлено:

- недотримання загальноновизнаних принципів міжнародного права;
- відмова від ефективного приведення національного законодавства у відповідність до міжнародних стандартів прав людини;
- невиконання актів міжбюджетних об'єднань;
- прийняття державних актів, що суперечать нормам міжнародного права;
- неправильне тлумачення міжнародно-правових актів;
- Нехтування критерієм конституційності.

Різноманітність правових конфліктів потребує їх класифікації, яка ґрунтується на таких основних критеріях.

Ознаками колізійності законодавства є:

- настання лише в тому випадку, якщо одна й та сама фактична ситуація по-різному регулюється принаймні двома правовими нормами;
- освіта тільки між правовими нормами, закріпленими в законі; утворення між нормами, вираженими в інших правових формах, а також між правовою нормою та актом її тлумачення, між актами тлумачення не характерне;
- наявність тотожних фактичних обставин схеми.

В українському законодавстві найчастіше зустрічаються колізії часу, ієрархії та змісту.

Тимчасова (тимчасова) колізія виникає внаслідок видання кількох правових норм, закріплених у нормативних актах у різний час з одного й того самого питання. Щоб подолати таку колізію, необхідно детально проаналізувати показники, що характеризують дію неузгоджених нормативних актів у часі. Загальне правило подолання таких колізій полягає в тому, що наступний закон на ту саму тему замінює попередні. У разі суперечностей застосовується наступна правова норма.

Ієрархічний конфлікт виникає внаслідок регулювання деяких фактичних відносин нормами, закріпленими в актах різної юридичної сили. Загальне правило подолання ієрархічних колізій таке: у разі протиріччя застосовуються норми, закріплені в нормативно-правових актах, що мають вищу юридичну силу.

Змістовна колізія виникає внаслідок часткового збігу сфери регулювання кількох правових норм. Особливістю таких колізій є поділ правових норм на загальні та спеціальні. Загальні норми права застосовуються, звичайно, до характеру відносин у цілому; приватні діють лише в межах конкретного виду відносин такого роду і встановлюють для нього деякі характеристики на відміну від загального правила. Ці стандарти можуть бути закріплені в одному або кількох правових актах. У конкурентному середовищі загальні та спеціальні (виключні) норми повинні підкорятися правилу: спеціальний закон скасовує дію загального.

Зменшення колізій у законодавстві можна здійснити шляхом усунення колізій та їх подолання. Засобами подолання конфліктів є переклад, судові та адміністративні процедури, створення арбітражних комісій і т. д. Основними засобами подолання конфліктів є застосування колізійних норм і принципів. Колізійні норми встановлюють правила вибору застосовної правової норми у разі суперечності між існуючими правовими нормами, закріпленими в законодавстві та регулюючими однакові фактичні обставини.

Лазівкою в законодавстві є неврегульованість окремих суспільних відносин, оскільки ці відносини мають регулюватися з точки зору правових принципів. Про прогалину в регулюванні життєвих ситуацій у суспільних відносинах можна говорити і в тому випадку, якщо вони підпадають під сферу правового регулювання, тобто залишаються невизначеними обставини, що підлягають регулюванню законом. Наявність прогалин у законодавстві необхідно розглядати як об'єктивне явище, якого неможливо уникнути навіть за найдосконалішого та найдетальнішого правового регулювання.

Водночас законодавець має докласти максимум зусиль для вирішення найважливіших правових питань при виданні нормативних актів. Однак, якщо конкретну проблему не було вирішено відразу після прийняття нормативно-правового акта, то в цьому випадку швидкість усунення прогалин.

Ключові слова: механізм подолання колізій правових норм, ієрархічні колізії правових норм, колізії часових правових норм, колізії матеріально-правових норм, колізії просторових правових норм, явні колізії правових

норм, приховані колізії правових норм, прості колізії правових норм, комплексні колізії правових норм, негативні (шкідливі) колізії правових норм, позитивні (доброякісні) колізії правових норм, подолання ієрархічних колізій правових норм, подолання часових колізій правових норм, подолання матеріальних колізій правових норм, принципи подолання колізій правових норм, правові прогалини, об'єктивні причини прогалин, суб'єктивні причини прогалин, «кваліфіковане мовчання», «колізійне право, концепції оцінки, законодавчі помилки, початкові лазівки, юридичні лазівки, технічні лазівки, фактичні лазівки, уявні лазівки, юридичні помилки, наступні лазівки, повні лазівки, часткові лазівки, правовий вакуум, правова аналогія, аналогія права, інститут правова аналогія, субсидіарне застосування (міжгалузева аналогія), внутрішньогалузева аналогія, обсяг правової аналогії

Рекомендовані джерела:

1. Kapustinsky V. A., Volkova I. V. Theoretical foundations of judicial enforcement. Journal of civil and criminal justice. 2016. No. 5. P. 84-93.
2. Kelman L.M. To the question of the relationship between the concepts of law enforcement activity and the implementation of law: theoretical and legal aspect. Scientific Bulletin of the Lviv State University of Internal Affairs. Series: Legal. 2017. Issue 4. P. 31-41.
3. Kondratiev R. Moral imperative in law enforcement. Law of Ukraine. 2010. No. 5. P. 85-89.
4. Koruts U. Z. International legal protection of the right to a fair trial in the practice of the European Court of Human Rights and law enforcement practice of Ukraine: author's review. thesis ... candidate law of science Kyiv, 2015. 21 p.
5. Kostyuk N. P., Stepanets D. S. Problems of informatization of the law enforcement process. Forensic Herald. 2016. No. 1. P. 102-108.
6. Kotsan-Olynets Yu. Ya. Concept of law enforcement activity and its essential features. Scientific Bulletin of the Lviv Commercial Academy. Series: Legal. 2015. Issue 2. P. 52-63.
7. Дума В., Жолнер А. Актуальні основи правоохоронної діяльності на сучасному етапі розвитку України. Правова інформатика. 2008. № 2. С. 67-71.
8. Дума В., Цимбалюк В. Правоохоронна діяльність та форми її реалізації. Правова інформатика. 2006. № 3. С. 59-62.
9. Євтошук Ю. А. Вимоги принципу пропорційності у сфері правоохоронної діяльності. Сучасне право. 2013. № 2. С. 117-121.
10. Єршов В. В. Теоретичні проблеми судового правозастосування: дис. ... канд. юридичний. науковий М., 1986. 203 с.
11. Ждиняк Н. П. «Реалізація» та «застосування» заборонного кримінального права: співвідношення понять. Юридичний форум. 2012. № 1. С. 300-306.
12. Зварич Р. В. Втілення моральних засад суспільства в правоохоронній діяльності (теоретико-правові аспекти). Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького. 2013. № 7. С. 65-71.

13. Ільков В. В. Джерела права в адміністративному судочинстві: теорія та правозастосування: монографія. Дніпро: Ліра, 2017. 379 с.
14. Казанчан А. А. Правоохоронна діяльність органів місцевого самоврядування України: теорія і практика: дис... канд. юридичний. наук. Одеса, 2005. 233 с.
15. Gorban M. Yu. Theoretical aspects of the study of concretization in judicial law enforcement. *Scientific Bulletin of the Lviv State University of Internal Affairs. Series: Legal.* 2015. Issue 1. P. 17-27.
16. Hrytsai I. Theoretical and legal problems of implementation of the norms of the Law of Ukraine «On Local Elections» regarding the gender quota. *Evropsky politky a pravni diskurz.* 2018. Svazek 5., 2. edition. R. 88-94.
17. Gubanov O. O. Requirements for law enforcement activity as a criterion of its quality. *Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Series: Jurisprudence.* 2014. Issue 10-2 (1). P. 145-147.
18. Guivan P. D. To the issue of certainty of judicial enforcement. *Carpathian Legal Gazette.* 2017. Issue 5. P. 226-230.
19. Guivan P. D. Problems of law enforcement of material temporal norms in Ukraine. *Judicial and investigative practice in Ukraine.* 2017. Issue 5. P. 80-87.
20. Guivan P. The importance of temporal factors in the practice of the European Court of Human Rights. Reasonableness criteria of the trial period according to the European Convention and Ukrainian law enforcement realities (part 2). *Entrepreneurship, economy and law.* 2017. No. 7. P. 14-19.
21. Husarov S. M. Peculiarities of public associations as subjects of law enforcement. *Law forum.* 2015. No. 4. P. 72-78.
22. Husarov S. M. Law enforcement activity in Ukraine: monogr. Kharkiv: Golden Mile, 2015. 414 p.
23. Husarov S. M. Law enforcement in the sphere of legislative and rule-making activity. *Pravo.ua* 2015. No. 3. P. 35-42.
24. Husarov S. M. Problems of classification of functions of law enforcement activity. *Law and Security.* 2015. No. 2. P. 7-12.
25. Dalyavska T. P. Political-legal conflict as a basis for recognition/non-recognition of new states/state-like entities. *Gilead* 2015. Issue 98. P. 375-377.
26. Denisenko V. V. Collisions of legal acts and the mechanism of their resolution: theoretical and legal aspect: diss. ... candidate law of science St. Petersburg, 2004. 177 p.
27. Hnatyuk M. D. Law enforcement and its place in the process of law enforcement: dissertation ... candidate. law of science Kyiv, 2007. 211 p.
28. Golovchenko V. V., Golovchenko O. V. Law enforcement and protection of human rights in sovereign Ukraine: monogr. Chernihiv: Lozovy V. M., 2012. 327 p.
29. Наливайко Л. Р., Олійник В. М. Теоретико-правові засади міжнародних цивільних інституцій та суспільної соціальної діяльності: зарубіжна охорона здоров'я / Розбудова та модернізація державних систем Великої Європи: практика Великобританії та українські представництва: зб. том. 3. Люблін: Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2017. 372 с. P. 165-181.

30. Поледнік П. Задуманий над посівом адвоката в Чеській Республіці. Вишеградський журнал з прав людини. 2016. № 1, ч. 1. Р. 12-13.
31. Андрійчук О. В. Загальні ознаки правоохоронної форми здійснення контрольних-наглядових повноважень Національним банком України. Митна справа. 2015. № 2 (2.2). С. 144-149.
32. Барандич С. Правоохоронна діяльність у сучасному вимірі юридичної науки. Науковий часопис Національної академії прокуратури України. 2014. № 4. С. 1-7.
33. Бериша Ф. Взаємозв'язок суспільства, держави і права. Європейське політичне право і право. 2016. Связек 3., 2. вип. С. 172-184.
34. Белкін М. Л. Механізми забезпечення єдиної правоохоронної діяльності в Україні: теорія, практика, подальший розвиток. Юридичний вісник Університету КРОК. 2013. Вип. Сімнадцяте століття 19-26.
35. Білас Ю. Ю. Європейські стандарти прав людини в контексті правоохоронної діяльності в сучасній Україні: дис. ... канд. юридичний. науковий Київ, 2011. 228 с.
36. Болокан І. В. Комплаєнс як форма реалізації адміністративно-правових норм. Прикарпатський правовий вісник. 2017. Вип. 2. С. 55-59.
37. Болокан І. В. Реалізація норм права та інші суміжні правові категорії. Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія». 2016. Т. 18. С. 36-46.
38. Болокан І. В. Реалізація норм права як правова категорія. Актуальні проблеми держави і права. 2016. Вип. 77. С. 31-38.
39. Болокан І. В. Форми реалізації адміністративно-правових норм та їх види. Судово-слідча практика в Україні. 2017. Вип. 3. С. 33-39.
40. Болокан І. Специфіка реалізації як форми реалізації адміністративно-правових норм. Юридичний вісник. 2017. № 1. С. 147-152.
41. Бондаренко В. А. Форми реалізації адміністративно-правових норм: теоретичні аспекти. Митна справа. 2013. № 6 (2.1). С. 159-164.
42. Борисенко М. А. Вплив практики Європейського суду з прав людини на єдність правозастосування в судовій системі України. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки. 2015. Вип. 5(4). С. 108-112.
43. Борисенко М. А. Єдність судової правоохоронної діяльності в контексті забезпечення верховенства права. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Правознавство. 2015. Вип. 16(1). С. 29-32.
44. Борисенко М. А. Забезпечення єдності правоохоронної діяльності в системі судочинства: теоретичний аспект. Право і суспільство. 2015. № 6. С. 160-165.
45. Ознаки та принципи правоохоронної діяльності: теоретичний аспект. Вісник Академії адвокатури України. 2015. Вип. 12. № 3. С. 23-29.
46. Борисенко М. А. Організаційно-правові основи забезпечення єдності правозастосування судами України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2016. 20 с.

47. Міневич Є.І. Юридичні помилки: теоретико-правове дослідження. Правова держава. 2018. № 30. С. 23-27.
48. Михайленко О. Р. Конкуренція чи колізія правових норм і верховенства права в кримінальному процесі. Вісник Академії адвокатури України. 2005. Вип. Четвертий С. 83-86.
49. Мірошниченко А. М. Колізії в правовому регулюванні земельних відносин в Україні : моногр. К.: Правова єдність, 2009. 268 с.
50. Мірошниченко А. М. Колізії в правовому регулюванні земельних відносин в Україні: автореф. дис. ... д-р юрид. науковий Київ, 2010. 31 с.
51. Мірошниченко А. Співвідношення часових і змістових засад вирішення правових конфліктів. Закон України. 2008. № 5. С. 24-28.
52. Москалюк О. В. Види колізій у законодавстві. Теорія та історія держави і права. 2012. № 1-2 (18-19). С. 5-12.
53. Москалюк О. В. Механізм подолання матеріальних і часових колізій правових норм: автореф. дис. ... канд. юридичний. науковий Київ, 2011. 20 с.
54. Москалюк О. В. Подолання колізій між нормами права однакової юридичної сили : моногр. Київ: Дакор, 2013. 213 с.
55. Москалюк О. В. Співвідношення колізійних норм і колізійних засад у подоланні колізій між нормами однакової юридичної сили. Вісник Вищої ради юстиції. 2011. № 4(8). С. 106-116.
56. Оніщук І. І. Моніторинг правових колізій та прогалин у законодавстві України. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради. 2018. № 6. С. 21-26.
57. Оніненко Н. М. Уніфікація як спосіб співвідношення та узгодженості внутрішньодержавного та міжнародного права. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2015. № 6. С. 48-54.
58. Петров А. А. Ієрархічні колізії в праві: дис. ... канд. юридичний. Красноярськ, 2009. 204 с.
59. Погребняк С. П. Колізії в законодавстві України та шляхи їх подолання : дис. ... канд. юридичний. науковий Харків, 2001. 201 с.
60. Погребняк С. Про підходи до поняття колізій у юридичній науці. Вісник Академії правових наук України. 1999. № 4 (19). С. 204-211.
61. Погребняк С. Прогалини в законодавстві та шляхи їх подолання. Загальні труднощі юридичної науки. 2013. № 1 (72). С. 44-56.
62. Дупай Я. Доступність законодавства є необхідною умовою правосвідомості суспільства. Держава і право. Юридичні та політичні науки. 2013. Вип. 62. С. 38-44.
63. Shevchuk O. M. About the concept of the legal system. Bulletin of the Odessa Institute of Internal Affairs. 2001. No. 3. P. 165-171.
64. Shevchuk S. V. General theoretical problems of normativity of acts of judicial power: autoref. thesis ... doctor of law. of science Kharkiv, 2008. 38 p.
65. Sheyna A. M. Philosophical and legal foundations of the principle of democracy in law: autoref. thesis ... candidate of legal sciences. Lviv, 2016. 20 p.

66. Shelomanova L. V. Independence of judges as a constitutional principle of justice: dissertation. ... candidate of legal sciences. Orel, 2013. 157 p.

67. Shemshuchenko Yu. S. The principle of the rule of law: problems of theory and practice: in 2 books. / Yu. S. Shemshuchenko. K.: Konus-Yu, 2008. Book. 2: The principle of the rule of law in the activity of the state and in administrative law. 314 p.

68. Shestak V. S. State control in modern Ukraine (theoretical and legal issues): autoref. thesis to obtain a scientific degree of candidate. of legal sciences Kh., 2002. 18 p.

69. Shestak V. S. State control in modern Ukraine (theoretical and legal issues): monograph / V. S. Shestak. Kh.: Osnova, 2003. 208 p.

70. Shimon I. P. The legal system of Romania: theoretical and historical-legal aspects: autoref. thesis ... candidate of legal sciences. Lviv, 2017. 20 p.

71. Shopina I. M. Approaches to understanding the goal of legal regulation. Law and society. 2011. No. 6. P. 45-48.

72. Shulipa O. V. International moral standards of behavior of judges. Scientific notes of the Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine. 2013. No. 4. P. 131-135.

73. Shulgach N. M. Principles of justice, ensuring the legal status of a judge in Ukraine: autoref. thesis ... candidate of legal sciences. Lviv, 2012. 20 p.

74. Shumilo I. A., Ivchuk K. I., Chernyavskyi O. V. International legal problems of the return of cultural values in the light of court precedent. International scientific journal «Internauka». Series: Legal sciences. 2020. No. 12(1). P. 94–102.

75. Shundikov K. V. Legal Mechanisms: Fundamentals of Theory. State and law. 2006. No. 12. P. 13-19.

76. Yurevych I. V. Unity of judicial power: monogr. Kharkiv: Pravo, 2014. 263 p.

77. Derkach A. L. Protection of human rights in the constitutional process: issues of theory and practice: autoref. thesis ... doctor of legal sciences. Kyiv, 2019. 39 p.

78. Juraeva O. A. General function of the state. Actual problems of the state and law. 2004. No. 22. P. 107-111.

79. Juraeva O. O. Dynamics of the modern state: general theoretical aspect. Lex Portus. No. 2(10). 2018. P. 190-201.

80. Єременко В. В. Колізії між законами України про працю. юридичні труднощі. 2010. № 108. С. 74-83.

81. Єрмоменко В. Колізії Конституції та інших актів трудового права. Вісник Академії правових наук України. 2009. № 4. С. 144-153.

82. Коцан Ю. Я. Правові конфлікти та механізм їх вирішення: теоретико-правові аспекти : моногр. Львів: ЛГУВД, 2011. 247 с.

83. Кресіна І. А., Скрипнюк О. В., Коваленко А. А., Перегуда Є. В., Стойко А. М. та ін. Держава і громадянське суспільство в Україні: проблеми взаємодії: монографія. Київ: Логос, 2007. 314 с.

84. Кройтор В., Матат Ю. Шляхи усунення та подолання прогалин у законодавстві. Закон і безпека. 2010. №2. С. 183-184.
85. Левченков О. Вплив процесів глобалізації та євроінтеграції на ефективність регулювання суспільних відносин. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2014. № 2. С. 83-91.
86. Ленгер Я. І. Категорії «правовий конфлікт» і «конфлікт»: аналіз крізь призму теорій праворозуміння. Актуальні проблеми вітчизняного правознавства. 2017. № 1. С. 50-52.
87. Ленгер Я. І. Пріоритет нормативно-правового акта як способу вирішення конфлікту. Держава та регіони. 2017. № 1. С. 19-24.
88. Майстренко О. В. Теоретико-правові аспекти колізій у законодавстві України : дис. ... канд. юридичний. науковий Київ, 2008. 209 с.
89. Матат Ю. До питання застосування правових норм з метою подолання прогалин у законодавстві. Часопис Київського університету права. 2012. № 1. С. 87-91.
90. Правові колізії в законодавстві як елемент правового розвитку держави. Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ. 2009. № 6. С. 9-16.
91. Співвідношення легітимності та легальності державної влади: теоретико-правовий аспект. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2015. № 7. С. 36-42.
92. Сутність та обсяг поняття «правові конфлікти». Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2006. № 35. С. 15-20.
93. Bedrak N.A. Administrative and legal regulation of the tourism industry: dissertation. ... candidate of legal sciences. K., 2009. 251 p.
94. Rafaliuk O. The influence of conventional and continental legal culture on the formation of modern legal systems of Latin American countries. Comparative law. 2012. No. 3-4. pp. 261-267.
95. Saidov A. Comparative jurisprudence and the national legal system of Uzbekistan. Law of Ukraine. 2019. No. 3. pp. 206-219.
96. Stanko I. Ya. Correlation of principles and norms of law in the legal systems of Ukraine and the European Union: Author's abstract. thesis ... candidate of legal sciences. Kyiv, 2020. 20 p.
97. Berchenko H. V. Constitutional foundations of civil society in Ukraine: dissertation. to obtain a scientific degree of candidate. ...legal sciences: special. 12.00.02. Kh., 2011. 216 p.
98. Belyakov A. I. Legal reality and theory of systems. Bulletin of the National University of Internal Affairs. 2004 edition. Twenty-eighth P. 112-118.
99. Bigich O. L. Comparative jurisprudence: Nature and methodological significance: Author's abstract. thesis to obtain a scientific degree of candidate. of legal sciences. M., 2002. 17 p.
100. Bilinin Ya. V. Legal regulation of financial control in the field of interstate relations: author's review. thesis to obtain a scientific degree of candidate. of legal sciences. K., 2007. 18 p.

101. Beletska A. M. Realization of the principle of specialization in the organization of court work: Autoref. thesis thesis ... candidate of legal sciences. Kharkiv, 2019. 24 p.

102. Belodid I. K. Dictionary of the Ukrainian language: in 11 volumes. Kyiv: Nauk. Dumka, 1978. Vol. 9: P. 916 p.

103. Blauberg I.I., Sadovskyi V.N., Yudin E.H. A systematic approach in modern science. Problems of systematic research methodology. M.: Dumka, 1970. P. 7-48.

104. Gordina I. V. Women in Buryatia during the Great Patriotic War 1941-1945: diss. ... candidate history of science Ulan-Ude, 2005. 213 p.

105. Разгон О. В. Сутність механізму вирішення колізій права. Євразійський академічний дослідницький журнал. 2016. № 1 (01). P. 53-61.

106. Правові колізії як властивість законодавства перехідного періоду. Актуальні проблеми держави і права. 2011. Вип. 58-й С. 77-84.

107. Чижмар Ю. В. Проблеми та прогалини національного та міжнародного трудового права. Науковий вісник УжНУ. Серія: Право. 2015. Вип. 34(2). С. 38-41.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Публічне право: практика тлумачення та застосування як наука: поняття та зміст.
2. Предмет, метод теорії і практики правоохоронної діяльності як науки та їх специфіка.
3. Система теорії та практики правоохоронної діяльності як науки: поняття та структура.
4. Принципи теорії та практики правоохоронної діяльності як науки: поняття, класифікація.
5. Функції теорії та практики правоохоронної діяльності як науки.
6. Джерела теорії та практики правоохоронної діяльності.
7. Зв'язок теорії та практики правоохоронної діяльності з іншими суспільними та галузевими юридичними науками.
8. Публічне право: практика тлумачення та застосування як навчальна дисципліна: поняття, система, функції.
9. Поняття та ознаки реалізації права.
10. Форми реалізації права.
11. Застосування норми права як специфічна форма її реалізації: поняття, особливості.
12. Суб'єкти застосування права.
13. Підстави застосування закону.
14. Форми правоохоронної діяльності.
15. Правозастосовний процес.
16. звичайний і складний порядок реалізації права.
17. Етапи реалізації права.
18. Основні вимоги та ефективність застосування законодавства.
19. Гарантії правильного виконання закону.
20. Акти реалізації права: поняття та особливості.
21. Критерії класифікації та види актів реалізації права.
22. Вимоги до правозастосовних актів: публічна ознака.
23. Структура заставного акту: ознака частин.
24. Юридична мова окремих видів правозастосовних актів.
25. Нормотворчість: функції та принципи.
26. Нормативно-правовий акт: поняття та види.
27. Етапи створення нормативно-правових актів.
28. Дія нормативно-правового акта в часі, просторі, за колом осіб: поняття, ознаки та зміст.
29. Вхід та втрата нормативно-правового акта: поняття та види.
30. Напрями дії нормативно-правового акта в часі.
31. Дія нормативно-правового акта в просторі та за колом осіб.
32. Територіальна та екстериторіальна дія нормативно-правового акта.
33. Поняття та значення юридичної фікції як правового та соціального засобу.

34. Класифікація, види та значення юридичної фікції.
35. Основні підходи до поняття правової презумпції.
36. Значення та ознаки правової презумпції.
37. Поняття та ознаки правових аксіом.
38. Значення правових аксіом у тлумаченні та правозастосувальній техніці.
39. Поняття та значення упередження.
40. Класифікація видів упереджень.
41. Поняття, значення та функції правових знаків.
42. Класифікація правових ознак.
43. Поняття правової клаузули.
44. Правові застереження та Конституція України.
45. Поняття та види тлумачення норм права.
46. Діяльність Конституційного Суду України щодо тлумачення Конституції та законів України.
47. Способи тлумачення норм права.
48. Метод усного мовлення.
49. Логічний спосіб тлумачення.
50. Системний метод тлумачення.
51. Історичний шлях тлумачення.
52. Телеологічний (цільовий) спосіб тлумачення.
53. Кваліфікація зловживання правом.
54. Тлумачення правових презумпцій та правових фікцій.
55. способи тлумачення Конституції та законів.
56. Межі тлумачення Конституційним Судом України Конституції та законів України.
57. Поняття та види колізій права.
58. Причини виникнення колізій права.
59. Колізії правових норм однакової юридичної сили.
60. Шляхи зменшення колізійного законодавства.
61. Подолання колізій матеріального права шляхом застосування принципу «спеціальної норми».
62. Особливості подолання часових колізій у правовідносинах, що тривають.
63. Співвідношення принципів подолання колізій.
64. Поняття юридичної аргументації як виду юридичної діяльності.
65. Історичний розвиток теорій правової аргументації.
66. Ознаки та структура правової аргументації.
67. Моделі правової аргументації.
68. Докази як основний вид правових доказових даних.
69. Роль правової аргументації в правовому регулюванні.
70. Мова права як основа правової аргументації.
71. Види аргументів.
72. Аналіз та оцінка даних правової аргументації.
73. Юридична аргументація в правозастосовній практиці.

74. Імплементативні механізми застосування норм міжнародних договорів України у внутрішньому правопорядку.

75. Шляхи реалізації міжнародно-правових зобов'язань у національному законодавстві.

76. Форми реалізації норм міжнародного права: дотримання, виконання, використання, застосування норм міжнародного права.

77. Місце у внутрішньому правопорядку міжнародних договорів та їх застосування судами України.

78. Поняття відокремлення положень міжнародних договорів.

79. Місце у внутрішньому правопорядку України загальнозвизнаних і звичаєвих норм міжнародного права та їх застосування українськими судами.

80. Формування моделі взаємодії міжнародного та внутрішньодержавного права та практики українських судів.

81. Сучасний стан та проблемні аспекти практики застосування судами України норм міжнародного права.

82. Аналогія закону як оперативний засіб усунення прогалин у законодавстві.

83. Аналогія права: поняття та сутність.

84. Субсидіарне застосування права (міжгалузева аналогія): поняття та правовий зміст.

85. Поняття та особливості юридичної техніки.

86. Предмет, метод юридичної техніки. Система юридичної техніки.

87. Загальна характеристика прийомів і правил юридичної техніки.

88. Поняття, принципи та обсяг юридичної техніки.

89. Доктринальні основи юридичної техніки та місце юридичної техніки в системі правових знань.

90. Загальні правила юридичної техніки.

91. Вимоги до змісту нормативно-правових актів. Основні методи і прийоми формування змісту нормативно-правових актів.

92. Логіка нормативно-правового акта. Логіка формування законопроекту та його норми.

93. Вимоги до внутрішньої форми нормативно-правових актів.

94. Співвідношення юридичної техніки із законодавчою технікою та законодавчою технологією.

95. Техніка створення корпоративних актів: концепція, методологія, загальна характеристика.

96. Юридичні конфлікти: поняття, сутність, причини виникнення.

97. Способи вирішення правових конфліктів: загальна характеристика

98. Критерії класифікації та види правових конфліктів, їх характеристика.

99. Шляхи зменшення колізійного законодавства.

100. Тлумачення норми права: поняття, сутність та ознаки.

101. Класифікація тлумачення норм права: критерії та види.

102. Офіційне тлумачення: поняття, види та їх соціальна ознака.

103. Неофіційне тлумачення: загальні положення.

104. Діяльність Конституційного Суду України з тлумачення Конституції та законів України: поняття, правові основи та особливості
105. Способи тлумачення Конституції та законів: публічна рис
106. Межі тлумачення Конституційним Судом України Конституції та законів України.
107. Методологія тлумачення правових норм: поняття, сутність, характеристика основних методів
108. Співвідношення правотворчості, нормотворчості та правотворчості.
109. Нормотворчість: поняття, принципи. Види нормотворчості. Суб'єкти нормотворчості.
110. Цілі та функції нормотворчості: загальні аспекти
111. Етапи створення нормативно-правових актів. Внесення змін до нормативно-правових актів.
112. Техніка нормотворчості: поняття, елементи, види
113. Поняття, призначення, стадії законодавчого процесу. Види законодавчого процесу.
114. Прийняття законів всеукраїнським референдумом: правові основи та порядок
115. Правове регулювання нормотворчої діяльності в Україні: загальна характеристика
116. Поняття експертизи нормативно-правових актів та її види
117. Особливості науково-правової експертизи нормативно-правових актів: загальні принципи
118. Гендерно-правова експертиза нормативно-правових актів: загальні принципи
119. Ефективність правового регулювання суспільних відносин: умови та критерії
120. Техніка видання нормативно-правових актів: публічна риса
121. Правоохоронна діяльність і правоохоронна техніка: поняття, зміст та особливості
122. Правила систематизації правових документів
123. Техніко-правові правила кодифікації нормативно-правових актів: поняття та загальна характеристика
124. Поняття консолідації нормативно-правових актів та його ознаки.
125. Поняття інкорпорації нормативно-правових актів та правила її здійснення.
126. Комп'ютеризація роботи із систематизації нормативно-правових актів
127. Юридичні визначення: поняття, загальна характеристика, принципи використання
128. Визначення поняття правової конструкції. Види та функції юридичних структур.
129. Поняття та значення юридичної фікції як правового та соціального засобу.
130. Класифікація, види та значення юридичної фікції.

Навчальне видання

**Наливайко Лариса Романівна
Чепік-Трегубенко Ольга Сергіївна
Кулініч Ольга Олександрівна
Мінакова Євгенія Валеріївна
Лебедєва Юлія Владиславівна**

ПУБЛІЧНЕ ПРАВО:
ПРАКТИКА ТЛУМАЧЕННЯ І ЗАСТОСУВАННЯ

*Методичні рекомендації
для підготовки до семінарських занять
(для здобувачів вищої освіти I курсу магістратури
денної форми навчання)*

Редактор, оригінал-макет, дизайн – *Є. В. Коваленко-Марченкова,
А. В. Самотуга*

Формат 60x84/16. Друк – цифровий.

Гарнітура – Times New Roman. Ум.-друк. арк. 6,06. Обл.-вид. арк. 6,5.

Надруковано у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ
49005, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26, т. (056) 370-96-59

Свідоцтво про внесення до державного реєстру КВ № 6054 від 28.02.2018 р.